

VRAŽJI PROLAZ

MILAN ZAGORAC

SADRŽAJ

1. poglavlje	2
2. poglavlje	6
3. poglavlje	8
4. poglavlje	10
5. poglavlje	13
6. poglavlje	20
7. poglavlje	23
8. poglavlje	28
9. poglavlje	32
10. poglavlje	39
11. poglavlje	45
12. poglavlje	51
13. poglavlje	55
14. poglavlje	62
15. poglavlje	67
16. poglavlje	71
17. poglavlje	78
18. poglavlje	83
19. poglavlje	90

20. poglavlje	94
21. poglavlje	100
22. poglavlje	106
23. poglavlje	111
24. poglavlje	114
25. poglavlje	117
26. poglavlje	122
27. poglavlje	124
28. poglavlje	130
29. poglavlje	133
30. poglavlje	135
O autoru	136
Impresum	137

... Uskoro se kroz debla prekrivena blistavom i gipkom mahovinom, kroz grane izvijene u bajkovite arabeske, ukazaše sivi zidovi kapele što je lebdjela ponad bezdana...

Julien Gracq, U dvorcu Argol, Kapela iz bezdana

Svim svojim dragima koji su s onu stranu ogledala.

Milan Zagorac

1.

Zovite me: Zaza, Cerise, Nina, Canelle, Lola, Clochette, Felice, Ficelle, Anice, Mimosa, Fleur, Lisi...

Zapravo, nemojte me zvati tako. To su imena nekih priglupih mačka na majici koju mi je on kupio. To je bilo zadnje što mi je kupio, potrošio je na tu majicu nevjerojatnih 10,90 eura (s uračunatim popustom od 50%). Jer je mislio da uz mene pašu te priglube, slatke, male, okruglaste, pufaste mačkice. Cice. Mace. Bilo koji od tih glupih hipokoristika.

Zovite me Franka. Ni Zaza, ni Cerise, ni Nina, a kamoli Clochette. Kakva glupost! Mislim na taj brak, a ne na majicu, majica je zapravo preslatka i ne mogu je se riješiti. Jedna od rijetkih stvari kojih se ne mogu riješiti. Ona, izgleda, kao da miriše na njega.

Što god vam govorili da je najteže u razvodu braka, meni nije odvratno sjelo ništa do njegovog odlaska. I to ne odlaska iz kuće kada je rekao da ćemo se razvesti. Ne, ne, to je još meko slijetanje. Mislim na onaj odlazak kada je nakon razvoda došao kući po svoje stvari. Mojoj kući po svoje stvari. Jer stan je moj. Ali ću ga prodati. Jednostavno mi se gadi taj stan: gade mi se kvake, stroj za pranje suđa, ormari, krevet u kojem ne spavam već dosta dugo. Sve mi se gadi. Zato stan prodajem. Osim toga, treba mi novac. Moj je posao slab, nemam dovoljno prihoda. Tko treba u krizi epohalnih razmjera prijevode s francuskog ili talijanskog? Koliko prijevoda treba mjesečno napraviti da platim režije, hranu, čarape, kozmetiku...? Puno, jako puno prijevoda. A njih nema jer je recesija. Zato prodajem stan nakon što sam ga naslijedila od pokojnih roditelja. Da mi ostane za novi početak. Čak se sada mogu time šaliti: koji glupi izraz *novi početak*!

Dobro, sada već o svemu ovome mogu govoriti. Ne povraća mi se, ne stenjem, ne plačem. Nemam potrebu za drugim muškarcem. Uopće nemam potrebu za seksom. Brak mi je već totalno ubio ikakvu potrebu, a sada je iščezla. Bolje rečeno, jedva mi se vratila potreba za hranom... Nemam potrebu nikoga ni voljeti. Još manje želim da mene itko voli. Znam da je to moj obrambeni mehanizam, jer uvijek postoji šansa da me netko ponovo iznevjeri. To je lajtmotiv tinejdžerskih sapunica, ali nije daleko od istine.

Znam da kod njega nije u pitanju druga. Nije u pitanju nijedna, čak i ja to znam. Žene, kakve god bile, znaju kada je njihov muškarac s drugom. Sve do jedne to znaju: glupe, pametne, lijepe, obrazovane, seljanke, građanke, sve... Osjete. Znaju. Znam za glupe mamice koje su

bacale oko na njega, znam i za neke fufice s kojima je povremeno radio, ali on je potonuo u neki drugi film, onaj vlastite komocije i svoga posla (doslovno njegovog, jer je firma bila njegova). Čak mi se čini da bi bila utješna varijanta da je otišao s drugom. Mrzila bih ga, a nju bih mrzila još i više. Ovako mrzim samo njega. Mrzim posao. Mrzim zarađivanje. Mrzim... Ma ne mrzim ništa, više me uhvate ovakvi trenuci nego što se stvarno tako osjećam. Zbunjena sam, ali ne više onoliko da o tome ne bih mogla govoriti. Osjećam se ostavljeno. To je najjednostavnije.

Zar ne vidiš da izgaram, to je bila njegova česta rečenica. A kako je izgarao, tako ga je bilo sve manje u kući. Čak i kad je bio u stanu, nije ga bilo. Uvijek u mailovima, uvijek u sms-ovima, uvijek u razgovorima, uvijek u pregovorima, uvijek pod stresom. Pio je *Xanaxe*. Dosta *Xanaxa*. Bilo mu je teško, ali nije vidio mene. Nije ga bilo briga. Osjetio je kako mu ruke trnu ako ne bi pio *Xanaxe*. Znam da *Xanaxi* prže mozak. Mislila sam da je i to bolje nego da je pod stresom. Sranje. Ispalo je da *Xanaxi* ne mogu riješiti njegov problem, a taj je bio da je on neprestano u *burning outu*. Navikla sam se s vremenom, mislila sam da ni mene nije briga. Radila sam svoje. Glumili smo slobodno vrijeme. Čak smo se ponekad i voljeli. Vodili ljubav. Ponekad. Ipak, posao je uvijek bio tu negdje. On je bio opterećen. On je bio ugrožen. Njega su svi napustili.

Osim mene. Ja ga nisam nikada napustila. Zato je on napustio mene.

Nismo imali djece. Nevjerojatno, ali istinito; on je bio taj koji nije mogao imati djece. Ne znam je li se zbog toga grizao iznutra, ali ništa nije ni činio kako bi riješio taj problem. Nije vidio vezu između *Xanaxa*, *burning outa* i nemanja djece. Ili se pravio da ne vidi. Kao da je od svega odustao.

Znam da sam dosadna s time kako me on napustio. Puna gorčine, ostavljena žena, nema mi goreg nego identifikacija s nečim tako otužnim, jadnim i odvratnim kao što je pojam *ostavljena žena*. Postoje i neke neformalne skupine babetina koje jedna drugu tješe u takvim situacijama. Ne volim se družiti s babetinama. Ne želim ništa dijeliti s njima. Nikakve trenutke, ni lijepe ni ružne. Ne pričam o tome ni sa kime. Moj bivši muž i nije predmet ove priče. On je samo početak.

Rekao je da odlazi. I da se više neće vraćati. Otišao je mami. Mama ga je uvijek čekala sa spremnim krevetom. Krevet godinama nije bio raspremljen i uvijek je čekao da se on vrati. Jer je horoskop tako rekao. Nakon toliko godina braka njegova mama napokon je dočekala. Mama je vjerovala u horoskope pa se na kraju to i dogodilo. Vratio se mamacu.

Nismo se pretjerano ni trudili obnoviti brak. Znali smo da ne ide. Digla sam ruke. Nismo se vidjeli mjesec dana, zatim nešto onako bez veze, na nekoj terasi u gradu, popili smo kavu i pojela sam kolač. Nisam se ni najmanje osjećala onako, zbunjeno, s leptirima u trbuhu, zaljubljeno, frufu, ne znam kako bih to rekla. Čekala sam da sve to završi. Bilo mi je dosta. Nije mi se čak ni sviđao. Iako mi nije bio toliko ružan, pomislila sam da je jako ružan. Osjetila sam da mu smrdi iz usta.

On je rekao da ćemo još malo vidjeti. Pa na kraju nismo vidjeli ništa. Nakon šest mjeseci došao je s prijedlogom da se formalno razvedemo. Nakon dva mjeseca došao je po stvari. Po košulje, hlače, kravate, jakne, potkošulje, knjige, srebrne novčiće (hajde, bio je pošten pa nije uzeo onih nekoliko mojih srebrnih dolara i još neke austrijske ili jugoslavenske novčiće; to mi je ostavila baka i rekla da se nikad ne zna kada će trebati), svoje male glupe sitnice koje ja više nisam imala snage gledati. To me slomilo. I zato o tom trenutku ne mogu pričati čak ni sada. To je bio najgori trenutak, kako sam već spomenula na početku. O svemu ostalome mogu govoriti satima, mogu obrazlagati, pisati na blogovima, objavljivati glupe statute na fejsu, mogu se cerekati i smijuljiti njegovim glupim navikama, ismijavati sitnice koje su godinama bile dio moga života. Trenutak kada je otišao, ne mogu. Jednostavno ne mogu. Zanimljivo, kad smo već kod toga, nije ponio svoje knjige: apsolutno nijednu. Nikada ih nije ni spomenuo. Zapravo, ne znam jesam li ga i srela više od dvaput otkad je otišao, iako Rijeka nije jako velik grad. Ipak, dovoljno velik da ga ne viđam nikada. Ama baš nikada. Zato sam njegovo neizjašnjavanje o knjigama shvatila kao odgovor da ih mogu baciti. Iako ne bacam knjige, njegove sam glupe knjige pobacala u kontejner za papir. Za to su mi trebali mjeseci prikupljanja snage. Trebali su mi mjeseci da nadživim taj trenutak.

Onoga dana kada sam pobacala njegove knjige, gledala sam slučajno na nekom lijevom programu film koji nisam razumjela. Ipak sam plakala kao kišna godina. Svaki put kada bih čula onu stvar iz filma, podsjetila me na to kako je sve ovo krhko. *Mad world*. Ludi svijet. I brak, i zdravlje, i život, i posao, čak i neke stvari koje mi se čine vječne, kao što je ovaj stan koji sam naslijedila. Čak ni on nije vječan. Nakon toliko godina ja ga prodajem. I krećem ispočetka. Odlučila sam tako. Bez kuknjave, bez plakanja. Bez nepotrebnih prenemaganja. Bože, sada samu sebe podsjećam na njega kako filozofira. On je filozofirao, on je stalno tražio neku *utjehu filozofije*... Ma... nema veze. Dosta. Prošla sam fazu tugovanja, oplakivanja sebe, fazu raspada ličnosti, fazu potresenosti, fazu depresije, fazu kada sam bila nesuvisla i smušena, kako kaže moj terapeut kojeg sam posjećivala neko vrijeme i koji mi je dao nekoliko lijekova koje sam nakratko uzimala, pa onda više nisam. Sada je već prošla gotovo godina dana. Imam 34 godine. Bilo bi dosta. Mlada sam. Da sam mamica, bila bih

milfača, kako kaže moj nećak. Prostak. Mamica u najboljim godinama. Ovako ništa od toga.

2.

Istina, dosad nisam toliko obraćala pozornost na snove. Nekako sam ih uzimala zdravo za gotovo i nije mi ni padalo na pamet da oni mogu nešto značiti. A u mojim je snovima u posljednjih nekoliko godina uvijek padala kiša i uvijek je bilo sve tako zemljano smeđe i sivo kao ružan dan potkraj zime. Ja sam se u tim snovima uvijek htjela dokopati te neke zapuštene kuće koja je stajala osamljena i u koju nikada ne bih ušla da nisam osjećala tako silnu potrebu da u nju uđem. Uvijek su mi se u tim snovima približavali ljudi koje ne poznajem, neki neznanci, ali koje također nisam osjećala kao neke neprijatelje. Vani je bila ta neprijateljska, ružna, neugodna klima, u kući je uvijek bilo toplo. Neobično, ali toplo. Zaštitnički. Sigurno. Njega nikada nije bilo u tim snovima. Nisam osjećala nikakvu potrebu za njim.

Nisam obraćala pažnju na snove sve dok se to nije počelo događati, namjerno kažem TO, a ne kraj moga braka. Negdje posljednjih dana, mjeseci, tjedana, ne znam ni sama više kada je to točno bilo, ali je bilo na kraju toga braka, sanjala sam kako on i ja šetamo šumom. Bio je to jedan od rijetkih snova kada sam u toj gustoj, ali ne i negostoljubivoj šumi vidjela trake sunca. Napokon je bilo vedro, pa makar u snu i u dubokoj šumi. I napokon je u snu bio on. Držali smo se za ruke i hodali šumom, kad smo najednom došli do neke zgrade za koju sam odmah rekla da je bunar. Ali to nije izgledalo kao bunar, već kao neka velika zgrada usred ničega gdje se može spustiti stepenicama u dubinu. Nekako kao da mi je rekao da se mjesto zove Vražji prolaz, ili mi je to rekao neki unutrašnji glas, ili tko već, nije bitno, od toga se trenutka to mjesto zove Vražji prolaz. On kao da mi kaže da uđem. Ja bez ikakva straha i bez imalo zbunjenosti ulazim u taj *bunar*, odnosno, sada je to vidljivo, golemu podzemnu građevinu, potpuno potopljenu dubokom prozirnom vodom. Mjesto je izuzetno svijetlo, ja se i nadalje spuštam. Svjetlo kao da prodire sa svih strana, ja udišem vodu i spuštam se sve niže. Prostorija u koju dolazim posve je pod vodom, bijela je, a po zidovima ima predivne štukature. Unutrašnji je prostor golem, a ja hodam po njegovom dnu. Na tom je dnu parket, tek su uz rubove zidova vidljivi tragovi vlage. Spuštam se zavojitim stubištem dalje, postaje sve tamnije, kada me najednom snažan mlaz vode izbacila iz stubišne cijevi natrag u šumu. Imala sam dojam da je bunar živ i da me ne pušta dublje nego što sam stigla. Nalazim se ponovo u šumi, nisam uopće mokra, nije mi hladno, a ni njega više nema. Jednostavno se budim i ne postavljam nikakva pitanja. San je zapravo dojmljiv, ali me cjelina ostavlja ravnodušnom.

Tu negdje je i kraj tog vremena od sedam godina braka.

3.

Vrijeme nakon razvoda ispunjeno je nekim čudnim odnosima koje najviše proživljavam u sebi. Kažu da je raspad braka velika trauma. Ja imam osjećaj da nije tako velika, iako svi oko mene imaju potrebu da me tješe i govore da je život preda mnom. Vjerujem da je tako jer bih se inače ubila, ali nemam se potrebu čak ni ubiti jer ne osjećam ništa. U drugom trenutku osjećam se očajno. U očaj me može bilo što natjerati: vrijeme, glazba na radiju, film, slika s ulice, mladi bračni par s djetetom, malo dijete. Ja sam jedna od onih koja uvijek zove na 060 telefone u akcijama prikupljanja pomoći za djecu. Za Haiti, za potrese, za presađivanje koštane srži, za hrabre telefončice.

No, sve to skupa nekako opet prođe i ostavlja me dalje u mojoj zbunjenosti. Nemam pravi pojam o vremenu. Povremeno popijem tek *Normabel* za spavanje. Ne često, tek povremeno. Ipak, kako vrijeme prolazi, osjećam se nešto stabilnije, bolje, manje tupo i razumnije. Obraćam pozornost na svijet oko sebe. Prvi put analiziram ono što sam ranije proživjela; tako se sada prisjećam snova koje sam sanjala nekoliko godina, tih čudnih opterećujućih atmosfera, onoga što nisam shvaćala kao znakove, nego sam prelazila preko svega. *Ono iza* je stalno davalo neke znakove, ali ja nisam znala što oni govore. Štoviše, nisam uopće shvaćala da išta govore. Do onog Vražjeg prolaza. Znala sam da je tu negdje došlo do važnog prijeloma.

On me nije zlostavljao. Barem to nije činio silom: nije me tukao, nije me vrijeđao, nije me ignorirao, nije me izostavljao iz svojih planova. Ipak, nešto nije bilo u redu, to je znao onaj moj divlji, iracionalni dio. Ne znam objasniti što, ali nešto nije bilo u redu. Bio je to brak bez *onoga nečega*, a ja ne znam ni sada objasniti bez čega. To znam također sada kada vidim koje posljedice ostavlja taj raspad na mene: ja sam se promijenila. Ako sam nekada bila čangrizava, sada sam bezvoljna, ako sam nekada bila zanesena, sada sam potpuno ravnodušna, ako sam nekada bila lijepa, sada sam ružna i obrnuto. Ne negujem kult tijela, ali se volim osjećati lijepo, kao i mnoge žene: volim lijepo dizajniranu odjeću, lijepe mirise, lijepe frizure i lijepe cipele. Iako nismo od onih koji su imali puno, on i ja smo ipak imali nešto novca. Dio je svakako išao na moje stvari, ne previše, ali vjerojatno više nego što troše neke zemljakuše koje se oblače u hipermarketima ili ove primitivke kojima je vrhunski intelektualni doseg odijevanje u sportskim dućanima s markiranom odjećom. Muškarci misle da time povremeno kupuju našu strast, ali nisu svjesni da je to zapravo dio nas. I da ćemo mi same uvijek znati bolje što nam pristaje nego što to mogu oni, pa čak i uz najbolju volju.

Većinu vremena otkako sam razvedena nisam lijepa. U trenirkama sam koje mi prije ne bi bile dobre ni za baciti smeće ili otići do dućana. Sada samu sebe podsjećam na one žene koje se oblače u hipermarketima, imaju masnu kosu svezanu u rep i ispucali lak na noktima. Bacila sam i slike gdje smo se on i ja slikali kao *kraljevski bračni par*. To je bila neka naša interna intelektualno-ironična igra kada smo se slikali u elegantnoj odjeći na elegantnim mjestima u elegantnim pozama, a služile su isključivo za našu vlastitu igru. Nikako za stavljanje na Facebook.

Srećom, nikada nisam na društvenim mrežama objavljivala vlastiti bračni status. Svih onih dvadesetak ljudi s kojima sam bila privatno u kontaktu, bili su mi i inače prijatelji pa su onda ionako znali sve. On mi je ostao *prijatelj*. Nemam ga snage maknuti. Iako nemam nikakvih kontakata s njime, iako uopće ne gledam što radi i gdje je, ne želim ga obrisati. On je dio života. Tu ga i ostavljam, trajno konzerviranog. Vidim da isto čini i on. I sve to tako stoji kao neka vremenska kapsula. Bez veze. Bez nade, a još manje potrebe za povratkom.

Ja sam u dubokoj depresiji, ali to sama sebi jednostavno ne želim priznati.

4.

Nedugo prije nego što se počela odvijati ova priča, opet sam usnula jedan san. Nisam mu pridavala naročito veliku važnost. Naime, letim avionom, točno znam kamo, i negdje smo iznad sjevernog Atlantika. To nisu moja putovanja, on je putovao i pričao mi kako gdje izgleda, to mene zapravo nije zanimalo. Ja se bojim aviona, svega vezanog uz letenje, i istina je da nikada nisam letjela, a ne znam ni hoću li svjesno sjesti u avion jer ga se jednostavno smrtno bojim. Sama sam, do mene sjedi neka mlada djevojka, žena, ne mogu joj procijeniti godine. Zapravo je zgodna. Tužna sam u snu, jako tužna, toliko da osjećam da bih se i sada mogla rasplakati. Gledam oblake, sve je nepodnošljivo bijelo, ne kao u raju nego nekako nepodnošljivo. Ne zamaram se onim putnim detaljima, koja je visina, koja je brzina, meni brojke nisu ni inače jača strana, vozim se kao torba u tom avionu, a ova djevojka do mene kao da osjeća tu moju tugu. Sve se odvija bez riječi. Tada me uhvati za ruku. Iskreno, osjećala bih se strašno u takvoj situaciji, ali u ovome snu taj je njezin dodir bio gotovo ljekovit, kao neki zagrljaj... ne znam, kao da me zagrlio netko tko me bezuvjetno voli. Ja sebe ne doživljavam tako, ne znam, tako lezbijski, ali ovo je bilo upravo to, čista, nezagađena, bijela ljubav poput oblaka koje gledam ispod sebe. Mogla sam osjetiti čak i njezinu ruku, izgled i opip kože, čak sam mogla osjetiti i to da mi nešto govori, iako je u snu nisam nijednom pogledala u lice. Znam da je bila dobra i da mi je djelovala kao da je blagoslovljena. San tu završava.

Na taj san uopće nisam obraćala nikakvu pažnju. Sjećam ga se tek sada, nakon svega što se dogodilo.

Tih sam dana završila s vremenom žalovanja.

Uskoro sam krenula dalje. Ne znam ni sama kako, ali napokon sam krenula dalje. Nazvala sam Henrika. Išao je sa mnom u razred u srednjoj školi, bio je uglavnom bezličan i nisam o njemu imala nikakvo mišljenje. Ali sada mi se činilo posve normalnim da ga nazovem. I pitam bi li me zaposlio.

„Vidiš, vidiš...” počne trijumfalno mudrovati kao da se napio s izvora mudrosti. „Ovih dana je bio natječaj za noćnog recepcionara...”

„Noćnog...” malo sam bila zatečena. Nekako sam osjećala zluradost u njegovom glasu.

„Da, ali pazi...” Henrik je značajno promijenio ton. „Ionako većina noćnih na kraju dođe u dnevnu smjenu.”

„Mislim, ne znam bih li ja to mogla”, bila sam nekako zaista shrvana.

„Ne, ne... ne brini, dva-tri mjeseca, svakih pet dana si slobodna tri...” sada mi se činilo da me nagovara.

Znala sam da je bio zaljubljen u mene. No, to je bilo davno. Iako iskreno priznajem da sam igrala na tu kartu. Bila je to glupa, ali dobra karta. Zašto ne? Znala sam i ja pogledavati njegov profil na Facebooku. Bez veze. Nije mi se sviđao, iskreno, nikada mi se nije sviđao, ali nije mi bio ni odbojan. Bio mi je baš *bez veze*. Onako, bez veze. Kao hladno, bezukusno i bezmirisno jelo. Daleko od odbojnosti. Ali nikako moj tip. Najbolje što bi se za njega moglo reći da je simpatičan. Mislim da sam već objasnila što to znači.

Henrik je od dana kada je završio faks do dana današnjeg, a to je deset punih godina, radio na tom jednom te istom mjestu. Moj je bivši muž promijenio deset mjesta, sto puta je padao i ustajao. Ipak, ne znači da je zbog toga bio bolji čovjek. Jednostavno, nisam mogla zamisliti da muškarac može biti statičan kao Henrik. Henrik nigdje nije bio. Nije bio oženjen. Živio je s roditeljima. Vjerojatno nije pio *Xanaxe*. Ni *Apaurine*. Ni ostale anksiolitike; ni antipsihotike ni antidepresive. Ni bilo što drugo. Ipak, ne vjerujem da je još bio zaljubljen u mene. Malo, možda mrvicu. Muškarci zauvijek pamte svoje ljubavi, to mi je svojevremeno govorio bivši muž. Uvijek im se u nekim okolnostima mogu vratiti.

Dakle, Henrik je radio na recepciji tog hotela koji je bio stvarno lijep, čak i luksuzan, ali to je bilo zacijelo ispod njegovih sposobnosti. S intencijom da se nikada ne popravi. Zauvijek na toj jednoj te istoj recepciji. Šef za dvije djevojke i dva tipa. Svaki dan isto. Svaki dan bez veze.

Bivši muž to nikada ne bi mogao podnijeti na duže od godinu ili dvije. Ma kakvi, najviše godinu i pol.

„Kažeš, mogla bih raditi noćnu...”

„Da, da...” sada me nagovarao. „Vidi, pošalji što prije. Posla inače nema, ali ovo je... ne znam kako da kažem, prilika...”

Prilika, mislim u sebi. Prilika da radim noćnu smjenu. Nisam imala tako visoko mišljenje o sebi, ali sam se osjećala pomalo poniženo. Ipak, poniženo bez izbora, to je kategorija za

sebe. Više ne mogu zarađivati od onih prijevoda. Ja nisam prva a klasa. Sama sam, razvedena, bez kinte. Imam stan koji prodajem. Da bih kupila manji, a ostatak love imala za sebe, za svaki slučaj, kao i svi koji ovdje moraju imati nešto za svaki slučaj.

„Sila klade valja...” kažem. „Poslat ću molbu.”

„Za nekoliko će dana biti organizirani razgovori, ja ću se pobrinuti da dođeš na razgovor. Koje jezike pričaš?”

Bože, on pada s Marsa! Pa ja sam diplomirala na Svevu! Prevodila sam De Chirica s francuskog, hej, pričala sam s Aube Breton!!!

„Engleski, talijanski, francuski... natucam i njemački, uglavnom snalazim se”, odgovorim hineći ravnodušnost i pomislim da se ne kaže *pričati* jezik nego *govoriti*, ali ne kažem ništa.

„Odlično”, odgovori on brzo. Mislim da mu moji prijevodi nisu baš nešto značili. „To je jedan hotelski jezik koji ćeš savladati jako brzo. Nema neke velike mudrosti... Program u kojem vodiš poslovanje jako je jednostavan. Pokazat ću ti...”

Henrik je nastavio kao da sam već primljena. Imala sam osjećaj da se iskreno veseli. Pa onda zašto ne, veselim se i ja. Napokon pravi posao!

Nakon nekoliko dana pozvali su me na razgovor.

5.

Sve u svemu, trebala sam osjećati radost zbog novog početka. Nakon toliko mjeseci agonije, raspada, dna, taloga, bijede, totalne osamljenosti, sada sam osjećala da je napokon došao novi početak. Kakav-takav, ali početak. Hoću reći, nije bilo vrijeme za neka posebna slavlja. Bilo je to za obilježiti s nekim uz čašu vina i večeru. Kako nikoga nisam mogla dobiti za takvo što, pozvala sam Henrika. Taj mali domjenak organizirala sam u svojem starom stanu koji sam dala na prodaju, a koji, usput, nije imao nijednog stvarno zainteresiranog kupca. Za Henrika i mene. Sestru nisam zvala. Zapravo, mislim da joj tada još nisam ni rekla za ovaj događaj, odnosno za ovaj dramatični obrat. Nisam rekla nikome jer mislim da se ovo zapravo nikoga ne tiče. Postajem noćna recepcionarka. Ali ne bilo gdje, nego u jednom od najfinijih hotela u gradu. S četiri zvjezdice. U krajnjoj liniji, osjećala sam radost. Ne neku fanatičnu radost, ali ipak radost. Kao neko škakljanje uzbuđenja zbog posve novog iskustva. Počinjem za deset dana.

Sada, kada sve stavim u neku suvislu priču, posve mi je jasno da sam osoba sklona samoći. Ostala sam bez roditelja s dvadeset godina, najprije tata, pa mama, sve nekako na brzinu. Sestra i ja smo bile dva svijeta, iako smo fizički jako slične. Ona je starija od mene, njezin svijet je već bio napola izgrađen kada se sve to događalo, a ja sam bila takoreći dijete. Ipak, odslužila sam sve to sama. Barem sam tako mislila. Bez ikoga u blizini. Dobro, lažem, bile su tu tete, rođaci, bratići, sestrične, u krajnjoj liniji i sestra. Ali živjela sam sama. I u taj se mikrosvijet ubrzo upleo on. Došao je, neposredno nakon završenog studija, najprije kao bivši kolega s istog faksa u drugome gradu, doduše s drugog studija, ali najprije tako, a kasnije kao ljubavnik, dečko, prijatelj i muž te je zaživio u inventaru kao da je oduvijek bio ovdje. Popravljao je instalacije, mijenjao osigurače, ubrzo smo promijenili namještaj, lijepo opremili ovaj stan i moram priznati da smo napravili pravo malo gnijezdo. Gledali smo navečer televiziju, brbljali, on mi je škakljao tabane, povremeno smo vodili ljubav. Povremeno, iako mi to nije predstavljalo nikakvo posebno iskustvo. Sve to zajedno zvali smo *našom jazbinom*. Ježevom kućicom. Nekako kao da nisam ni imala vremena žalovati za roditeljima. Oni su se brzo pokupili i ostavili mi ovaj prostor beskrajne slobode za odluke. Moja je odluka bila da od stana napravim novo gnijezdo. Bilo mi je najprije neopisivo lijepo, a nakon toga neopisivo ružno.

Danas, prvi put nakon razvoda, osjećam da ne mrzim ovaj stan koji sam stavila na bubanj. Osim toga, prvi se put ne osjećam tako, ne znam kako bih to rekla, tako usrano.

Henrik mi je onaj dan kada su me primili na posao rekao da imaju jako velika očekivanja od mene. Da sam ih iznenadila. Ne znam čime. Izgledom? Time da pričam četiri jezika? Jaka stvar. I da će mi plaća sa svim dodacima iznositi ne više od 3800 kuna. Jadno. Možda sam ih iznenadila time što nisam oko toga postavljala dodatna i nepotrebna pitanja. Uopće me nije bilo briga.

Pripremala sam gulaš od divljači s lovačkim okruglicama. Bilo je još uvijek rano proljeće i ovakva teška jela nisu mi se činila nimalo nepriličnima. Pretpostavljala sam da Henrik to voli. To jednostavno svi vole. Zapravo, ne vole svi, nego je on to volio, pa sam nekako mislila da i Henrik to voli.

Oko sedam i pol pozvonio je, pretpostavljam, Henrik. Otvaram vrata, na vratima upravo Henrik i neka djevojka, plavuša, visoka, vrlo ukusno obučena, mladenački, mlađa od mene sigurno sedam-osam godina. Ispalo je šest.

„Dora, drago mi je“, pruži mi ruku.

„Sorry što sam došao u pratnji. Dora ti je buduća kolegica, htjeli smo doći svi, ali nas je malo previše, malo je prekomplikirano i tako... Dora i ja smo bili u jutarnjoj smjeni, ovi ostali rade...”

„... pa nisu došli...” nastavim rečenicu. „Drago mi je, dobrodošli...”

Iako sam očekivala samo Henrika, nije mi smetala nenadana gošća. Štoviše, činilo mi se veseliije u društvu.

„Ne smetamo?” sada me upita Henrik.

„Ma daj, uđite...”

„Evo, ovo je za tebe“, pruži mi buket šatiranih ruža.

Cvijeće me nikada nije veselilo, ali sada me obradovalo. Jednom mi je prilikom, za neki blagdan, bivši suprug kupio cvijeće, i to jako, jako skupo. Iako smo bili skromni, znao je ponekad imati ispade darežljivosti, pa je tako znao osvanuti buket orhideja. Kao tada. Toliko me osupnulo-razbjesnilo-ganulo, ne znam ni sama što me spopalo, da sam cijeli taj buket bacila na pod i počela plakati. Njemu nije bilo jasno što mi je. Histerija. Imali su pravo stari ljudi kada su histeriju pripisivali ženama. Žensko ludilo. Kada sam mu kasnije objasnila, zagrlio me, popili smo čaj i nastavili svoj dotadašnji život kao da se nije ama baš ništa

dogodilo. Mislio je, sada znam, da sam histerična luđakinja. Zato mi više nije kupio cvijeće. Da, kupovao mi je parfeme, ogrlice, narukvice, ali cvijeće više ne.

„Hvala“, malo sam se prenemagala.

„Ovo ti je za dobrodošlicu“, Dora mi pruži bombonijericu sa srcima, onu finu *Milkinu* s ljubičastom kravicom.

„Hvala“, opet sam se prenemagala, iako me sva ta navala dobrohotnosti nevjerovatno dirala.

„Ajmo za stol...“ pokazala sam rukom.

Cijeli je taj uvod izgledao kao da gledam onu bedastu emisiju s pet amatera koji se natječu tko će se više preseravati na televiziji, a kao priređuju si neke dramatično fine pseudogourmet večere. Bez veze.

Mislila sam da ćemo Henrik i ja ovu večeru obaviti sami. Nisam se nadala, a ni žudila za nekom romantikom. Mislila sam da će mi ispričati o svih onih petnaestak godina nakon srednje škole, što se da svesti na neku kratku zabavnu priču, a zatim, nadugo, sve one male tajne malog hotela, tko je s kime, tko što radi, tko koga ogovara i slično. Čini mi se da sve te male prljave sitnice jako puno znače ako želite što bolje upoznati svoju neposrednu okolinu. No, ja sam osoba koja je godinama živjela u svojoj kukuljici i imam, to nerado priznajem, značajan nedostatak iskustva u složenim međuljudskim odnosima kakva je, primjerice, zajednica na poslu. Naime, ja sam sa svojim poslodavcima i naručiteljima imala posve drugu vrstu odnosa. Više bi se moglo reći da nisam imala odnos. Bilo je to neko virtualno iskustvo. Ono što sam znala o poslu i odnosima na poslu bilo je uglavnom iz tuđih priča i knjiga. Dakle, sranje, ništa. Kako je ispalo da ova Dora i Henrik nisu ni u kakvoj *romantičnoj* vezi, tako sam zapravo dobila još više: zajedno su mi mogli pričati do plus beskonačno.

Ispalo je da Henrik ne jede meso. Na brzinu sam izvukla neke torteline iz frižidera i to mu priredila. Dora je jela za dvoje. Iako nije bila neka sitna ženskica, ipak me iznenadila količina hrane koju je mogla pojesti. Čini mi se da nije vodila ni nekog posebnog računa o vinu. Nakon pet boca koje smo popili (i to nekog kalifornijskog crnog sranja u malim bočicama koje je moj muž svojevremeno bio donio i tvrdio da mu je promijenilo *pogled na vino*... Bože, koji seronja!), mislim da je mala bila popila najmanje tri boce. Sama. Bila je pripita, ali nije bila pijana. Henriku su se caklile oči. Mrzila sam to vino, ali sam ga s guštom pila, baš da napakostim onom srolji od moga muža koji bi ga možda mogao jednog dana tražiti nazad. E nema, sroljo!

Večerica je tekla sasvim ugodno i predvidljivo. Henrik je decentno ogovarao ove ili one, meni sva ta imena nisu ništa značila, a Dora se cerekala. Ispalo je da Dora nekako potajno voli Henrika, ali da to nikada nije rečeno. Henrik se ženi s nekom Renatom, a kako je ja ne znam, priča mi ne znači ama baš ništa. Dora je u vezi s tipom koji je baš ne razumije. Odnosno, oni su u jako intenzivnoj vezi, ali nešto nedostaje. Sve skupa nije mi značilo više do ispraznog brbljanja. Za mene je to bila samo jedna totalno nepotrebna novost. Uostalom, do danas navečer nisam poznavala tu Doru. A to što se Henrik ženi? Pa ja sam se već razvela, ja sam čak otišla i korak dalje. Briga me što se netko ženi. Sigurno o takvome nečemu neću razmišljati neko vrijeme.

Čini mi se da ni njih nije zanimalo ništa posebno vezano uz moj bivši brak. Ništa, nijedna riječ zlobe, nijedna dvosmislica, ništa. Dora je samo primijetila srebrnu narukvicu napravljenu od čajne žlice koju mi je on kupio u inozemstvu. Ne znam zašto sam je stavila, bila mi je lijepa, iako je snažno podsjećala na njega. Možda sam time željela dokazati samoj sebi da je neki trag tih godina braka ipak još uvijek postojao. Ne, nema potrebe za psihoanaliziranjem, jednostavno mi se sviđala.

„Meni moj Robi nikada ništa takvo nije kupio...” jadala se pripita Dora.

„Ha, ha...” nasmijala sam se. „I bolje da ti nije kupio, evo ti je...”

„Hej, hej... jesi sigurna?!”

„Uzmi je... meni se zapravo gadi”, mislim da sam bila prilično opijena onim kalifornijskim vinom koje je bilo jako dobro. „Da, da, znam, prekrasna je, ali je od moga bivšeg muža. Nemam potrebe stvarati od nje nikakve fetiše... Evo, uzmi...”

„Hvala...” Dora je bila iskreno pijano oduševljena poklonom. „Vidi što sam dobila”, sada ju je slavadobitno pokazivala Henriku. Tu bizarnu žensko-mušku kemiju žene osjećaju puno intenzivnije od muškaraca. Dora je iskreno pokazivala svoj mali trofej od nekih 50 dolara svojem nesuđenom muškarcu koji je bio, hm, ne znam kako da kažem to, totalno indiferentan. Onaj stari Henrik kakvog sam poznavala, muškarac bez svojstava.

Dora je bila, a to sam već rekla, lijepa. Jako lijepa, pa čak i pijana. Ali dijete. Kao da gledam sebe prije... koliko ono godina... Lijepa i lagano pijana, malo glupa od mladosti. Ne, prava riječ je neiskusna. Gotovo mi je nevjerojatno koliko je ona truda ulagala u to da mu se sviđi, a on nije pokazivao nimalo, ali nimalo osjećaja prema njoj. Nema veze, jebe mi se za njih. Uostalom, njega nisam vidjela, koliko ono, petnaest godina, a nju sam upoznala danas.

Sjedili smo oko stola. Henrik je djelovao kao da je vrijeme za polazak kući. Zapravo i bilo je, propustila sam sve svoje serije na televiziji, nije više ni za čitanje u krevetu. Dora tada odjednom stavi ruku na moje rame i kaže:

„Ima jedna stvar koju ti nitko nije rekao...” smijala se nekako kao da je riječ o malo, najprljavijoj tajni koju su svi upućeni znali, ali se o njoj ne govori.

„Ha, ma koju to?” upitam je dok sam u ruci već supijano držala jednu od onih lijepih kristalnih čaša dopola punu kalifornijskog vina. „Da nije Henrik poševio koga...”

Ovo je s moje strane bilo zlobno. Strašno, strašno zlobno. Pokazivanje totalne superiornosti. Srećom, nitko nije tako shvatio. Dora se cerekala. Henrik također. Ovo je pijano društvo.

„A ne, ne...” sada se ubacio Henrik, „nije tako glupo...”

„Nego što je?” sada sam postala znatiželjna. Iskreno, i dalje sam mislila da je riječ o nekoj gluposti.

„Zapravo je glupost”, zausti Henrik. „Glupost, legenda...”

„Pazi ovo”, sada će Dora. „Nijedan noćni kod nas nije izdržao dulje od dva mjeseca. Točnije, bilo je njih nekoliko koji su izdržali čak i toliko...”

„Ma to jer smo uvijek uzimali neke čudne tipove... Mislim, trojica od njih pet su uhvaćeni kako krađu dnevni utržak... Mislim, daj, nemojmo sada mistificirati...” ubacio je Henrik.

„Da, da, znam da su krali i da smo ih izbacili zbog toga, ali o ovome su pričali svi... i oni koji su krali i oni koji nisu...” dobaci Dora.

„O čemu vi to?” sada me zainteresiralo.

„O duhu”, odgovori Dora.

„Molim?” skoro sam se nasmijala.

„O duhu”, sada ponovi Henrik.

„Hotel je opsjednut”, nastavi Dora. Ovo je izazvalo smijeh. Odličan vrhunac odlične večeri. Jedna od najljepših večeri nakon razvoda.

„A sad ćemo pričati priče o duhovima”, nastavim ja.

Otvorila sam šestu, odnosno posljednju bocu onog kalifornijskog vina i natočila im u čaše. Henrik se kao nećkao, ali je rado prihvatio još vina. Dora je ionako već bila dobroano podgrijana. Imala sam osjećaj da ona nema gornju granicu.

„Jebote, koliki cug ima ova mala!“ nekako mi spontano izleti.

Dora se samo cerekala. Henrik skupa s njom.

„Da duhovi... Pa vi ste totalno pijani... Živjeli!“

„Pazi ovo, priča ide ovako. Neka je ženska jedne večeri kasno došla u hotel, to je bilo prije renoviranja...“ sada je mljela Dora. „Ni ti još tamo nisi radio?“

Henrik okrene glavom u znak potvrde.

„To je bilo prije trideset i više godina“, ubaci Henrik.

„Ženska je uzela sobu koja je danas na mjestu sobe 616. Ne znam po tadašnjim brojkama, mislim da je bilo nešto drugačije, samo dvije znamenke ili tako nešto...“ nastavi Dora. „Za njom je odmah došao i tip i od recepcionara... Je li to bio stari Sale?“ opet se okrene Henriku.

Henrik opet potvrdi.

„Sale je umro prije nekoliko godina. Ja ga nisam poznavala. Uglavnom, on je njemu također dao ključ jer je tip pitao u kojoj je sobi odsjela njegova žena i zatražio drugi ključ. Sve pet, nitko ništa nije pitao, nikome ništa nije bilo čudno. Tip se sutra odjavio iz hotela. Žena se nije odjavila nikada. Kao, onome kod koga su se sutra odjavili rekao je da je žena otišla ranije, on je uzeo njezine dokumente, platio i nikome ništa.“

Sada nastavi Henrik. „Nitko nikada ne bi započeo nikakve priče da nije neko vrijeme, dosta nakon toga, sam Sale počeo pričati o svemu. Sale je pio, to je bilo svima jasno. Mrtav-pijan je uhvaćen nekoliko puta. On je počeo pričati priču o tome da se iz sobe čuje lupa, a povremeno i vriskanje...“

„Zanimljivo...“ dodam. „A zar žena nije mogla izaći na sporedni izlaz, negdje sa strane, spustiti se liftom, proći mimo, ne znam, bilo što...“

„Pa u tome i je kvaka. To je sigurno i bilo tako“, ubaci Henrik.

„Reci joj sada što je bilo kada se hotel preuređivao“, navali Dora.

Ovo je bila prava večer pripovijedanja *istinite horror priče koja se nikome nije dogodila, ali se svima činila kao istinita*.

„Ma ništa, to je totalna glupost...“ počne Henrik.

„Ma daj, reci joj...“ sada je navalila Dora.

„Kao, kada su radnici počeli rastavljati sobu i skidati namještaj, ispod tepisona su otkrili papirić na kojem je pisalo“, sada Henrik napravi jako mistično lice i glasno vikne: „Upomoć, manijak me reže na komade!“

Obje smo završitale. Atmosfera. Piće. Previše pića. Kalifornijsko vino. Činilo mi se kao neka glupasta studentska inicijacija. Ili studentska svakodnevna zabavica. Znala sam da je priča nategnuta. Ovo je djelovalo baš, ne znam kako bih to rekla, nevješto odglumljeno.

„Nije pisalo to, nego je pisalo *pomozite*“, sada Dora doda mrvicu ozbiljnosti cijeloj priči.

„Naravno, papirić nikada nitko nije vidio. Kao, htjela ga je gurnuti ispod vrata“, dovrši Henrik priču.

Počnem pljeskati.

„Bravo, super urbana legenda, podsjeća me na onu o ženi u tunelu kroz Učku. Ili na onu o ubijenoj djevojci koja je stopirala uz cestu negdje u Portugalu. Jesam li primljena u društvo?“ upitam.

Uskoro je druženje završilo. Zbilja ne znam kako su se ono dvoje doklatili do kuće. Pitala sam ih ako žele taksi. Ona je uzela taksi, Henrik će voziti. Kao, nije puno popio.

„Kako hoćeš, ostavi auto ovdje, sutra dođi po njega.“

„Ne, ne... hvala, treba mi auto sutra...“

Pozdravili smo se. Malo sam mislila o svemu. Bila sam vesela. Čak i ta smiješna priča o duhu. Nakon toliko dana, mjeseci, ma nakon toliko godina osjećala sam se kao da mi je netko skinuo deset godina. Otvorila sam vodu i napunila kadu.

6.

Ovo se dogodilo negdje pred kraj našega braka. Dio vezan uz put je stvarnost, ali ostalo je sve dio nekog čudnog sna koji me progonio sljedećih dana. Činilo mi se kao da je tada, po svemu, došao ako ne zadnji, onda barem jedan od zadnjih lijepih dana života kakav smo imali. Nismo imali bogzna što, ali smo uživali u tom danu koliko smo mogli: lijepa vožnja od Rijeke do Zagreba, on vozi jer ja ne vozim. Roda uz cestu, poneki jastreb, vrana na odmorištu kopa po kanti. Njuške vozača kamiona na benzinskoj. Nisam ponijela fotic pa nisam uslikala nebo. Monsun, kažu, zagrebački monsun. Kada je vedro, vide se svježiji *chemtrailovi*. Lijepo nas zaprašuju, iako je valjda i njima jasno da je došao kraj priče. Ta je priča o kraju svijeta toliko prisutna da sam jednostavno živjela taj kraj svijeta. A ovo je izgledalo baš kao taj sam zadnji dan svijeta. Tako mi se barem tada činilo. Čak i sada mi se tako čini, kao da je ovo sve mjehur i privid stvarnosti koje više nema. Ponekad mislim da je bilo toliko znakova po putu koje jednostavno nisam znala čitati.

I eto Zagreba, nakon sat i pol. Cestu znam i da su mi oči vezane. Prolazimo od Rotora prema Savskoj pa kraj potleuše na kojoj je reklama za aviokarte.hr. Gužva, hrvatski *rush hour*. Naviknuli smo na to. Imamo viška vremena ionako. Bila sam nekako žalosna, kažem da mi se gadi tranzicija. On kaže da više ne može gledati to sranje oko sebe. Bojim se da je to već jako ozbiljna izjava.

Ali znamo da je uskoro kraj, kaže to i moja prijateljica, ona čeka 21. 12. 2012. pa što bilo da bilo. Ja znam da je kraj blizu, njega nitko ne objavljuje, ali ga nekako osjećamo u zraku. Kažu neki da bi objava kraja svijeta trenutno srušila sve sustave vrijednosti na svijetu pa tako ne bi vrijedio 29 ni novac. To je najvažniji sustav vrijednosti. Zanimljivo, nešto toliko virtualno i zapravo esencijalno bezvrijedno, nameće se kao vrijedno i svi vjeruju u to.

Pustimo sada te priče, bilo kako bilo, nitko nije objavio da je kraj blizu. To se ne mora objaviti, to se jednostavno osjeća. On i ja volimo Zagreb. Kao što volimo i druge gradove u koje dođemo. Jednostavno, bez neke velike patetike. Uvijek nam je ovdje lijepo, iako nam u Hrvatskoj ponekad bodu oči tranzicijska lica i popratne pojave.

Ovaj nas izlet, koji zapravo nije izlet nego posao, jer idemo predstaviti knjigu muževa autora u knjižnici u Zagrebu, podsjeća na lijepe dane koji su sami već daleka prošlost: lipanj u Zagrebu, toplo vrijeme, buka grada, tramvaji. Miris nas dvoje kada smo bili desetak godina

mlađi. I dalje isti, ali nismo isti. Ipak, nije vrijeme za takve reminiscencije, osjećamo da je danas zadnji dan svijeta kakav smo poznavali i da nema neke velike šanse da se izvučemo. *This is the end of the world as we know it.*

Kaže mi taj isti dan jedna druga prijateljica da na Marsu grade veliku bazu za doživotni *reality show*. Kao, napuštaš Zemlju zauvijek i odlaziš u novi život. Sve ispočetka. Let do Marsa, uz našu tehnologiju, traje osam mjeseci u najboljem slučaju, kad je Zemlja najbliža Marsu. Čak i svjetlost putuje nekoliko minuta ili desetaka minuta, također ovisno o položaju Zemlje i Marsa. Ipak, nećemo stići na taj let. Nije ni bitno, ko ga jebe. Većina ljudi na Zemlji ne zna ovu tajnu koju vam sada kažem, a to je da je kraj blizu. Možda čak i večeras, sutra ujutro. Uskoro. Da je tako, rekla mi je noć ranije mačka koju je tip u Nizozemskoj preparirao i pretvorio u helikopter. Pravu pravcatu mačku tip je lijepo pripremio, uredio, ubo joj dva umjetna oka i sada ima macu-helikopter. Prišla mi je mačka u snu i rekla nekim negovornim telepatiskim jezikom da je sve gotovo i da ne treba brinuti. Neće boljeti. Prelazimo u viši denzitet. Dojmio me se taj san. Sjetila sam se jedne serije slika iz knjige onog smutljivca Carla Sagana, Kozmos, koje su nazvane *Posljednji dani Zemlje* ili tako nekako.

Promocija knjige kao promocija knjige, autor je malo žalostan jer je došlo malo ljudi, ali poznajemo mi te promocije s malo ljudi. Što je vrijeme gore, ljude sve manje zanimaju knjige, naročito knjige pjesama u prozi, ma koliko one govore o bitnim stvarima naših života. Kako je vrijeme odmicalo, promocija je ipak bila sve zanimljivija, ljudi su sudjelovali. Autor je bio ipak revoltiran time da nije dobio najbolji termin i centralnu knjižnicu. On (dakle, taj moj bivši muž) mu kaže da se ne bi značajno razlikovalo to predstavljanje od ovoga ovdje. Ne laže, znam. Na kraju, i toj maloj promociji dođe kraj.

On i ja smo pošli do pekare na uglu Savske i Grada Vukovara, pojeli sendvič, prošetali niz dvije-tri ulice i pošli prema Rijeci. Nema putem životinja, promet je rijedak. Nigdje nikoga. Otkad smo napustili one idiotske Arena centre i slične konclogore, potpuna pustoš. Kaže on *kad bi barem izletjela lisica ili neka druga životinja. Ili da vidimo medvjeda*. Ipak, nema nigdje nikoga. Vozi sporo jer je neki dan dobio kaznu od 1000 kuna zbog prekoračenja brzine. Sranje.

Dan je jako dug. Krajolik se na tom kratkom putu od Zagreba do Rijeke tri puta mijenja. Svjetlost dolazi sa zapada, vidim da je to boja neba sjevernog Jadrana. Ona je posebna, nekako zagasita, sfumatozna, dok je svjetlo kontinentalnog neba puno oštrije. Odjednom, da, znamo, dolazi i to što nazivamo kraj. Nije stvar u tome da smo vidjeli kako se prevrću brda i preplavljuje nas more. Ne, ma kakvi. Auto i dalje vozi prema Rijeci, po istoj cesti, ali više ne

vozi nego ide, jednostavno mehanički nastavlja dalje prema zapadu. Kažem mu da mi se čini da smo previše zapadno. Naizgled, sve je isto, krajolik je isti, auto i dalje radi, kazaljke su na mjestu. Nema nikakve promjene. Kao da je um naviknut na svijet kakav je bio pa ni kada se dogodi ovakva promjena, još uvijek zabljesnut, nije u stanju prepoznati da je sve, ali baš sve stvarno drugačije: ni ova brda nisu više brda, ni cesta nije cesta, ni on nije on, ni ja nisam ja. Um je sve fotografski zabilježio i onemogućio da izađemo, barem u ovom prvom bljesku, iz nama poznatog svijeta. Kažu oni koji su pratili vrijeme do kraja svijeta, koji bolje poznaju majanski kalendar i oni koji su slušali kanalizirane poruke, da je to zato što Kreator ne želi da doživimo nagli šok od promjene denziteta. Od promjene gustoće postojanja. Dimenzije. Hiperdimenzijska stvarnost. Sinkronicitet. Kaos u glavi koji se želi prikazati kao da to nije, nego je sve, ama baš sve, normalno i isto kao što je bilo. Sada znam zašto prema židovskoj legendi anđeli prilaze novorođenom djetetu, stave mu prst na usta i izbrišu sva sjećanja na onaj prethodni život. Iako ostaje hendikepiran time što ne dozna nikada tko je, ipak ostaje oslobođen tuge za prijašnjim životom. Crvena je svjetlost djelovala kao neki grad Dis. Mislim da sam zaspala.

Zato smo se sutra ujutro probudili opet na isti način kao i dan prije kraja svijeta. Sve je ostalo isto, ali ništa nije bilo isto. Samo je ostala jedna tuga za jednim vremenom koje više ne postoji. Prigušena tuga, jer smo ostali zarobljeni u kavezu sastavljenom od slika našeg prijašnjeg života. A kojeg više nema.

7.

Inače nisam bila osoba koja živi samo u svijetu snova, fikcije, knjiga, virtualnih druženja. Ne, ne... Pratim dnevne događaje, znam da svijetu prijete recesija s dvostrukim dnom, što god to značilo, znam da je u Hrvatskoj premijer pao kao kruška pa postavio premijerku, a da nikada nitko nije uspio saznati o čemu se radi. Znala sam da *kriza nije gotova*, iako je bilo krcato nekih idiota koji su ponavljali mantru *u nas nema krize*, kao i drugih idiota koji su htjeli da sve ostane isto, ili pak trećih idiota koji su htjeli sve promijeniti, a da sve ostane isto. Da, nema krize, ali valjda nikad nije ni prošla ona prethodna pa se onda i ne čini kao da je došla neka nova. Znala sam sve što me nikada nije zanimalo o Obami, njegovoj supruzi Michelle, o tome kako je on bio nada pa postao nešto nebitno, o Sarkozyju i njegovoj kraljici-pjevačici, o problematičnim predgrađima i raspadu eurozone, a da opet ništa nisam ni željela ni trebala znati; zatim sam znala za sve ove demonstracije po fakultetima, studentska sranja protiv kapitalizma u Hrvatskoj i protiv krupnog kapitala, a kojeg, također, u ovoj zemlji nema, jer ovo nije takva zemlja. Znala sam da je kod nas društveni aparat korumpiran do boli, sudovi, razne moguće vlasti, o tome su pričali sami mediji, ljudi, *obični* ljudi najviše, svi su o tome brujali. Znala sam također da ako niste uvučeni u taj aparat, nemate neke značajnije šanse za preživljavanje. Sve se vrtjelo oko toga, svi su skakali po istoj šablوني, samo je trebalo malo izaći iz te kolotečine da bi se sve vidjelo kao jednu palanačku, seosku zabavu na kojoj postoje pozvani i nepozvani koje se izbacilo u blato. Znala sam ponešto o licemjernoj europskoj političkoj korektnosti koja je postala izlika za sve neradnike, vucibatine, nemarne i nehajne filozofkinje lezbofeminističkog usmjerenja, roditelje bez ikakvog posla s četrnaestero djece u tipičnom švedskom predgrađu, fašistoidne fundamentaliste koji bi pak takve poubijali, nasilne prijatelje životinja, bijesne neomarksističke revolucionare; zatim izlika za silnu ljubav prema pripadnicima svih religija, a naročito onima koje su izvorno neeuropske, za pedofiliju u krugovima svete katoličke crkve i to da crkva ne nudi vjeru nego nešto što samo izvana slično vjeru. A ta je jebena politička korektnost postala tako idealno sredstvo za umrtvljenje svih koji iskaču iz tog kolosijeka. Kritika tog degeneričnog političkog konformizma nije bila prisutna u medijima jer su je oni upravo poticali, ali je postojala u suptilnijim ljudskim djelovanjima, naročito književnosti, pa bi povremeno poneki od tih književnika ipak naletio na oštru medijsku osudu, naročito ako bi se dirnuo u neki osinjak, posebno vođen nekim svojim *pravedničkim bijesom*. A ja sam ipak prevodila i znala sam dosta toga što je rečeno u tim knjigama, pa makar se rečeno nazivalo fikcijom. Bože, ponekad se u tom stanju osjećam kao Bardamu iz Célineova romana, bijesna, ogađena

svijetom prosječnosti i totalne neprosvijećenosti, gluposti koja funkcionira samo po šablوني zadanoj tko zna kada i na koji način, a ja kao glupi kofer samo lutam od nemila do nedraga... Ne, ne, trebala sam samu sebe obuzdavati od takvih misli i otpustiti ih, ali to nije bilo lako. Postojale su, doduše, i glupe knjige, ali one su samo nastavak medijske kampanje koju su vodili servisi globaliziranog, *demokratskog svijeta*, a u kojoj su antagonisti, prizemnim i tradicijskim instinktima vođeni pokvarenjaci, nastojali očistiti svoje zemlje od protagonista, mahom dobrih, siromašnih i poštenih građana koji samo traže pravdu za sebe na bogatom i pokvarenom zapadu. Iskreno, sve sam to znala, i nije me bilo briga. Ili ovo laprdanje o direktnoj demokraciji, o nekakvim plenumima koji će zamijeniti korumpirani stari sustav, a u njemu će cvjetati drugarstvo... Ma svinjarija. Jedna svinjarija koju jednostavno nisam željela ni živjeti, ni komentirati, ni u njoj sudjelovati. Ovo u Hrvatskoj je bila priča u kojoj, osim korumpiranih političara, imamo lijene gramzive građane, a zbog toga ovdje gotovo da i nije postojao prostor za nevinost. Svi su bili umočeni u med, svi koji su imali prilike su drpali koliko su stigli i mogli, a da ni na tren nisu pomislili da će to netko kad-tad morati platiti. Zato me uopće nije bilo briga. Ja sam se trebala samo snaći u svojoj novonastaloj situaciji. Ja sam sada na dužem godišnjem odmoru. Radim kao noćna recepcionarka. Nezahtjevan, glup posao.

Često mi se tijekom postbračne krize pojavljivao jedan san o ruševnoj staroj zgradi u Rijeci. Sanjala sam ga nekoliko puta uzastopno i uvijek sam se htjela popeti po stubištu te zgrade. Djelovalo je kao da vani traje neki rat, sve je bilo jako zapušteno i bez drugih ljudi. Nekoliko sam puta sanjala i ljude koje sam poznavala i koji su umrli dosta davno, ali su se u snu činili kao dio moje svakodnevice. Nevjerojatno je to kako u snu ništa nije čudno. Ovo o važnosti snova rekao mi je terapeut. On je rekao da ih pažljivo pratim, da gledam kako mi tijelo i duša reagiraju na snove, da ih ne interpretiram po sanjaricama i babljim pričama, nego da ih pustim da odrade sami svoj posao jer snovi nikada ne lažu, već ukazuju na procese.

Moj je bivši muž također pričao o snovima, ali njega ne želim slušati, kao što ga nisam slušala ni onda.

Nedugo, a možda baš upravo i te noći kada sam ispratila Doru i Henrika, sanjala sam jedan jako čudan san.

Sanjala sam da sam na Kvarneru, ali taj Kvarner nije more nego čudesno toplo modro jezero, okruženo mediteranskim biljem. Bakina kuća, koja inače ne izgleda kao u mojem snu, nalazi se uz samo more, a do nje raste lijepa ruža koja ovaj put nema lista. Treba je iščupati. Baka s prozora viče da to ne radim jer ja to ne znam raditi. Da ću naučiti kada dođe vrijeme, a ono

još nije došlo. Baka je i stvarno bila zapovjednik. Ona je uvijek naređivala, do svog samog kraja, mislim da je naređivala čak i onoga dana kada je umirala.

Odustajem od toga posla i spuštam se do mora. Ispred kuće je mali mandrač, a na njegovom je dnu fini pijesak. U pijesku žive ribe, za koje kažem da su pišmolji. Uхватim ih nekom lopaticom i bacam na kopno. Pišmolji imaju miris na neku, ne znam kako bih to rekla, spermu. Tada mi se opet pojavljuje ona djevojka koja u snu neobično slična Doru. Ja je identificiram kao Doru. Ona se zatim skine skoro do gola, uđe u mandrač i počne sama vaditi te ribe iz pijeska.

San tu završava. Osjećala sam veliki nemir jer mi je san jasno davao do znanja neki seksualni sadržaj, ali ga ja nisam razumjela.

Seks. Da. To mi je počelo nedostajati. Interesantno kako mjesecima nisam mislila o njemu, uopće se nisam osjećala seksualno. Bila sam aseksualna. Mislim da sam u svojoj biti i sada takva, ali ovaj me san strašno uzbudio i tek kada sam svršila, osjećala sam se umireno. Nekada bih o tome pomislila *strašno, kao životinja*, ali sada sam se osjećala jednostavno lakše. Bolje. Smirenije. Bez ikakvog mišljenja i lijeka.

Morala sam o svojem novom poslu obavijestiti sestru.

„Noćna recepcionarka?“ nekako me začuđeno pogledala. „Mogla si me pitati nešto novca... Zar ti se radi takav posao? Jesi li ti normalna?“

„Zašto?“ odgovorim protupitanjem. Sestra me pozvala preko vikenda na njoke. Radila je fantastične njoke s gulašem od divljači. Opet isto jelo. To je jelo jednostavno pratilo svaki bitniji događaj. Možda nije bila kraljica kuhinje, ali je bila dostojna nasljednica mame i bake. One su bila vrhunske, ona je zaista dobra. Ja sam slaba zamjena. Ja glumim da tako dobro kuham. Volim kolače, znam ih i raditi dosta dobro, ali sestra je daleko bolja. Zato me veselio ovaj poziv na ručak.

„Jel' ti znaš tko sve luta noću gradom? Pa ti si žena!“ sada je nastavljala sestra svoju litaniju.

„A kako misliš da bih mogla živjeti? Od čega?“ nije mi se svađalo, ali nije mi se sviđao ni njezin ton.

„Ne znam, nešto drugo, mogla si pričekati malo, mogla si...“

„Što sam mogla?“

„Ne znam, mogla si pričekati, Marija ide u penziju za godinu dana, imala bi 12 sati francuskog kod nas...”

„Ma daj, kad na vrbi rodi grožđe... U deset godina od faksa preko natječaja nisam dobila ni jedan poziv za razgovor u školi, šta ti je, kao da si zaboravila...”

„Ne znam, ne znam... brinem za tebe... Sama si, nemaš muškarca kraj sebe, mogla si me pitati nešto novca... Uzmi podstanarku!”

Njoki su bili izuzetno dobri, ni mekani ni pretvrđi, taman. Gulaš također, ukusan, mekan, s finim umakom. Uživala sam u jelu. Kao da se ovaj razgovor nije odvijao u vezi sa mnom, već kao da je prolazio negdje mimo, usput, kao da sam gledala sapunicu.

„Gledaj, pusti sve to, nema veze... ako mi bude što trebalo, pitat ću te...”

„Da, ali...”

„Nema ali, ovo sam odlučila”, nisam mogla sebi vjerovati što govorim.

„Kako ti drago”, sada je ona slijegala ramenima. „Možeš se javiti kada ti što zatreba...”

Najednom mi više nije bilo do jela. Uхватила me neka mučnina, nisam znala je li vrtoglavica ili mučnina u želucu. Mučnina od svega. Cijelo tijelo kao da mi se torzijski izvilo i kao da je iz mene iscijeđen sav obrok. Jedva sam izdržala do kupaoalice gdje sam povratila po svemu oko sebe.

„Baš si glupačica...” govorila mi je sestra. „Ti si baš prava glupačica...”

Ležala sam na njezinom krevetu, a šogor i nećak su stajali iza. Kao da gledaju nekoga na samrti. Ne znam jesam li bila u nesvijesti jer mi je sve spojeno u bezvremenski slijed. Znam samo da sam vani vidjela zalazak, crveni, jarki, onakav kakav naši ljudi vole. Znala sam da je sada već predvečerje.

„Ne znam što ti je bilo, ali nije ti bilo od hrane”, sada kao da se branila sestra. „Ovo nije naškodilo nama pa nije ni tebi... Ti si baš prava glupačica...”

Gladila me po licu. Vjerojatno me i umila i oprala sve ono što sam povratila po kupaoalici. Dala mi je sok na slamku. Nisam mogla popiti. A bila sam strašno žedna.

„Idem kući...”

„Ne ideš nikuda“, govorila je sestra.

„Ovo je sada moja politika. Dok ne budeš sigurna da si dobro.“

„Dobro sam“, krenula sam naglo ustati, ali noge su mi se posve neobjašnjivo odsjekle, kao da su dva želatinozna štapića. „Ne, očito nisam...“

„Čekaj, vrijeme je najbolji lijek za ovo stanje“, sada je mantrala sestra.

„Imaš pravo“, odgovorila sam, ali nisam bila sigurna jesam li išta više rekla ili sam samo mislila da sam rekla. Tada sam opet zapala u dubok san bez ikakvih snova.

8.

Zapravo je taj sam posao u hotelu bio posve jednostavan i ne posebno izazovan. Rekla bih čak i pomalo dosadan. Prvi dan kada sam došla, Henrik mi je ostavio veliku listu zaduženja, ali kada se ona svela na pojedinačne zadatke, ispalo je da baš i nije nešto posebno velika: liste dolazaka i odlazaka, izračun dnevnog prometa, prijave dolazaka turističkoj zajednici i policijskoj upravi, skidanje prometa po POS automatima, izvještaj za domaćicu, izvještaj za kuhinju, izvještaj za menadžment i to je to. Sve skupa oko sat, sat i pol vremena posla. Posao se morao rastegnuti jer je dio trebao biti obavljen nakon ponoći, a dio nakon četiri ujutro, kada se opet nešto samo odradi u računalnim programima i započinje novi dan. Znači, razrijeđeni posao, kako kaže jedan moj poznanik, lijeni posao. Cijela je ta bilježnica bila zapravo ispunjena uputama gdje se što nalazi u računalnom programu, tipa *mišem dva puta kliknuti na „otvori“ ili stvori PDF ili izvještaj za menadžment*, a to je meni bilo, ruku na srce, gotovo smiješno, nije mi trebalo ni da prve večeri to sve čitam, ionako mi je sve pisalo u programu na monitoru.

Sve u svemu, banalan posao, osim činjenice da vam radno vrijeme počinje u 22.00, a završava u 6.00, odnosno u 7.00, kada predate smjenu, popijete kavu s jutarnjim kolegama, otraćate koga trebate, obavite prve ranojutarnje odlaske gostiju i lijepo odete na počinak u 7.30 ili 8.00, ovisno o prometu u gradu.

Henrik mi je napravio smjene od po petnaest dana u komadu, zatim sam šest dana slobodna, a umjesto mene noćnu radi jedan od dvojice pomoćnih recepcionara. Oni bi uvijek nešto zabrljali, jednostavno nisu znali da trebaju posao obaviti do kraja, ali ipak im se opraštalo jer su bili takoreći djeca i u ostalome su bili korektni (čitaj: nisu krali ni pokušavali krasti), dok se to za one druge, to znači bivše kolege, baš i nije moglo reći. U biti, veselila sam se tom ritmu, nekako mi je odgovarao. Tih je šest dana bilo također lijepa nagrada, nije to bio samo vikend, to je bio skoro cijeli tjedan, tako da sam povremeno imala osjećaj kao da sam na jednom dugom, velikom godišnjem odmoru, bez briga o uplaćenim doprinosima, o tome imam li novaca na računu, jesam li sve stigla na vrijeme, ima li u sljedećih mjesec ili dva posla (a nema), hoće li biti novca za platiti račune ili neće. Ljudi malo znaju o slobodnim djelatnostima, a još manje o turboslobodnim djelatnostima kakvom sam se bavila ja: imala sam prijavljen obrt, ali nisam bila članica nijedne udruge prevoditelja, niti jedne udruge umjetnika, nisam bila ni sa kime posebno bliska, dakle sama sam ovisila o sebi pa se sve one povlastice koje su se ticale takvih *nezavisnih* umjetnika nisu ticale mene. Nitko za mene nije

plaćao doprinose, nitko nije nabavljao posao, nisu me zvali na seminare, nisu me pozivali na stručne skupove, osim ako ne bih sama platila, nisu me zvali na događanja vezana uz književne događaje. Doduše, ne bih im se ni odazvala. I opet sam imala više posla od svih njih, opet sam imala dobre prijevode, opet sam imala knjige koje su bile prodavanije od mnogih razvikanih, i opet sam imala poznanstva koja su bila značajnija od mnogih, sve do te nesretne recesije i krize koja je otkrila sve što se otkriti dalo i pokazala da je ovo, kako sam i znala, šaka jada i da je samo pitanje trenutka kada će se takozvana kulturna scena početi raspadati sama od sebe. Sastavljena od šarlatana na proračunskim jaslama, poluinteligenata s nezavršenim studijima, ljudi koji su predstavljali društvenu kremu, a natucali bi eventualno jedan jezik, još vjerojatnije nijedan, licemjernih pisaca koji su se predstavljali kao živući velikani s jednom, najviše dvije knjige iza sebe, a koje su bile bitne upravo zbog medijske manipulacije i tako dalje i tako dalje. Sranje. Netko bi rekao da je to bio moj izbor. Je, to je bio moj izbor kao što je i on bio moj izbor, a on je otišao. I ja sam napustila to sranje od posla i otišla na jedno malo duže ljetovanje. Fuj, izaziva mi gađenje.

Dakle, ovaj je posao bio posve jednostavan. Radiš što ti je rečeno, primiš goste, naplatiš, osiguraš uslugu. Meni je uvijek bilo lako biti ljubazna. Imam takvo lice da se samo nasmijem i progovorim i odmah sam dobra. Gosti vole dobre žene. Nisam plavuša, to bi mi bila mala prednost, ali samo za perverznejake, ozbiljni ljudi vole tamnokose žene jer im djeluju odlučnije i ženstvenije. Nije stvar predrasuda, stvar je unutrašnjih mehanizama kako funkcionira muški um. Plavušice izazivaju očinske, pomalo pedofilske osjećaje, a tamnokose izazivaju osjećaje muškarac vs. žena. Nije to samo moje psihoanaliziranje, riječ je ipak o hrpama knjiga koje sam milom ili silom pročitale. Da, i iskustva. Možda nisam najiskusnija žena na svijetu, ali imam neka iskustva u muško-ženskim odnosima. Za razliku od žensko-ženskih koji su me oduvijek pomalo užasavali. Iracionalno užasavali.

Gosti su tijekom proljeća i ljeta dolazili vrlo često čak i noću. Bilo je noći kada sam imala posla kao da sam usred dolaznog vikenda u nekom resortu na otocima. Nerazumno mnogo dolazaka usred noći. Naprotiv, bilo je noći kada ne bi navratio ama baš nitko. Tada, u toj pustoši, obavila bih ono što moram, a ostatak večeri gledala bih filmove na internetu. No, ti pusti dani ljeti bili su prava zabava u odnosu na pustoš koja je nastupala ujesen. Tada bi ovi iz jutarnje i poslijepodnevne smjene govorili da je tijekom dana pusto kao u noći. Gluho i nigdje nikoga.

Inače je hotel bio nešto stvarno posebno. Netko bi mogao pomisliti da su na moru svi hoteli doslovno na moru, no uglavnom nije tako. Najveći broj hotela udaljen je od mora makar

nekoliko desetaka metara, dok je većina čak i prilično udaljena od mora. Ovaj je doslovno na moru, izgrađen i otvoren u dijelu grada koji se zove Pećine prije malo manje od sto godina, na sam dan početka Prvog svjetskog rata, pa je samim time imao i vrlo burnu i zanimljivu povijest. Iako je bio bezbroj puta rekonstruiran, dograđivan, mijenjan pa ponovo rekonstruiran, položaj mu nikada nije bio promijenjen, a to je bilo ono što je goste, iako to nije bio nimalo razglašen hotel, uvijek privlačilo da se vrate. Hotel je imao stalne goste. Buđenje doslovno na koji metar iznad morske površine, uz galebove i neodređene zvukove grada u pozadini. Osobno, nisu me oduševjavali ni galebovi ni pogled na more. Osobno me ni sobe nisu oduševjavale, čini mi se da ni kuhinja nije bila na najvišem nivou, kao da se nije pazilo na one sitne detalje koji vrhunski hotel čine takvim, a to je vrhunski smještaj plus vrhunska hrana uz vrhunsku uslugu. Istina, usluga nije bila loša, ali je smještaj bio pomalo skučen, hrana nije baš odavala neku pouzdanost, no za nas koji smo radili u hotelu bila je i više nego dobra: kuharice i domaćice uredno su mi ujutro dostavljale vruće kroasane (doduše, ne domaće, ali to su ti detalji o kojima govorim) i posve svježu kavu, a navečer bi me dočekala sasvim pristojna večera: red sira, red pršuta, red peciva, zatim ono što je bilo na polupansionskom meniju i eventualno čaša soka (vino nisam rado pila).

Htjelo se hotelu dati i taj prizvuk starine i tradicije, ali nakon tolikih rekonstrukcija na licu i naličju bilo je to vrlo teško izvedivo. Jednostavno ništa nije imalo patinu prošlosti, čak su i secesijski ukrasi na prednjoj i stražnjoj fasadi bili ili uništeni ili nestručno rekonstruirani tako da je hotel ostavljao dojam ladičnjaka iz pedesetih ili šezdesetih godina prošloga stoljeća. Na stražnjoj fasadi bio je znatno niži i s ceste se činilo da je riječ o dvokatnici, dok je s morske strane bio visok šest katova i ondje se uviđalo da je riječ o prilično velikoj zgradi. Iznutra je pak bio pravi mali labirint hodnika, prolaza, soba, prostorija, skladišta, sanitarnih čvorova... Trebalo mi je gotovo mjesec dana da ga posve vizualiziram i naučim se kretati.

Tu se tradiciju htjelo prizvati činjenicom da je u hotelu nekada davno, tijekom dvadesetih i tridesetih godina, dulje ili kraće vrijeme, boravila Ivana Brlić-Mažuranić. Čak je i jedan apartman nosio njezin naziv, ali to je bilo nekako lažno. Na zidu nasuprot ulazu u apartman stajao je njezin portret, ali tek kao reprodukcija, bez ijedne napomene tko bi ona mogla biti i što je napisala ili napravila. Općepoznatost Ivane Brlić-Mažuranić i njezina povezanost sa Sušakom i Rijekom u nas je stvar opće kulture, ali stranim gostima ta je činjenica jako malo značila. Od činjenice tko je uopće Ivana Brlić-Mažuranić do toga kakve veze ona ima s tim hotelom. Sve ostalo, dakle, knjige gostiju, inventar, stari artefakti ili hotelska oprema poput liftova, zvonaca, kolica, vrčeva, srebrnine ili ostalih sitnica, sve to nije više uopće postojalo

ili se nije nalazilo u hotelu pa je i njegova unutrašnjost izgledala neobično suvremeno, uz murale i slike Ede Murtića te arhitektonske ispade suvremenih arhitekata za koje se bojim da nisu razumjeli čime se igraju. Ili je to jednostavno bilo nemoguće, zavrtjeti taj kotač u prošlost i hotelu vratiti barem nekim detaljem osjećaj za pripadnost tradiciji. Nekako je neobično da jako bogati gosti vole hotele s tradicijom, čak i da je malo oštećen za komfor; takvi su im hoteli jednostavno draži. Siromašnim je gostima sasvim svejedno za takve stvari, oni samo nešto traže, a i to su naučili iz filmova, dok ni za što ne bi željeli platiti (taj dio filma nisu vidjeli).

Naime, u hotelima koji su orijentirani na dobre, visokoplatežne goste apsolutno se sve plaća. Nigdje ne piše da se napojnica mora dati, ali ako gostu rezervirate i platite (njegovom karticom, naravno) u noći avion, hotel u Trstu, a zatim u Melbourneu, a uza sve to on ugodno spava do jutra, posve je očekivano da za takvu uslugu recepcionar dobije nagradu. Jasno, bogati gost o tome i ne postavlja pitanje, vaša vas omotnica jednostavno čeka. Siromašan gost misli da je to uračunato u cijenu, što je djelomična istina i svakako spada u dio ljubaznosti prema gostu, ali dva sata rada, razgovora s hotelijerima na drugoj strani svijeta, bukiranje i rezerviranje avionske karte s pristojbama nikako ne može spadati u uobičajenu i svakodnevnu uslugu. Naravno, rezultati unaprijed uračunate ljubaznosti nisu uvijek posve efikasni, u barem pola slučajeva zaradite onaj *I appreciate your help*. Nema veze, u gluhim me i dokonim noćima jako veselila takva zabava, bez obzira na učinkovitost; jednostavno mi je godilo nekome učiniti takvu uslugu. Primjerice, dogovoriti *rent-a-car* u Rimu, i to ne bilo kakav nego Aston Martin ili nešto slično, ili već spomenute aviokarte.

Dolaskom jeseni, već sam to spomenula, nastupilo je totalno mrtvilo. Beznadno mrtvilo. Hotel je najprije bio polupust, a nakon toga i posve pust, bez igdje ikoga. Tek tu i tamo koji gost. I tu završava sličnost sa svakim godišnjim odmorom. Valjda je nastupio umor.

9.

Svake sam večeri prije odlaska na posao imala svoje male obrede. Neobičan je to dan, idem na spavanje u 8.00, ustajem u 13.00, popijem jaki *espresso*, zatim malo jedem, onda malo gledam televiziju, povremeno sam ljeti odlazila na kupanje na neku od gradskih plaža. Nije mi se sviđalo, iako sam strašno voljela to kupanje, nekako sam bila previše pospana i iscrpljena nakon kupanja pa sam češće ostajala kući, čitala, *chatala*, povremeno bi mi navratila sestra ili bih ja povremeno otišla k njoj na ručak. Već oko pet ili šest poslijepodne išla bih odspavati još jednu rundu, oko dva sata, a nakon toga bih napravila jednu jaku kavu, večerala, otuširala se i provodila kupaonički sat. Oko osam malo bih gledala televiziju i one glupe serije, a oko devet i trideset bih krenula na posao. Busom, najprije do grada, onda sam presjedala na drugi do hotela. Odlično je kada navečer idem na posao, nema nigdje nikoga, sve je nekako polupusto, naročito ljeti, i brzo stignem, ne treba mi više od dvadesetak minuta. U hotelu me dočeka netko iz poslijepodnevne smjene, uvijek imaju još jedno sat-dva za popričati. Uglavnom Dorian ili Toma, ponekad Dora, zapravo vrlo rijetko ona jer je često u jutarnjoj. Nekako sam ova dva dečka uspjela otkantati, mlađi su od mene, prodaju mi neke poluzajebantske zajedljive pričice, mulci, klinci, ne znam što bih rekla. Naročito Dorian, taj je kao, ne znam kako bih to rekla, drkadžija na steroidima. Odmah mi se počeo nabacivati, a meni nije bilo stalo ni do njega, a još manje do njegovog nabacivanja. Jedina je prednost bila to što su mi donosili kavu, ne onu iz automata nego pravi *espresso* i lončić mlijeka. Pa je to predavanje smjene, iako je sve već bilo zapisano u dnevniku smjene, trajalo i trajalo, nekada su znali ostati do jedanaest, čak i do ponoći; malo 45 bi pričali, malo pijuckali te kave (ne znam kako su spavali nakon toga!). Toma je bio posve drugačiji, puno mlađi, ali puno ozbiljniji, iako je i on povremeno imao svoje ispade, ali to je bilo u odnosu na ovoga Doriana prava rijetkost i ništa više do sitnog ekscesa. Dora je uvijek bila nekako neobična. U početku mi se činilo da me prihvatila, poslije me nekako odbacila, da bi se onda opet nekako naglo približila. Mislim da tome nije bio uzrok ni u onim napojnicama koje bih zaradila od sitnih usluga noću, a koje sam često dijelila s ostalima nadajući se da ću ih tako pridobiti, barem da mi nitko ništa ne podmeće. Ne, nikako, taj Dori nije bilo toliko do novca ili nekog neobaveznog druženja, koliko do pažnje. Najprije smo pričale o običnim stvarima, o onima o kojima pričate s nepoznatim ljudima, a onda smo krenule na sve intimnije i intimnije, dok me jednog dana nije pitala zašto nisam imala djece. To je za naše pojmove probijanje krajnje granice intime, nešto kao pitanje *zašto se nisi udala, zašto si se razvela ili kakav vam je seks*. Štoviše, ovo posljednje i nije toliko intimno, to je skoro svakodnevno izloženo na pladnju

mentalne transmisije u našem narodu, pa tako skoro svi, imalo bliskiji, osim rodbine, pitaju za takve stvari. Ali *zašto nismo imali djece* predstavlja vrlo veliki korak u intimizaciji naših odnosa. Ne znam zašto, ali to mi čak i nije išlo na živce. Nisam ni podivljala, ni pobjesnila, ni ostala zbunjena; moj je odgovor bio *pa, eto, dogodilo se*; nisam htjela odmah na početku ulaziti u eksplikacije na tu traumatičnu temu. Osjećala sam da priča neće stati na tome. Dora se odmah počela ograđivati, kao *oprosti, nisam te htjela uvrijediti*, i onda neizgovoreno *znaš, i ja sam nesretna*, kao da se te dvije razine *nesreće* mogu uspoređivati; njezina sprčkana i djetinjasta veza i moj raspad braka i neimanje djece. Ali kako me već povukla za jezik, a mislim da u njezinu pitanju nije ni bilo zle namjere, nego više želja za transferom iskustva između načelno starije i načelno iskusnije te načelno mlađe i načelno neiskusnije žene, odlučila sam joj kasnije, ako za to bude prilike, objasniti i zašto nismo imali djece. Ako se to uopće može objasniti.

„Valjda zbog *chemtrailova*...” okrenula sam na šalu. „Ili zbog Černobila.”

„Ha, ha“, nasmijala se, „da, baš...”

Tek kada sam počela raditi u hotelu, a moram biti iskrena da nisam previše znala kako hotel stvarno funkcionira iznutra osim iz televizijske serije, dobila sam jasna upozorenja tko je u hotelu poželjan, a tko nepoželjan. Osim klasične liste nekih probisvijeta i ljudi vrlo neobičnih ponašanja s imenima i mogućim kontaktima, tu je bio i popis ljudi koji su nekoć radili u hotelu, a koji su, nakon što su izletjeli iz njega, postali nepoželjni. Među njima je bio i Vito, čudan svat koji je ovaj posao radio prije nekoliko godina, ali je dobio nogu jer je

a) pronevjerio neki novac iz neke smjene (neki zaista sitan novac, sprdio ga je ujutro nakon smjene u automat-klubu umjesto da ga je ostavio u dnevno-noćnom trezoru)

ili

b) jer je prije toga već pokazivao neke čudne karakteristike, na primjer da gošćama u kasnim satima, osim ključa i pratlje do sobe, pokušava još nešto pokazati. O tome nije bilo čvrstih dokaza, osim nekoliko prijava gošći koje su osjećale malo previše seksualne agresije od strane noćnog recepcionara, ali i to je bilo dovoljno da se prema tom Viti osjeća neka vrsta odbojnosti i da se dočeka prava prilika i lijepo ga se riješi.

Inače, hotel iznutra funkcionira kao proširena obitelj. Znete o svima manje-više sve, imate mjesta na kojima možete neometano ogovarati, kolege vam pružaju zaklon ukoliko ste se našli u problemima pred upravom ili nekim drugim, pa je tako i Vito imao nekoliko, manje-

više, sebi sličnih tipova u kuhinji i restoranu koji su smatrali da je on u biti nepravedno izbačen, da je problem s potrošenim utrškom tek prenapuhana pogreška i da se prema starim zaposlenicima tako ne postupa. Ni Dora, ni Henrik, ni ostali nisu tako mislili, ali ta mala skupina jest i zbog toga je Vito povremeno, u kasnim satima, kada nikoga više nije bilo, dolazio u hotel. Doduše, ne k meni na recepciju nego pokrajnjim hodnicima dolje u kuhinju. Mislim da je dolazio po ostatke hrane ili pića, vjerujem prije ovoga drugoga, no nekako me nije bilo previše briga ni za zabranu ni za bilo kakve upute o nepoželjnim ljudima. Ja se s njime nisam mogla natjeravati, a pravilo o Vitinoj zabrani ulaska u hotel činilo mi se, blago rečeno, tehnički neprovedivim.

Dakle, Vito je bio taj *stari zaposlenik*, a to je značilo da je u hotelu radio i nekoliko godina prije renoviranja. Bio je noćni i poznao je starog Saleta, onoga koji je bio jedini živući svjedok događaja kada je, navodno, ona ženska u sobi 616 ubijena, ali kako je bila riječ o navodnom događaju, nisam se time previše ni zamarala. Za mene je to bila jedna posve nebitna priča, nešto kao urbana legenda kojom se straše tinejdžeri. Neka soft verzija one priče o duhu u tunelu kroz Učku, nekoj mrtvoj ženi koja vam se tijekom noći u vožnji pojavi na stražnjem sjedalu automobila. Ili kao ona, ne tako davna, o utvari neke poginule djevojke koja je u Portugalu stopala noću uz cestu pa je putnike u automobilu odvodila u nesreću i smrt. Ali to je bila tek redateljska igra nekog mladog i nadobudnog umjetnika.

Međutim, te gluhe jesenske noći Vito nije otišao u kuhinju, nego je ostao na recepciji. Tip je imao otprilike pedeset godina, ali bilo mi je teško reći koliko je stvarno star: bio je dosta krupan, ćelav, s velikom posjekotinom posred glave i, iskreno, nimalo dobroćudnog izgleda kakav bi se očekivao od gostoljubive osobe koja dočekuje hotelske goste. Prije neki rabijatni razbojnik iz automat-kluba.

„Vidiš ovaj ožiljak“, sada mi je Vito pokazivao crtu na glavi dok se neobično kesio, „to mi je pala daska na glavu sa skele prije nekoliko mjeseci.“

„Uh, strašno...“ moja je prirodna obrambena reakcija prema njemu bila da se ponašam kao da imam posla s najnormalnijim tipom, na primjer liječnikom. „A kako se to dogodilo?“

„Srećom, srećom se to dogodilo...“ sada je bio još malo izravniji i još se više kesio. „Da mi nije pala ta daska na glavu, ne bi mi produžili bolovanje, a ovi bi mi dali otkaz... Sada dobivam plaću za bolovanje... Ha, ha, ha, ko im jebe mater... Nego, srce, kako si ti dospjela u ovaj film?“

„Javila sam se na natječaj...” mislim da nije bilo vrijeme za duge ispovijedi.

„Samo na natječaj? Ovdje se ne dolazi samo preko natječaja”, odgovori Vito.

Sigurno je dobio sve informacije od svojih iz kuhinje.

„Da, samo sam se javila na natječaj... Šta to tebe, uostalom, briga, imam svoje razloge”, malo sam se osjećala povrijeđenom ovim kopanjem po privatnosti.

„Pitam, samo pitam”, sada je Vito hinio da se povlači. „Ovdje nitko ne dolazi samo preko natječaja... Sigurno su ti rekli da sam dobio otkaz...”

„Da.”

„I da sam nepoželjan.”

„Da.”

Ali ti si ipak pametna i nećeš me prijaviti niti ćeš zvati koga upomoć”, nastavio je i prislonio se na pult. Vidljivo je preponama kružio po prednjoj strani pulta. Odlučila sam ostati prisebna, iako to nije bila stvar odluke nego neke reaktivne paralize.

Seksualni manijak mi je stajao s druge strane pulta. Opasni, neprimijećeni, neotkriveni i neprijavljeni seksualni manijak agresivnog izgleda.

„Neću te prijaviti niti sam to do sada ikada napravila...” bila sam iskrena i prisebna koliko sam to mogla ostati.

„Onda će ti Vito ispričati jednu priču”, sada se odmaknuo. „Sigurno znaš za onu priču što su ti je odmah na početku ispričali Henrik i ostali. O ubojstvu u sobi 616.”

„Da, samo su mi spomenuli tu priču”, sada su obrambeni mehanizmi malo popustili.

„Tu sam priču ja prenio dalje jer mi ju je ispričao stari Sale. On se prije dvije-tri godine napio i zapalio u stanu. Kreten. Mogao je bar ostaviti stan, ovako je skoro zapalio pola zgrade... Našli su ga totalno izgorenog... Šupak...”

Vidjela sam da ne može ostati koncentriran na jedan razgovor jer mu misli stalno bježe.

„Stari Sale je bio teški pijanac, nije imao ni ženu ni djecu...” nastavio je. „Šta ćeš, krepo je kako je i živio. Kaže meni stari da je taj dan došla žena u hotel i da je bila sva sjeban... kao

da ju je dobro nalemao netko... Ha, ha, ha, valjda mu nije htjela dati pičke...”

Nije mi baš bio drag ovakav razgovor o tim temama s ovakvim tipovima usred noći. O, ne, to nikako. Strah mi je i dalje davao snage da ga otrpim.

„Kao, *kamo gospojo*, pita je stari Sale, *šta je neka gadna sila*... Žena ga je samo pogledala, dala dokument i otišla u sobu. Kasnije je došao i muškarac i rekao da je to njegova žena, je, istina, isto prezime i adresa na ličnoj. Ništa, muž i žena, soba, jebe se starom Saletu. Tek je sutra postalo nejasno gdje je žena. Priča se neko vrijeme čak i povlačila po novinama, samo baš ništa nije štimalo. Kao, žena je nestala nekoliko mjeseci kasnije, tip je bio osumnjičen, ali nije bilo ni jednog traga tijelu, ničega pod milim bogom... Žena je jednostavno označena kao nestala... otišla s Ciganima... boli je pička...”

„Nisam znala za ovaj dio da je žena nestala i da je to bilo u novinama...”

„Kurac ćeš to znati kad si imala tek koliko ono, pet, deset godina... Kad sam ja došao u hotel, znalo se za priču i to dosta dobro. Onda je došao rat pa se sve zaboravilo, jebeš neku ludu pičku koja je nestala iz hotela '82., jebote, kakve to ima veze s mozgom... Uglavnom, tip je sutradan otišao iz hotela, platio, uzeo njezine dokumente i zdravo đaci...”

„Pa šta nije imala neke stvari sa sobom?” sad sam se pravila naivna.

„Pa šta je tebi, došla pička, bježala od muža, uzela sobu da se spasi na jednu-dvije noći, a tip za njom...”

„I nikom ništa...”

„Kako nikom ništa?” sada se činilo da se Vito žesti, kao da mu remetim priču. „Kako, kurac, nikom ništa? Vidiš da je tek nekoliko mjeseci kasnije stari Sale povezao dva i dva, vidiš da je glup k'o kurac i pijan k'o majka zemlja, izbila je frka u novinama jer je žena nestala, muž prijavio nestanak, ušla policija, ispitivala i živo i mrtvo, čak su bili došli i u hotel, ali to je bilo jednostavno nebitno i previše je vremena prošlo prije prijave nestanka, bilo je svjedoka koji su se kleli da su je vidjeli ranije... Onda su počeli sрати po novinama, dosta kasnije, kao ženska je bila neka gastarbajterska kći, imala je neku veliku kuću koju su zajedno dobili njih dvoje, negdje na Gornjem Zametu ili tamo negdje u pički materinoj, pa je muž kao bio odsutan jer je bio trgovački putnik i nije ju vidio... Ovo iz hotela je ispalo kao njih se dvoje posvađali pa pomirili i ona je prošla sporednim izlazom, on je išao na glavni, platio, ušli u auto i ćao bao...”

„Dobro, a na temelju čega je Sale bio uvjeren da je ona nestala baš u sobi...“ „E pa ti si stvarno invalid... Jebote, totalni invalid... Pa, mislim, jebote...“ gubio je Vito živce.

Izgledao je jako neobično kada je gubio živce: lice bi mu se odjednom zategnulo na jednu stranu, jedno oko mu je počelo nekontrolirano treptati, a svaka riječ koju bi htio izgovoriti u tom bi mu stanju zahtijevala golemu snagu, kao da je mucao, ali zgrčeniije i s većom mukom.

„Ajde, dobro, na temelju čega?“ sada mi se hrabrost ne- kako vratila. Ovaj je Vito, nažalost, bio trajno oštećen, valjda od te daske koja mu je pala sa skele na glavu.

„Ej, Sale je godinama čuo zavijanje iz te sobe, tuširanje kada nema gostiju, svjetla su se uključivala kada nikoga nije bilo, a najgore je bilo kada bi stari bio sam u hotelu, sve bi bilo odjednom u mraku, pa bi se odjednom sva svjetla upalila... Pa šta misliš zašto je stari Sale toliko cugao?“ postavi mi pitanje više retorički. „Srao je kreč, ej, srao je kreč...“

„Ali...“

„Ali što?“

„Ali nije bilo nijednog traga, ničega, nijedne kapi krvi, ničega...“

„To ti misliš.“

„Da, to mislim. Ako ju je udario, morala je neka kap krvi biti na nečemu...“

„A što ako ju je zadavio... Kap čega je trebala biti... Ima još nešto, ali to nitko ne spominje, nitko i ne zna, nikoga nije ni briga...“

„Da, a što to...“

„Jesi li vidjela kako je hotel građen?“ Istina, hotel je bio vrlo neobičan. Već sam spomenula da je s morske strane visok šest katova, s kopnene tek prizemlje plus dva kata. Bio je izgrađen uz visoku stijenu. Ispod prizemlja s kopnene strane nisu postojale sobe, već je bio dugačak hodnik, a iza tog dugačkog hodnika bio je još jedan, jako uzak i visok, koji nije graničio sa stijenom.

„Dakle, iza hodnika na razini mora postoji još jedan uži hodnik koji je direktno s gornje strane izložen na stijenu... U njega ne možeš ući, nema nikoga, ne drži se ništa u njemu... direktno je naslonjen na kamen i u njega se može doći samo ako otvoriš šaht na katu ispod nas, a njega nitko ne otvara.“

„Da, vidiš, zanimljivo...” učinilo mi se da je ovaj Vito samog sebe uhvatio u klopku gluposti.

„Da, jel’ ti sada jasno?” Vito je kimao glavom kao da mi je objasnio Keplerove zakone.

„Kužiš?”

„Da, ima tu nešto, istina...” nisam mu htjela protusloviti. Htjela sam da već jednom ode.

Bože, koja količina gluposti, koja priča pijanaca sa zidića, koje li nebuloze!

„Ma, kurac ti kužiš moj...” sada me prozreo. „Idem dok se ne opametiš, neću s tobom više pričati.”

„Ajde, dobro, moram nastaviti s poslom...”

„Samo ti nastavljaš pa ćeš vidjeti”, napokon se okrene. „Pa ćeš vidjeti zbog čega sam ja puko... puko k’o kokica...”

Nekako sam jedva čekala da se više makne. O kojim je on to budalaštinama pričao, pa to se rijetko kada čuje! Pa koje su to svinjarije! Pijanac pričao luđaku, mislila sam, pa luđak prepričavao dalje. Pojeo mi je tri sata svojim laprdanjem, imala sam osjećaj da kasnim s poslom koji je, koliko god nenaporan, ipak bio posao.

Ujutro su došli Dora i Henrik. Ispričala sam im, naravno, sve o posjetu i o priči onoga Vite.

„Ha, pa takve pizdarije može pričati samo on... Čak i taj drugi hodnik, u njemu držimo stare stolice iz restorana, rastavljene stolove, neke gajbe, to je kao neki skriveni... otpad. Daj, pokazat ću ti, da znaš, ako ti išta od tamo zatreba...” ponudi se Henrik.

„Ma ne treba, uglavnom, tako je on meni ovdje srao...” tako mi se strašno spavalo da sam mislila da ću zaspati na nogama. „Drugi put...”

10.

Taj sam dan usnula jedan jako čudan san. Najprije me Dora povela do tog hodnika koji se nalazi iza onog glavnog. Uхватила me za ruku, osjetila sam kako je topla i mekana, zatim me skoro povukla kroz te mračne hodnike da bi me dovela do šahta koji mi je pokazala da ga sama podignem. Dora je cijelo vrijeme bila nasmijana i djelovala je kao da mi nešto jako lijepo i važno mora pokazati. Zatim sam se spustila u taj mračni prostor koji, začudo, uopće nije bio neugodan, možda malo neobičan zbog tog stjenovitog zida, ali je bio skoro normalan. Dora je sada stajala pored mene, ne znam kako se tako stvorila iza, odjednom, ali u snovima ne treba postavljati glupa pitanja. Tu je sve logično samo po sebi. Tada mi je pokazala na tlo, a ispod je bila samo prašina koja je na nekim mjestima pokrivala pod toliko da se nije vidjela ni betonska podloga. Dora mi je i dalje pokazivala, ja nisam razumjela što pa sam čučnula i rukom počela razgrtati prašinu. Ne znam koliko sam dugo razgrtala, ali tada sam došla do jedne velike kosti. Mislim da je to bila bedrena kost, ne poznajem anatomiju, no meni je to izgledalo kao bedrena kost. Dora mi je telepatijski rekla *vidiš, ipak je tako*. Obuzeo me grozničavi strah koji nisam osjećala ni sinoć ni ijedan dan do sada. Ali osjećala sam se jednostavno prestravljeno. Probudila sam se u znoju. Rani je jesenski mrak vani već dolazio, možda više od oblaka i zamračene sobe nego od nedostatka sunca. Ipak, odspavala sam dulje nego inače, odmah sam ustala i otišla pod tuš.

Shvatila sam da se ne osjećam više onako dobro kao prije nekoliko mjeseci. *Godišnji odmor* je upravo završio.

Mislim da su mi i Henrik i Dora nešto prešutjeli, a što nije bila tek neka bezvezna šala. Nisam razumjela poruku ovoga sna, ali tako sam to snažno osjećala da se uopće nisam mogla koncentrirati. Osim toga, valjda i sama noć iscrpljuje. Čudne misli, čudni ljudi. Čudno svjetlo. Stalno sam izložena svjetlu, pa makar s onih nekoliko noćnih svjetala koja obasjavaju recepciju, i nije ni čudno da sam nakon nekoliko mjeseci počela osjećati čudne stvari, nedefinirane, nejasne pojave, kao da se uz opipljivu stvarnost odvija još jedna koju nisam mogla, osim u snovima i nekim nepovezanim događajima, ni po čemu naslutiti. Jednostavno, mislila sam da ludim. Ne, nisam se osjećala progonjeno, dapače, osjećala sam se savršeno sigurno i, bit ću iskrena, bezbrižno, no kao da je dio istine nedostajao. Kao da je sve to bio mjehur stvarnosti koji me prisiljava stalno biti u njemu, a da onu punu, snažnu stvarnu stvarnost ne mogu dotaknuti. Čudno i naporno. Neobično.

„Uzmite ovo, ne treba vam recept, barem još ne“, apotekarica mi je pokazala kutijicu. „Po svemu što pričate, vama treba ovo. Melatonin. Radite, koliko ono, šest mjeseci noćne smjene...“

„Da, a hoće li mi smetati za druge stvari...“

„Koje, na primjer?“

„Trudnoća?“ upitam je i počnem čitati upute.

„A, to ćete se trebati posavjetovati s liječnikom...“

„Ne, nema veze, može...“

„Znate, to vam uzimaju i piloti kod promjene vremenskih zona. Vi ste konstantno izloženi tome, imate preokrenuti bioritam, vama ovo svakako može pomoći.“

„Da, može, može...“ brzala sam s kupovinom.

„Jednu tabletu sat vremena prija spavanja. Dobro zamračite sobu. Otprilike nakon petnaestak dana uzimanja vidjet ćete učinak. Počnite kada ste prvi dan na odmoru, a zatim nastavite kada idete na spavanje.“

„Super, hvala“, odgovorim i pobjegnem iz apoteke. Dakle, stvar je u tome. Riješeno. Nemam ozbiljnijih psihičkih problema. To je samo poremećaj sna uslijed izloženosti noćnim smjenama pod svjetlom. Naravno, prvu sam tabletu uzela već sutra ujutro prije spavanja. Dobro sam zamračila sobu. I dobro sam spavala.

U biti, teško sam se mogla prisiliti na to da opet idem psihoterapeutu. Nije to onako kako se ljudima čini, onako filmski, ja sjedim i pričam. Nekako mi se činilo da sam onih prvih nekoliko mjeseci nakon razvoda bila jako nadovezana na terapeuta, no shvatila sam da mi treba nešto brže i jače, a ne ovo mučno psihoanaliziranje uz tablete koje u sebi sadrže inhibitore selektivne pohrane serotonina ili tako nekako, a sve je to bilo tako sporo, tako mučno, tako bez učinka da sam jedva čekala na kraju da se više ne pojavim na seansama i da ne uzimam i dalje tako neupotrebljiv i neučinkovit lijek. Nakon otprilike deset tjedana više nisam odlazila, niti sam više uzimala išta. Ne moram reći da sam se osjećala jednako loše, jednako napušteno, jednako ocvalo i jednako podbuhlo, jedino se više nisam budila noću u panici niti sam imala napade plača, čak sam mogla ustati iz kreveta ujutro s nekom voljom. Terapeut je bio zadovoljan radom, ja sam bila posve nezadovoljna. Zacijelo sam krivo

postavila ljestvicu, ali sigurno se nisam htjela vraćati na razgovore o vlastitom osjećaju krivnje i tako zapletenoj prošlosti vlastitih emocija, uglavnom prema majci i ocu koji su i fizički bili tako daleko i tako davno iza mene. Ne, nisam smatrala da je moja depresija, tako je to nazivao terapeut, bila izazvana osjećajem duboke i nesavladive krivnje, niti sam mislila da se tako može razriješiti *moj problem*. Meni je trebala neka čudesna, brza i efikasna tableta, nešto što će me probuditi iz ove noćne more.

Sljedećih sam dana imala manjih problema sa snovima i nesanicom, ali svakim danom sve manje. Kao da je Vito nestao i kao da se cijela stvar pomalo počela vraćati u svakodnevicu. Onu običnu, pomalo dosadnu, jesensku. Bez previše rada, uz čitanja i gledanje filmova na poslu. I obavljanje tih sitnih zadataka koje sam sada već rutinski izvodila u roku od nekih pola sata, sve skupa ne više od sat, sat i pol. Očito je stanje premora i Vito s onom pričom bio dobitna kombinacija za mali živčani slom. Ipak, nije to bio neki slom, više kumulirani umor i moram priznati da sam se zaista opet osjećala dobro. Nisam imala potrebu ni za čime, zanimala su me samo dobre knjige i još više filmovi. Ne neki naporni, koji zahtijevaju sudjelovanje, nego više neke bedastoće, gluposti, komedijice, lagane dramice, ne previše pametne stvari. Neku sam noć lutajući internetom naletjela na one glupave Romerove filmove, *Noć živih mrtvaca*, i u jednoj večeri odgledala i staru verziju i onu noviju iz devedesetih. Iako je film bio bedast, ipak je ostavljao neku tjeskobu za sobom i nikako mi nije dao mira. Sljedećih sam dana kopala po internetu tražeći nešto o Romeru koji mi je odjednom postao zanimljiviji. Svi ti silni hodajući leševi, ti ugroženi i stisnuti ljudi u podrumima, među kojima ima također leševa ili budućih leševa, ta strašna paranoja od ugrožavanja svakodnevice likova, ipak, koliko god djelovala naivno i bez neke ozbiljne utemeljenosti, sada mi se činila kao zaraza. Stvarno počinjem gledati takve filmove... Bože, pa mene je sram! Kasnije sam vidjela da ti filmovi imaju kulturni status, da ih mnogi još i danas vole.

Još sam nešto radila, ali sam u tome bila zaista samo pasivni čitatelj, nikako ne ostrašćeni sljedbenik. Čitala sam kanalizirane poruke koje su ljudima dostavljali neki tzv. izvanzemaljci. U početku su to bile neobične poruke u kojima se posve nevino ljudima govorilo kako se bliži taj dan (valjda onaj dolaska izvanzemaljaca i njihove objave?), kako moramo postati spremni, kako se sprema velika promjena shvaćanja, promjena paradigme i kako je sve na nama jer moramo biti spremni za transformaciju inače ćemo stradati, ostajući zaglavljani u starom primitivnom društvu zasnovanom na koncepciji koju najbolje opisuje darvinizam. Čuderno je zvučala ta tehnološka, SF verzija priče o Isusu Spasitelju koji nam treba pomoći da se izdignemo iznad zemaljske evolucije i dosegnemo onu galaktičku. Iako je ta priča bila

privlačna i zanimljiva, nisam je shvaćala posve ozbiljno, ali sam po komentarima shvatila da je bilo puno onih koji su slijepo vjerovali u te poruke navodnih plavokosih i plavookih anđela s dalekih Plejada ili pak Arkturijanaca koje kanalizira neki Sheldan Nidle, ali je također bilo i onih koji su počeli sumnjati u vjerodostojnost jer je iz tih poruka uvijek bilo očito da taj dan *samo što nije došao*, i tako već koliko, skoro pedeset-šezdeset godina. Dakle, to sam slijedila više onako, iz zabave, navukao me na to prije nekog vremena jedan malo neobičan prijatelj, zapravo poznanik, profesor Vojvodić. Pa iako ga nikad nisam smatrala utjelovljenjem neke racionalne misli, za zabavu i razbibrigu te su mi njegove opservacije bile čak i dobrodošle. Uvijek je hodao ulicom s fotokopiranim prijevodima tih kanaliziranih poruka i uvijek mi ih je gurao, iako se ja tada time nisam ni najmanje zamarala, samo bih bacila pogled i tutnula u stari papir. Sada sam ih u noćnoj smjeni i sama počela čitati u originalu na kanalima koje mi je on svojevremeno dao.

Kud ćeš bolje: red horora, red kanaliziranih poruka, red glazbe s Youtubea... i noć bi u hipu prošla. Čak sam se toliko bolje osjećala da mi se nije ni išlo na godišnji.

„Imaš petnaest dana slobodno“, jednog mi je jutro nenadano, početkom studenog, poručio Henrik. „Od 15. do 30., je li to ok?“

„Da... ovaj, nisam ni znala da imam godišnji...“

„Gledaj, imaš više od šest mjeseci iza sebe, svi smo nešto koristili, treba i tebi... mislim, je li u redu, jer ako nećeš...“

„Da, da, može, svakako“, bila sam zbunjena ovom ponudom.

Mislim, što bih sada radila na godišnjem? Nekako sam se uz pomoć onih tableta i kišne, dosadnjikave svakodnevice provlačila tijekom prvog tjedna. Najprije sam uredila stan. Mrzim prašinu, a vidim da sam u zadnjih nekoliko mjeseci prilično zapustila održavanje pa je stan izgledao kao prava rupčaga. Sestra mi je povremeno znala pomoći oko čišćenja, tada bismo ručale i nekako je stan sličio na stan, a ne na jazbinu. Sada mi se činio stvarno kao jazbina. Mislila sam jedan dan pozvati Henrika i Doru, opet onako na druženje, ali svaki put kad bih to trebala organizirati, nekako bih odustala, potonula u svoju komociju, gledanje glupih TV emisija, slušanje kiše, ručkove kod sestre i eventualno odlaske do knjižnice. I, naravno, društvene mreže. Ni približno kao u noćnoj smjeni, ali ipak dosta, čak sam se uplašila da sam i ovisnica.

Tih sam dana naletjela na Anđela koji ima status *znamenitog klošara*, iako znam da zna puno

o automobilima. Mislim da mi i ne zna ime, ali se poznajemo već godinama, ovako, bez veze, s ulice. Uvijek kada ga sretnem pitam ga kako je, pitam ako što treba; nikad ništa ne treba. Ne srećem ga često. Dok on sortira svoje predmete oko baje za smeće, često mi zna govoriti o stvarima koje su dosta složene, čak se i ne trudi biti jednostavan da ga se razumije. Taj dan me zaskočio s Jaspersom. Očito je znao da mi je on jedan od *dražih filozofa* (ako se to može tako nazvati) i da će mi nakratko privući pažnju. Ja sam mu rekla da ga dugo nisam vidjela, on mi odgovara kao, razumije me, *mreže su postale preguste i nisam mogla vidjeti između njih pa mi se fokus interesa previše nadovezao na nešto konkretno, a um mi je stoga postao previše krut i fokusiran* ili tako nekako. Pa, kao, nije ni čudo što ga nisam sretala.

„Nedostaje nam fokus, budnost, jasnoća“, nastavi Anđelo.

„Zašto?“ upitam ga, iako nisam htjela predugo raspredati.

„Jer smo mesmerizirani golemim strojem tehnologije koja nas drži u stalnom stanju hipnoze. I stoga smo orijentirani na kratkoročne ciljeve koji su partikularni. Redukcionizam, moja mala, redukcionizam. Gubimo nit cjeline i međupovezanosti, a time gubimo i blagoslov milosti koju moramo udjeljivati i koju dobivamo. Poanta je da se gubimo radeći svakodnevno nešto što ne vidimo kao krajnji smisao.“

Sve to mi Anđelo priča dok vadi iz baje neke kolače i nudi me njima. Znam ja da se kolači bacaju zbog roka trajanja, ali jednostavno nisam navikla nešto pojesti iz baje, iako sam sto posto sigurna da mi se ništa neće dogoditi. Anđelo i ne navaljuje, iako je meni neugodno, kao da sam došla nekome u goste, a nisam htjela probati kolač. Nastavlja dalje Anđelo o tome kako se i njemu to ponekad događa (valjda misli na mrežu i na strukturu koja previše fokusira) pa zna popizditi zbog nebitne stvari. Mogu potvrditi, vidjela sam ga više puta kako podivlja ako mu netko dira skupljene predmete, a još više ako mu ih netko iz čiste bahatosti porazbaca. Kaže mi da si tu ne možemo pomoći, ali da trebamo ostavljati um što čistijim kako bismo se mogli koncentrirati na važnije stvari. Pri tome me dotaknuo tri puta po ruci i rekao da to mora učiniti. Odnosno, da je biti blagoslovljen milošću najveći blagoslov koji možemo imati.

„Da, moraš znati još jednu stvar koju možda još nisi osvijestila...“

A koju to? umalo sam ga htjela upitati, ali on je sam nastavio prije moga pitanja.

„Sve se odvija prema planu. I ti si dio tog plana. Uskoro će ti sve postati jasnije. Najprije ćeš misliti da tragaš za jednim ciljem, a onda će ti se otvoriti još jedan, daleko veći i složeniji...“

Zbunio me. *Sve se odvija prema planu.* Samo, što bi to trebalo značiti? Nema veze, ne znači ništa više do Anđelova brbljanja. Otišla sam kući i potrošila još jedan dan iznenadnog godišnjeg odmora. I što se više približavalo vrijeme povratka na posao, to sam se bolje osjećala u svojoj novostečenoj ugodu doma. Bez obzira na stalnu kišu koja je lupala po prozorima. Ono što me malo zabrinjavalo bili su napadi nostalgije, sjećanja na prošla vremena, a koji su se pojavljivali kao iznenadni bljeskovi, naizgled ničim povezani s ovim trenutkom koji upravo sada živim. Na primjer, ono putovanje od Zagreba do Rijeke, taj osjećaj, ne znam kako bih to rekla, vremenske kapsule u kojoj sam se našla i u kojoj kao da sam ostala konzervirana. I opet i iznova osjećala sam da sam sve zbunjenija tim putovanjem. Jednu me noć probudila neka svjetlost s ulice, a to me najednom toliko uznemirilo i sjetilo noći nakon povratka s tog zagrebačkog, sada već davnog izleta. Iako sam se tog jutra probudila i mislila da je sve normalno kao što je uvijek i bilo, jedan me događaj te noći opet bio uznemirio. Činilo mi se da sam se tada u noći probudila, ali jednostavno se nisam nalazila u svome krevetu. Nisam uopće mogla utvrditi gdje sam, ostala sam zatečena i uplašena prigušenom crvenkastom svjetlošću koja je dolazila izvana i koja je dolazila s krive, neočekivane strane kreveta. Iako sam opet zatvorila oči i prisilila se na spavanje, kada sam ih opet otvorila nakon nekog vremena, mjesto i svjetlo se nisu promijenili i znala sam da se događa nešto neobično, pomalo neobjašnjivo i svakako uznemirujuće. To mi je jednom ispričao muž; kao kada promijenite kontinente, kaže neka stara crnačka legenda, duša kasnije stiže za vama. Ipak, na kraju sam zaspala i probudila se u svojem krevetu pored njega. Sada je to već davni događaj, ali osjećaj je ostao podjednako intenzivan, kao i onoga dana. Ja sam jako nestabilna, to je moj jedini zaključak, a ne znam kako izaći iz tog kruga.

11.

Kažu da brod tone tako da najprije polako prima vodu i naizgled se ne događa ništa važno. Tada, odjednom, ti procesi postanu strahovito brzi i spontano počinje pucati sve, sve se naginje i brod nevjerojatnom brzinom nestaje s površine. Jednom sam kao djevojčica s prozora vidjela kako tone neki egipatski brod ispred luke, bio je to strašan, skoro nevjerojatan prizor, iako je bila riječ i o malom brodu i o ne baš nekoj velikoj tragediji jer osim broda, srećom, nije stradao nitko. Mislim da je to bilo baš te 1982. godine. Taj me događaj jako dirnuo, naročito kad sam čula da su arapski mornari, barem je to tako moj dječji um shvaćao, plutali polugoli i promrzli na daskama i da su poslije bosonogi stajali na Korzu kako bi dobili deke i novu odjeću. Valjda to nije bilo baš tako, ali dječji um ima jednu čudnu karakteristiku da stvari okameni i ostavi ih u sjećanju kao stvarno doživljeno, a da kasnije nikako ne uspijeva otkriti je li to proživljeno ili je izmaštano pa pripisano proživljenom.

Nakon tih petnaestak dana osjećala sam se odmornije i manje konfuzno. Mogla sam se s lakoćom opet vratiti poslu, iako mi je bilo lijepo i kod kuće. Mirno, ne previše naporno, naspavala sam se i to bez melatonina. Svakodnevnica jeseni i približavajuće zime bila je uobičajeno dosadna, bez događanja, s vrlo malo gostiju, a ako ih je i bilo, bez zahtjeva i ikakvih potreba. Ondje sam bila za recepcijom, iako me nitko nije ništa pitao ni trebao.

Neke sam večeri uobičajeno sišla u kuhinju po svoje stvari: obavezan tanjur hrane i neko piće, sok ili čaj, što bi mi već bilo ostavljeno na pladnju. Čekalo me uvijek na jednom od onih velikih kuhinjskih metalnih stolova. Kuhinja je inače u to vrijeme bila bučna jer su kuhari i pomoćnici čistili i spremali. Možda nisam imala visoko mišljenje o higijeni kuhinje u hotelu, ali svakako sam mislila da su se trudili. Naročito pomoćnici. Glavni kuhari baš i ne toliko, oni su se smjenjivali svakih nekoliko mjeseci i bilo je jednostavno nevjerojatno kako nijednom hotel nije uspio dobiti pravoga kuhara nego samo neke na brzinu unaprijeđene pomoćne kuhare. U ugostiteljstvu i hotelijerstvu je chef, uz direktora hotela, vladar događaja, zbog njega gosti dolaze ili ne dolaze, a ovdje kao da je bilo riječi o nekom nebitnom članu tima. Njihova greška, nije na meni da se time zamaram, ali svakako nije davalo nikakav doprinos reputaciji hotela, barem ne onoj pozitivnoj. Te noći nikoga nije bilo u kuhinji. Malo sam lutala između stolova i štednjaka, zatim sam došla do pokrajnje prostorije u kojoj je trebao biti šef, ali osim upaljenog kompjutera nije bilo nikakvog traga života. Zatim sam nastavila do svlačionica i kupaonica; opet nikoga. Na kraju sam provirila u

hladnjaču. Hladnjača je zapravo soba s čeličnim vratima u kojoj vise kravlje i svinjske polovice i drži se ostale smrznute namirnice, a temperatura je duboko ispod nule. Nikada nisam provirila u tu prostoriju, ali me neka radoznalost privukla. Osjetila sam strašnu hladnoću, svjetla su bila upaljena i sve su te zaklane krave visjele oko mene. Vrlo ružan, ali opet običan prizor. Kako sam ušla, tako su se vrata iza mene zatvorila. Tada me opet obuzeo intenzivan strah da ne ostanem na ovako hladnom i odurnom mjestu; slučajno ovako odjevena, na -20, ne vjerujem da bih preživjela više od koji sat. Krenula sam lupati po vratima, ali prije nego sam i počela, već ih je otvorio jedan od pomoćnika. Iako sam znala da se vrata zatvaraju automatski kada ih se otvori, ipak sam osjećala da se netko jako ružno našalio sa mnom. Unatoč tome što sam pomislila da me taj događaj jako uznemirio, nekako sam ga vrlo brzo i spontano zaboravila i nisam se više bavila njime. U prvi mah sam htjela urlati na kuhare koji su se cerekali, govoreći mi da i iznutra imam bravu pa i sama mogu otvoriti, ali ubrzo mi je srce počelo mirnije kucati i shvatila sam da je riječ o bez veznom, slučajnom događaju bez ikakve zle namjere. Bez obzira na vječni antagonizam koji postoji između kuhinje i recepcije, nisam se osjećala dijelom toga.

Drugačija je Dora, ona je vječno nabijala na nos tim kuharima kako je ona pred doktoratom i kako je ona stručnjakinja, a oni hrpa neradnika. Mene ta priča nije toliko zanimala, ja sam više bila fokusirana na svoje unutrašnje proživljavanje pa mi ni taj antagonizam s kuhinjom nije bio toliko važan. Jednostavno sam se nasmijala s njima, pojela jelo koje su mi ostavili, malo slušala ogovaranja, a malo i sama ogovarala te nastavila svojim poslom. Mislim da mi Toma neće zamjeriti što je ostao desetak minuta dulje u svojoj smjeni; ionako je pijuckao kavu i prelistavao sportske novine.

Naime, taj događaj ne bi imao nikakvu veću važnost da se već nekoliko noći kasnije nije odvila još jedna neobična scena.

Tih dvoje koji su došli i tražili sobu na jednu noć bili su vidljivo ljubavnici, moguće i preljubnici; njima nije trebala nikakva posebna soba. Ona, oko dvadeset i pet godina, on četrdesetak, kasnije sam po dokumentima vidjela da sam bila otprilike u pravu. Tražili su bilo kakvu sobu. Nestrpljivo su čekali da se sve formalnosti završe što prije: upisivanje osobnih podataka, plaćanje, račun, povrat dokumenata... sve u roku od nekoliko minuta. Dala sam im nenamjerno sobu 616, kao što sam je davala i do sada za takve prilike. Zaista bez ikakve namjere.

Počelo je već pola sata po njihovu odlasku u sobu. Mogla je biti ponoć, ponoć i petnaest minuta.

„Halo, recepcija“, zvala je ženska s histerijom u glasu. „Imamo problem...“

„Izvolite, nastojat ćemo ga odmah riješiti“, odgovorim onom isforsiranom hotelskom ljubaznošću.

„U sobi nam je nešto...“ sada je govorila ženska, „mislimo da je miš...“

„Evo, stižem odmah...“

Pomislim ono jedno ljuto hrvatski *u pičku materinu*, *pa u lijepu pičku materinu*.

To je ona vrsta problema koju si ne želite, naročito kada ste sami u hotelu, bez igdje ikoga, bez ijedne moguće dežurne službe koja bi vas riješila napasti. Pokucam na vrata, na vratima me odmah dočekala ona zamotana u plahtu, posve gola.

„Tamo, tamo iza minibara... Evo, evo... Tamo je... tamo je“, ona je pokazivala histerično prstom.

Tip je cijelo vrijeme ležao na krevetu kao da se sve to njega ne tiče. Čak je i zapalio jednu. Pomaknula sam minibar i nisam vidjela miša. Ali sam vidjela mišje izmetine.

O, pizda mu materina, da mu pizda materina, pa zar ne mogu pogledati iza ormara? Bila sam stvarno ljuta na sobarice. Ovo će mi sve ujutro vidjeti u dnevniku.

„Mogu vam ponuditi bolju sobu“, sada sam se ispričavala. „Ne mogu uloviti miša, mislim, moguće je da je ovdje, ali... Može jedna soba s pogledom na more?“

„O da“, sada je bila sretna ova ženskica.

Tip je gotovo nevoljko ustao iz kreveta. Kao da ga se cijela ova svinjarija nije ticala. Srećom, u ovo je doba hotel gotovo posve prazan. Samo oni i još tri-četiri gosta. Na ovome katu nijedna soba nije bila prodana.

„Pričekajte me, molim, minutu-dvije, samo da vam napravim karticu“, brzo sam rješavala gorući problem.

„Oke, oke, nema žurbe“, sada je govorio tip.

Tip je jedan od onih, kao, kul tipova na koji ženske padaju po prirodi stvari: on se pojavi, a one svršavaju od sreće. Ona je jedna od takvih glupačica koje svršavaju na takve tipove.

Idioti.

Nije mi trebalo ni dvije minute, već sam bila za recepcijom. Vrata hotela su bila zaključana, nitko nije mogao ni ulaziti ni izlaziti. Za manje od pet minuta bila sam gore s novom karticom.

„Izvolite, soba 610, predivna superior soba s pogledom na more i velikim krevetom“, bila sam zadovoljna brzim rješenjem.

„Super, ljubi... baš smo imali sreće“, sada se hihotala ova glupačica.

„Da, imali smo sreće...“ opet je nevoljko i hinjeno govorio tip.

Otišla sam zadovoljna jer sam riješila problem. Kako nisam bila sigurna je li stvarno bilo miša ili nije, je li ovo bila gluma za dobivanje bolje sobe ili nešto drugo, ipak sam sve zapisala u dnevnik, prenijela da se pozove deratizacija i riješi mogući izvor zaraze i nesporazuma. U hotelima ima miševa, o da, ali nikako nije dobro da se zavuče u sobu i ondje napravi gnijezdo, a o tome su trebale sobarice voditi računa. Mislila sam da sam problem riješila do jutra. Ipak sam se prevarila. Dok sam upravo dovršavala *Zoru živih mrtvaca*, bez titlova na Youtubeu, eto opet ove.

„U sobi nam je nešto“, sada je opet histerično vikala u slušalicu ženskica. „Ovdje je krcato miševa. Krcato je miševa...“

„Molim???“ ostala sam užasnuta ovim pozivom.

„Miševi idu po zidovima, po plahtama, po podu, po svemu...“ mala je govorila toliko histerično da sam pomislila da joj nije dobro ili da je imala loš trip.

„Evo me“, kažem brzo i odjurim. Sada sam tek bila u govnama do grla.

Pokucam, tamo me dočeka tip potpuno obučen i mala koja je i dalje bila zamotana u plahtu.

„Posvuda, posvuda su vam miševi...“ ponavljala je.

Gledala sam uokolo, miševa nije bilo nigdje. Nigdje nije bilo traga nijednome mišu. Ništa.

„Gospodo ili bolje gospođice...“ obratio mi se arogantno tip. „Ovo zaslužuje povrat novca.“

Tip je bio rezolutan. Na kraju krajeva, ako je bilo miševa, jasno da zaslužuje povrat novca.

„Ja ovo ne mogu izdržati“, ponavljala je mala. „Ja ovo ne mogu izdržati...”

„I to odmah“, kaže tip.

Sama sebi sam govorila *misli, misli, brzo misli*. Ovo je noćna mora u noćnoj smjeni, nema gorega, dva psihića na tripu, suluda situacija, sva sreća da je hotel prazan...

„Da, može, može, dođite slobodno...” sada sam improvizirala.

Prema hotelskim pravilima gost može dobiti samo uslugu, ali ne i novac. Ali ovo je nadilazilo moje mogućnosti rješavanja problema u ovome trenutku. Apsolutno sve je bilo blokirano: treću sobu nije imalo smisla davati, brzi dolazak policije ili hitne ili bilo koga nije moguć. Koga da zovem? Henrika? Sada je, zaboga, rano, najranije jutro.

„I to iz ovih stopa“, tip se napenalia na mene i počeo odmah urlikati: „Odmah!”

„Da, da, naravno...”

„Ne *naravno* nego odmah!!!“ tip je urlao.

Sjurili smo se niz stepenice, a ja sam mu odmah dala novac. Iskreno, jedva sam čekala da ova noćna mora završi, uopće me nije bilo briga za posljedice. Kakve posljedice, pa tip će me udariti! Teško je spoznati kada postaješ žrtva: najprije misliš da si nešto kriva, a onda pomalo od krivca, pa makar i uvjetnog krivca, postaješ žrtva koju se treba kažnjavati. Zavrnila bih vrat tom tipu, ali kada je on tako kurvanjski u pravu: miševi u sobi, netko će najebati zbog ovoga.

Bila sam bijesna.

„Naravno da u hotelima ima miševa, naravno... ali ne u svim sobama! Henrik, uopće me nije briga za pravila i kršenje pravila, novac sam vratila, ti su mi ljudi strahovito nezgodni, ne mogu ja ništa“, nekako sam se opravdavala.

Bila sam jadna. Uznemirena. Ovo je sigurno bilo za opomenu. Kao da sam ja dovukla miševe u sobu.

„Pozvat ćemo deratizaciju pa neka pregledaju sobe“, sada je Henrik spuštao lopticu na zemlju.

„Situacija je strašno neugodna. Ja sam ponižena i posramljena. Osjećam se tako... ne znam

kako... izjebano. Točnije, silovano.“

„Pusti, ajde, vidimo se sutra, odi doma, ne brini“, tješila me Dora. „Riješit će se...“

To je naša uobičajena fraza za takve stvari: *riješit će se*. Kod nas se uvijek nešto riješi samo od sebe, *lako ćemo*, uvijek će se netko pobrinuti.

Otišla sam kući, tužna, uznemirena, neraspoložena, izgubljena. Znam da je to nevažan događaj, znam da je sve to jedan niz glupih okolnosti. Ipak, nije mi dobro.

Pijem dvije tablete melatonina. Upadam u duboki san. Nekako u tom snu osjetim da je on blizu, moj bivši muž. Tu negdje. Kao da je u krevetu sa mnom. Kraj mene. Osjećam svjetlo koje dolazi kroz rolete, osjećam da sam spremna na seks, osjećam da je sve kao što bi trebalo biti. On me grli, u nekom smo čudnom klinču, ne raspoznajem što se događa, ali mi je lijepo. Ne brinem ni o čemu, nisam tužna. To su valjda oni snovi koji liječe i koji vam reguliraju unutrašnji život.

Oko osam navečer zazvonio mi je mobitel.

„Hej, ja sam, Henrik“, javi se nekim sućutnim glasom, valjda da mi skine osjećaj nelagode koji me prožimao. „Vidi, našli su miša, jednog, ali u svlačionici... Ono u sobi nisu bili miševi, u 616 je bila samo neka prljavština, u drugoj sobi nije bilo ništa... Ma ja... Pusti, gotovo je. Riješen je i slučaj miša. Odnijeli su ga u vrećici, postoji i zapisnik, sve ok, ti si pokrivena.“

„Kako misliš pokrivena...“

„Ne brini, miš je pronađen, gosti su se žalili, kraj priče, sve riješeno...“

„Hajde, dobro“, malo mi je laknulo. „Važno da su našli miša. Jednog jedinog?“

„Da, samo taj... jadnik... Da mi nije napravio taj cirkus, bilo bi mi ga žao... Gle, sve je riješeno, sve je gotovo“, sada završi Henrik. „Sobarice moraju temeljitije raditi svoj posao. Hajde, vidimo se...“

„Vidimo se...“

Bila sam malo manje uznemirena zahvaljujući snu i ovom razgovoru. Ipak, jedna je stvar bila jasna. Nije to mogao biti jedan jedini miš. Ili je ono dvoje bilo na nekim ozbiljnim psihodelicima.

12.

Naravno, bilo mi je jasno da noćni rad nosi svoje probleme. Ali nisam znala koje. Isto tako, znala sam da hotel ima svoja pravila i, još važnije, nepisana pravila. Da, i ne manje važno, hotel ima svoje tajne. Mračne tajne, svakakve tajne. Kao i u svim hotelima, barem je jedna soba obilježena kao *ukleta*. Pa iako se ovdje, barem dok sam ja tu, nije dogodila, osim incidenta s mišem, nijedna *ukleta* stvar, ipak sam znala da ta soba 616 ima tu ulogu. Ona je soba za koju znate da nešto nije u redu, da je nešto u njoj proketo, ali to nije *ono nešto* kao na filmovima, gdje stvari lete kroz prozor, pojavljuju se hodajući sakati leševi i aveti koje zlokobno bdiju nad vama dok ste vi u prividnoj sigurnosti vaše osvijetljene recepcije. Ma kakvi. Ovo je nešto posve drugačije, nešto što vas pomalo obuzima i što korak po korak nagrizi svaku sigurnost koju ste eventualno i imali u sebe. Ja je nisam imala ne znam koliko ni prije ni sada: ja sam razvedena, zbunjena, izgubljena, pomalo sluđena i svakako ne osoba od punog povjerenja. Onako, blaga luđakinja, reaktivna depresivka, *borderline* bez dijagnoze. Ja osjetim takve stvari. Ili takve stvari osjete mene? Ne znam, život je nešto kao san, s čudnim pravilima i uzrocima kojima ne znam pravi izvor niti ih razumijem. Osjećam, ali ne uspijevam tumačiti. Možda sam baš zato kvaziluđakinja... Ma, nema veze.

„Rekla sam ti, rekla sam ti...” ponavljala mi je sestra. „Nije to za tebe. Nisi trebala na sebe primati takvu ulogu. Pa jesu li tebi svi kod kuće? Noćna smjena? Ha! Nevjerojatno!”

„Ok, pusti sada to...” prekidala sam je.

„Ne, nije *pusti sada to*, ovo su stvari gdje ću te za koju godinu imati na svojoj grbači kao invalida. A onda ću te radije imati kao *normalnu* nego kao invalida... Uostalom, koji te kurac tjera da lutaš sama noću po hotelu?”

„Nisam bila sama, svake večeri odem u kuhinju...”

„Da, i ulaziš u frižider... Pa jesi li ti...”

„Ok, dosta o tome”, prekinem je. „Sada sam dobro, uglavnom sam dobro, uglavnom mi nije ništa i posao mi je običan... bez veze...”

„Izvlači se, samo se izvlači”, sada mi je popovala dok je opet pripremala gulaš s njokima.

„Možemo mi sada malo bez te diskusije?” prekinula sam je grublje. Bila je dosadnjikava s

tim propovijedima.

Zato i nisam često odlazila sestri niti sam je često zvala k sebi. Uglavnom bismo uvijek jeli jedno te isto jelo. Uglavnom bi mi držala prodike. Uglavnom sam ja bila luda, a ona stabilna i normalna. Lakše sam se snalazila sama sa sobom.

„Vidi, mislim da ti nije lako ovih dana“, zaskočila me Dora nekoliko dana kasnije. „Imam osjećaj da nisi ona stara...“

„Znam“, odgovorim joj pomalo rezignirano, „sve mi je jasno. Malo sam... ono... pukla.“

„Gledaj, možda bi ipak mogla nekako doći u dnevne smjene. Sve je isto... Mislim da Henrik neće imati ništa protiv da se onu dvojicu ispedalira u noćnu... Pazi, to možda uspije srediti već za mjesec dana, ne bih ti htjela ništa obećavati...“

„Dora, zašto se trudiš?“ prekinem je.

„Žao mi te je... Sviđaš mi se, ne bih htjela da prođeš samo tako kroz ovaj hotel... Ovdje nema nikoga... Nešto je sasvim drugo kada znam da ću te vidjeti ujutro, osjećam se bolje... Ne znam kako bih ti to rekla, znam da je malo čudno, ali s tobom mi je ugodno.“

Pogladim je po kosi. Jako čudan osjećaj. Bojim se da tonem sve više.

„*By the way*, u sobi 616 ti je preklani bilo samoubojstvo. Neki Talijan“, sada priču skrene Dora na nešto konkretnije. „Henrik je morao prepoznati tijelo, bilo je jako gadno, tip si je u kadi presjekao žile i umro. Najgore je bilo jadnim sobaricama...“

„Ma daj? Henrik mi nije govorio o tome“, prestala sam je gladiti po kosi. „Čudno...“

„Ne čudno nego totalno odvratno. Mislim, vidjela sam mrtvog djeda, ali ovo je, znaš, nešto gadnije... Puno gadnije. Tip je, navodno, bio neki narkiđ, psihiđ, nešto takvo...“

„Jadan... I kako je to dalje bilo?“

„Nemam pojma, sve je izvedeno tako da nitko osim Henrika i sobarica nije ništa vidio, dolazili su policajci u civilu, nešto su ispitivali i sve je završilo u jednom danu... Ništa. Kao da se nije dogodilo ama baš ništa“, završi Dora.

„Baš u 616?“ upitam je.

„Ma da, zato je možda i više nego inače ta soba obilježena kao *ukleta*. Imaš neke stalne goste koji ne žele biti ni blizu te sobe. Ne bi je uzeli ni da im je zadnje što moraju učiniti u životu... Meni ta soba ne znači ništa. Bez veze. Bila sam par puta u njoj i nisam osjećala ništa“, stane i odjednom me upita: „Hoćeš da se vidimo izvan hotela jedan dan?“

Bila sam zbunjenija nego prije.

„Da, da, naravno, zašto ne...“ odgovorila sam iako nisam bila sigurna jesam li spremna na takvo nešto.

Znala sam za neka vrlo intimna žensko-ženska prijateljstva. Ja ih na taj način nisam imala niti sam ih planirala imati, niti sam osjećala da sam spremna za nešto takvo. Nisam se osjećala spremna ni za kakva prijateljstva, nisam se osjećala spremna čak niti razmišljati o tome. Nisam bila tome sklona. Ipak, Dora mi je bila draga. Vrlo draga. Kao da je htjela biti uz mene. Nekako, unatoč svemu, nisam osjećala da je to neka vrsta takve ljubavi, ovo je više bila neka privrženost. Nešto kao potpora. Nešto kao međusobna potpora dviju žena koje su se našle zarobljene u, ne znam kako, ali sličnoj situaciji. Iako ne vidim nikakvu sličnost. Možda je samo riječ o mjestu na kojem se nalazimo.

Dorina je veza s Robijem bila dugotrajna, još sa studija, ali očito bez veze. Velika strast s njezine strane; velika i nepotrebna ljubomora s njegove. Tolika ljubomora da je lamatao od veze do druge, cijelo je vrijeme držeći u nekom limbu. Ona ga je time sve više željela pričvrstiti uz sebe, ali što ga je ona više pokušavala pridobiti, to je on više lutao. Ona je na taj način bila u stalnom stresu i stalnoj agoniji, kao da je osuđena na dugu i mučnu bolest, a ne ljubav. Barem ne ljubav na kakvu sam ja navikla. Sada bih se pitala neka druga pitanja, ali meni se barem činilo da toga kod mene i njega nije bilo. Mi smo bili drugačiji par. Na primjer, Dora je uredno odlazila drugim muškarcima. Nije bila promiskuitetna u nekom doslovnom smislu riječi, ali nije ju trebalo previše nagovarati. Bila je zgodna, koketna i imala ono nešto čime je jasno davala do znanja što treba. Muškarci to prepoznaju i cijene, ali ih boli jedna stvar što će biti poslije i kako će se ona osjećati. Znam za barem dvojicu ovoga ljeta, znam za odlaske nakon smjene u sobe, uvijek stranci, uvijek na jedan seks. Dobro, barem jednu noć seksa. Nisam znala koliko je mogla ni imala potrebu, no ostajala je do ranoga jutra. Znam da ih nije voljela, ali očito je voljela taj seks s njima; valjda se osjećala bolje od sranja u kojem se nalazila cijelo vrijeme. Nije govorila o tim avanturicama, ali mi ih je spomenula, usput, kao nešto tek tako. Kao, zna da je ja neću kriviti. Ona se ne želi osjećati krivom, osjeća se tako da joj treba baš nešto takvo, a svaki put se nakon toga osjeća gore nego prije. I da, još gore od svega, ona je samo sumnjala u Robijeve avanturice s

kolegicama, ali nije znala ništa. Odnosno, ja sam mislila tako, pravila se da ne zna ništa, bila je gotovo uvjerena da nema ničega, iako je bilo očito na kilometar. Tip je bio ženskar i vucibatina. To sam znala jer sam ga vidjela više puta, dolazio je redovito kod neke male studentice-kurvice, što li je već, u susjednoj zgradi, ali tko sam ja da se petljam u takve stvari? Stavila me u strašnu dvojbu: reći joj ili ne reći to što znam? Ukoliko se upetljam, možda spasim nekoga od njih? Ukoliko se ne upetljam, možda im dam prostora da sami shvate? A možda me upetljavaju u jednu glupu i pokvarenu igru s kojom ja nemam nikakve veze? Nikad ne znaš na koje sve čudne ljude možeš naletjeti putem, na njihovu bizarnu erotiku utemeljenu na međusobnom nametanju osjećaja krivnje i stalne patnje. Možda su jednostavno savršeni par? Na kraju sam ipak mislila da ću se podalje držati od Dore i njezine priče. To jednostavno nije moj život niti imam ikakvu potrebu za takvim čime. Na kraju, ne da mi se čak ni družiti s njom izvan posla. Zacijelo bi priča, bilo koja, na kraju povela k tome da bih izbrbljala i ono što ne treba.

13.

Nedavno sam čitala knjigu Davida Bohma o tome kako postoji odvijena i uvijena stvarnost. Odnosno, da se stvarnost, na kvantnoj razini, ponaša poput holograma. Odnosno, da stvarnost nije ništa više od privida. Moram priznati da sam ostala prilično osupnuta tom idejom. Nisam jedna od onih racionalnih intelektualki koje na sve načine nalaze razumne odgovore ili, ako nemaju trenutni razumni odgovor, čekaju da on sam od sebe dođe. U međuvremenu žive svoje prilično nerazumne živote i čekaju da, prije nego što dođe neminovni kraj, taj život postane barem nakratko bajka s princem umjesto onog nasilnika i pritajenog silovatelja iz kreveta. Ne, ja nisam sebe zamišljala tako. Mene su više mučila neka druga pitanja, a na koja nisam mogla dobiti odgovore ni od koga. Morala sam ih sama pronaći, pa makar u ovoj noćnoj smjeni.

Ovaj mi je posao omogućio da posve slobodno, nevezano uz konkretan prijevod ili projekt, čitam nasumce nabodenu literaturu s interneta ili iz gradske knjižnice. Među hrpom priglupih prepričavalačkih *self helpova* ili bezličnih romana od kojih je svaki bio prazniji ili tendenciozniji od onoga prethodnoga, ovo je bilo pravo osvježanje. Istina, čitala sam Krishnamurtija prije spavanja godinama i pratim Osha na fejsu, ali ovo s tim Bohmom bilo je pravo malo otkriće na koje sam naletjela, možda ne baš toliko slučajno koliko sam mislila (ipak sam za njega čula u Mišakovoj emisiji). Uglavnom, koncepcija je ovakva: postoji stvarnost koju doživljavamo kao stvarnost jer je materijalna i jer je percipiramo. Međutim, na subatomske razine, znači na razini kvanta, ta materija-energija baš nije tako konzistentna, odnosno, povremeno, ovisno o tome promatramo li je ili ne, postaje ili čestica ili val. Odnosno, nisam baš sve najbolje shvatila, ali ukupna se stvarnost ne ponaša ništa drugačije nego kao hologram. Jedino nam nije jasan izvor toga holograma. Riječ je o implicitnom poretku stvari koji je nama vidljiv tek kao eksplicitna posljedica. Što bi reći da je stvarnost samo privid, u najdoslovnijem smislu riječi, a naš život ništa više od pada iz jedne razine iskustva u onu drugu koju na neki način nesvjesno sukreiramo.

Neke su mi od takvih stvari bile pomalo pomaknute, ali tjerale su mi mozak na rad. Bila sam radoznala, potaknuta, htjela sam kopati još više i još dublje, iako sam bila svjesna svojih ograničenja.

Ono što je posljedica takvog koncepta je zaista revolucionarno: stvari možemo mijenjati na eksplicitnom planu tek kada uđemo u implicitnu razinu. Kada postanemo dio vrtloga, tek

onda možemo promijeniti i samu prirodu vrtloga.

Vrtjelo mi se u glavi.

Istina, ove su mi priče bile jako zabavne. Služile su mi kao razbibriga i kao objašnjenje cijelog niza događaja koji su djelovali nepovezano, ali su zapravo bili nekako povezani. Njegov odlazak, moj posao, noćna smjena, ova ukleta soba, ova navodno ubijena ili nestala žena, Dora, Vito... Sve je to nešto značilo, ali nisam mogla nikako dokučiti što točno.

Između ostalog, mučio me san i sjećanje na ono putovanje do Zagreba i nazad. *Chemtrailovi* na nebu, zagrebački monsun, meni je bilo zlo. Da, bilo mi je nekako loše, osjećala sam se jako loše, kao da sam pojela neko odurno jelo, a glava mi je pucala iz primozga. On mi je, naravno, uvijek dobro opskrbljen lijekovima, dao *Aspirin* protiv glavobolje, popila sam ga na odmoru. Zatim opet taj san u kojem se prisjećam nekog prelaska s kontinenta na kontinent, kao da ostavljam dušu na nekom drugom dijelu svijeta. Osjećaj kao da je kraj svijeta tu negdje, a ja ga nisam baš dobro vidjela. Ili ga nisam stigla vidjeti, ne znam koji je odgovor gluplji.

Cijelo je ovo vrijeme ispunjeno tim iščekivanjem kraja svijeta. Svaki sam dan pod dojmom stotina i stotina informacija koje nas ispunjavaju strahom od neke nadolazeće kataklizme, ako ništa drugo, onda barem kataklizme eurozone, a poslije toga potop. Ili rat. Ili masovna pogubljenja, za što su spremni već kovčezi. I to je medijsko izživljavanje na kraju imalo posljedicu da je sve počelo dolaziti u znak pitanja: najprije radna mjesta, zatim cijele države, na kraju će doći i pitanje cijelog svjetskog poretka, ali jebe se meni za svjetski poredak, ja nisam u stanju voditi ni svoj kućni poredak, a kamoli brinuti o svjetskom.

Nije ni čudno da me boli glava i da sam tako smušena.

Jedne noći, nešto prije nego što smo se razveli, odnosno prije nego što smo se počeli razvoditi, znam da smo se osjećali strašno nervozno, pomalo psihotično, gotovo kao da smo bili zaraženi nekom mentalnom bolešću. On u svojoj najgoroj depresivnoj fazi, ja u svojoj najgoroj fazi anksioznosti. Rekla sam mu da je između nas odnos nemoguć jer jedno drugome dajemo lošu energiju, hranimo jedno drugo smećem i ubijamo se polagano. On je šutio, ali znala sam da misli slično.

Bože, kako to boli i kako je to mučno! Jedini je problem objasniti što je TO. Sada tek razumijem kako je razvod stresan događaj. Do sada sam mislila da je riječ o prenemaganju, ali sada, mjesecima, ma skoro godinama nakon, shvaćam da se taj osjećaj nikako ne uspijeva

smiriti, da još uvijek zna povremeno nabujati i preplaviti svijest. Strašno strašan vrtlog.

„Ha, evo mene opet“, pojavio se jedne večeri Vito nakon nekoliko mjeseci izbjivanja. „Jel’ ti sada nešto jasnije?“ i počne pokazivati prstom prema glavi.

„Hm...“ ostala sam malo zatečena. Što njegovim pitanjem, što time da se opet pojavio.

Nije ga bilo dugo, dovoljno da ga pomalo zaboravim, a sada, evo ga opet, usred gluhe noći, opet na recepciji, opet mi sami u polupraznom hotelu. Ovaj je put izgledao još gore. Bio je mršaviji, zapušteniji, činilo mi se i da smrdi. Vjerojatno nije jeo danima. Istovremeno sam ga se bojala i bilo mi je žao tog jadnika.

„Hoćeš sendvič? Imam cijelu večeru“, upitam ga pomalo sa strahom, no nastojala sam izgledati nonšalantno. Valjda je nasjeo.

On je sigurno bolesnik, i to malo veći bolesnik. Ovo nije ni igra ni zabava, ovo je vrlo neugodno hodanje po rubu i igranje žvcima.

„Daj, daj mi sve... Imaš i kavu?“ sada je otišao do fotelja u jednom kutu recepcije, a ja sam mu donijela hranu i natočila kavu.

„Dakle, je li ti sada što jasnije u toj ženskoj glavi? Vidiš kakvo je ovo mjesto? Tu ne možeš ostati normalan.“

„Da, mislim da se moram složiti“, odgovorim, a moram priznati da sam se djelomično i slagala s njegovim mišljenjem.

„Pomalo, onako polako, kao korijenje počinje ti ulaziti taj jedan užas od svega ispod kože, polako, a da ne skužiš... Omata ti se ova noć oko glave, počinju ti dolaziti najprije mali događaji, a onda sve veći, onda ih počneš viđati i slušati... Ja ih stalno čujem, čim dođem ovdje...“

„Čuješ što?“ upitam ga.

„Hello! Anybody home?“ sada me on dočeka protupitanjem dok je pohlepno žvakao komad pohanog mesa. „Jel’ ti to mene zajebavaš ili si tako jebeno glupa? Šta te nije naučilo pameti ovih nekoliko mjeseci ovdje...“

„Da i ne, sve je to umor, možda nesanica, pijem neke tablete melatonina...“

„Ma ne seri!“ prekine me. „Kakav melatonin, kakve tablete, kakva sranja... Ovdje je nešto drugo. Nije ovo samo to da je ona ženska dobila po pički, bilo je tu još toga... Ovo je mjesto odakle treba bježati. Najprije te navuku, uvuku, a onda shvatiš da su sve to reptili koji se hrane tvojim mozgom... Piju ga. Pojedu ga... Čitaš Ikea?“

„Ne“, odgovorim mu kratko, iako sam lagala. Čitala sam ga, ali tip je toliko euforično pisao te svoje bljezgarije da mu jednostavno nisam mogla vjerovati. Ali Vito jest i u tome je problem.

„Vidiš, znao sam da si glupa, ali da si toliko glupa...“ žvakao je meso. „To nisam mogao ni sanjati. Vidiš, sada zbog tebe jedem meso. Inače je to njihova navika, oni jedu meso. Ja jedem samo povrće i svježe iscijeđene sokove. Ali ti si mi dala meso pa si me navukla opet na taj njihov gen. Ipak, znam da nisi njihova. Nema tu tableta, nema tu ničega što će te izvući. Oni su te hipnotizirali, a sve što ti živiš i misliš da živiš samo je jedan jebeno glup i prazan san u kojem ti oni usađuju sadržaje... Oni te pune... Moja je teorija da su onu žensku one večeri prije trideset godina oni pojeli. Zato nema ničega... Ni-će-ga...“

„Gadna ti je ta teorija... Ja pijem melatonine za spavanje, ipak mislim da je to od ove prigušene svjetlosti koja je tu na recepciji cijelu noć“, pokušala sam ga navući da mi kaže pije li on nešto.

„Ja ne pijem ništa. Truju me... sve nas. Najprije te truju kroz televiziju i hranu, a onda se ti sam počneš trovati tabletama i njihovim bajkama. Na kraju vjeruješ da je sve to stvarno istina i da je ova jebena nepodnošljiva stvarnost jedina stvarnost. E nije, majku im jebem. U to su ti svi uključeni... Svi. I Henrik, i ona mala droljica Dora, i predsjednik Obama. I naša vlada. Oni su najgori. Svi su reptili, pogledaj im samo pažljivo oči.“

„Čuj, Vito“, sada sam odlučila zaigrati na kartu iskrenosti, samo da prekinem ovaj suludi monolog paranoidnog shizofreničara, „ovdje se stvarno događa nešto, a ja ne znam točno što. Je, istina je, nije mi dobro, nije mi najbolje, neke dane se osjećam jako loše. Nekoliko mjeseci je išlo dobro, ali sada je postalo jednostavno gadno. Bojim se da će postati nepodnošljivije...“

„Znači, tu smo... Ima barba Vito jednu igricu za tebe...“ završio je s jelom i učinilo mi se na trenutak kao da imam posla s normalnim čovjekom. „Ovo su anđeoske karte. Postavi si važno pitanje i izvuci jednu kartu.“

„Kako to misliš?“

„Pa tako, normalno... Postavi pitanje...”

„Koje pitanje?” sada sam bila zbunjena.

„Što želiš znati?”

„O čemu?”

„O, pa jebem te glupu... pa bilo koje pitanje...” malo je gubio živce.

„Ah”, sada sam domislila. „Jesam li luda?”

„Sada izvuci kartu”, i pruži mi snop malih bijelih karata s anđelčićima na njima. „Na, bilo koju.”

„Šutnja”, pročitam naziv karte. *„Šutnja katkad govori više od riječi. Kad kažemo sve o situaciji u kojoj smo se našli, svaka riječ je suvišna. Prestanemo se opterećivati mislima i pustimo da se događaji odvijaju naizgled sami od sebe. U svemiru je sve u savršenoj ravnoteži, a riječima nekad samo stvaramo zbrku. Prepustimo se vodstvu anđela i predajmo im svoje strahove s punim povjerenjem. Mnogo ćemo ih bolje čuti dok šutimo.”*

„Aha, tu smo dakle. Imam te. Postavi sljedeće pitanje.”

„Kako da se predam vodstvu anđela?” postavim sljedeće pitanje.

„Izvuci sada kartu”, i opet mi tutne snop pred lice.

„Promjena”, opet pročitam naziv karte. *„S vremena na vrijeme, u životu nas dočeka promjena. Da bismo napravili mjesta za novo, staro treba otpustiti, izbaciti ili ostaviti u prošlosti. Promjena, kakva god bila, znak je pomaka i odraz našeg unutarnjeg stanja. Zamolimo li ih, anđeli će nam pomoći da lakše otpustimo staro i otvorimo vrata za promjene. Ne budimo zbunjeni, sami smo je prizvali.”*

„Aha, sada postavi još jedno pitanje”, i opet mi tutne karte.

„Kako ću prepoznati kada je vrijeme za promjene?”

„Ajde, karta...”

„Fokus”, i pročitam tumačenje: *„Katkad se nađemo u hodniku s mnogo otvorenih vrata. Što sad? Ostanemo li razapeti na sto strana, poželimo li ući na sva vrata, nećemo imati ništa.*

Anđeli nas potiču da se usredotočimo na ono što nas najviše veseli i ispunjava. Prepoznamo njihove 'slučajne' poruke koje dobivamo tijekom dana, natpis na plakatu, riječi prijatelja, glas na radiju... Negdje među njima je i naš odgovor."

„Aha, i što ćemo sada?“ postavi Vito retoričko pitanje.

„Kako što ćemo sada?“

„Upravo to, što ćemo, zato, sada? To pitanje ja postavljam za tebe“, i opet mi tutne karte.

„Izvuci jednu.“

„Blagoslov“, pročitam kartu: *„Imate blagoslov u onome što radite ili namjeravate raditi, blagoslovljen je vaš odnos s voljenom osobom, kao i onaj u koji kanite ući, kakve god prirode bio. Blagoslov koji imamo pošaljimo ljudima koje poznamo, bez obzira na to koliko su nam dragi. On se mora širiti dalje, iz srca. Blagoslovljen je svaki trenutak življenja i svaki oblik života na Majci Zemlji. Svatko tko uđe u naš život podjednako je važan na tom putu.“*

„Hajde da vidimo što još kažu anđeli. Ovo ne radim sa svima, ovo pokazujem samo onima koji su dobri u srcu“, nastavi sad Vito. „Izvuci još jednu kartu, ali prije postavi pitanje.“

„I što sada?“ postavim opet pitanje i izvučem kartu. „Povratna informacija“, pročitam i nastavim: *„Svaka akcija ima reakciju. Povratna informacija koju dobivamo od partnera, djece, prijatelja, poslodavca nije uvijek onakva kakvu priželjkujemo pa smo razočarani. Nijedna povratna informacija nije loša. Ona je dobrodošla jer nam nešto poručuje, negdje nas usmjerava. Molimo anđele da ih naučimo prihvaćati i pronaći poruku u njima. Tada nas ni one naizgled loše neće boljeti.“*

„Jesi vidjela? Sada sve to zaboravi. Uvijek kad imaš pitanje, postavi ga kartama. Dobit ćeš odgovor.“

„Ali nisu mi baš jasni ovi odgovori“, moram priznati da sam bila zbunjena ovom metodom. Ipak, poznavala sam je, znala sam i za tarot i za I ching. Nisam se baš zabavljala time, ali sam ih poznavala, kao što sam znala da su mnogi vjerovali u ove ne baš racionalne tehnike. No, ni ova situacija u kojoj sam se našla u hotelu, ma zapravo u životu, nije baš bila racionalna.

„Nisu ti jasni jer se još nisi predala pravom unutrašnjem vodstvu. Najprije moraš šutjeti da bi došlo do promjene u kojoj ćeš dobiti fokus za što imaš blagoslov, a da bi na kraju dobila povratnu informaciju“, Vito je bio zadovoljan rezultatom igre.

„Znači, to što se tu događa usmjereno je na mene. Mislim ovo s tim *duhom*“, i pokažem prstima navodnike u zraku.

„Ne samo s tim duhom. Ovdje je prepuno loše energije jer su ljudi uništeni, popijeni, iscijeđeni. Ovo je mjesto ukle to i treba ga netko raščistiti. Ja nisam mogao. Možda to moraš baš ti.“

„Ja???“ sada ostanem šokirana njegovim zaključkom. „Pa kako bih ja mogla raščistiti stvari koje su tu taložene toliko godina?!“

„Ne znam, ali ja ti možda mogu pomoći“, krene prema izlazu. „Znat ću kad trebaš moju pomoć... Hvala za večeru.“

Te mi se večeri Vito činio tek kao neki čudak. Nikako opasni luđak s ubilačkim namjerama. Dobro, bilo je u međuvremenu još nekih baljezganja o tome kako će nam uskoro svima isplatiti neke silne dolare jer su nas sve skupa opljačkali preko bankarskog sustava, ali sve u svemu, tip se činio tek kao čudak pa je i to bilo u skladu s time, jedino je bila nejasna ta motivacija novcem u osobe koja je, barem se tako izjašnjavala, kao duhovna. Kako god, sada mi se činio ponešto prihvatljiviji nego prvi put. Ili ta stvar ovisi i o meni: ako sam ja prisebna i dobronamjerna prema njemu, on uzvraća isto tako. Nije ova igra slučajnim kartama i porukama tek neka iracionalna zabava za praznoglave. Većina ljudi ne zna, ali mnogi su često tražili te sitne slučajnosti, neke neslučajne koincidencije koje su im davale smjer i ritam. Istina, nije se tome smjela pridavati veća važnost i sve je trebalo biti složeno po nekom slijedu, ali ni podsvijest ni kvantna fizika ne bi bile naslućene da ovo nije uzeto u obzir. Nema veze, kako bilo, istina je da sam se počela gušiti u ovome hotelu i da je ovo mjesto utjecalo na mene i moje raspoloženje, a ta je spirala sada imala sve snažniji i snažniji zamah.

Sutra ništa nisam govorila ni Henriku ni Dori. Osjećala sam da sam tek sada počela konačno hvatati konce ove nevidljive mreže ljudi, informacija i događaja oko sebe. Već sam sljedeći dan nazvala dobru staru prijateljicu Lidiju u sveučilišnu knjižnicu da mi izvadi sve novine iz 1982. i 1983. godine.

14.

„Sve iz 1982. i 1983.? Mala, jesi ti popizdila? A da pregledaš samo riječke novine? Odnosno, samo jedne riječke novine?“ upita me Lidija kad sam joj se sutra stvorila na pultu.

„Sve. Koliko god dana mi trebalo“, odgovorim.

„A da mi to pojednostavimo... Što konkretno tražiš? Da se razumijemo, to doba nije digitalizirano, moraš listati. Osim toga, ako te zanima nešto tu u Rijeci, najbolje je pogledati u *Novom listu*.“

Ispričala sam joj cijelu priču o Mirjani Sandalić, o njezinom boravku u hotelu, o Marku Sandaliću, o cijeloj toj rašomonskoj priči u kojoj je hotel očito imao neku ulogu, ali nije bila nimalo jasna. I o Aleksandru Đorđeviću, zvanom Sale ili stari Sale.

„Ma ti si kompletno luda“, sada me podbadala Lidija. „Pa koga to briga?“

„Mene. Valjda. Nemam pojma. Nikoga nije briga pa je mene briga“, odgovorim joj, iako ne znam jesam li bila imalo uvjerljiva.

„Može ovako... ja ti u utorak-srijedu, kada ti paše, izvučem *Novi list* od 1982. i 1983., ti prekopaj i vidi o čemu se radi. Franka, srce, a da nađeš nekog normalnog tipa, udaš se i imaš djecu...“

„Ha, ha, ha, baš si smiješna“, odgovorim, no nisam joj zamjerala. Drugima bih sigurno zamjerala, ali njoj ne. U 36., bez muža, bez planova, bez djece, bez igdje ikoga, s čangrizavom mamom, radi ovdje i ima silne ambicije. Da postane, valjda, najbolja knjižničarka. Ne, njoj nisam uzimala to za zlo, to je valjda pitanje koje svaki dan postavlja sama sebi pa ga povremeno smije postaviti i meni. „Lidija, gledaj svoja posla...“ blago je opomenem, više u šali.

Ali to je otvorilo neka druga pitanja. Na primjer, koliko je mene moj muž volio. Ikada. I je li uopće. Interesantno je koliko je već vremena prošlo, a ovakve se stvari znaju pojaviti kao munja i gotovo razoriti pažljivo sazdanu konstrukciju moje mentalne statike. Naime, nije bilo nikakve sumnje da su on i ta Lidija imali nešto. Meni se čini da je bilo i više od banalnog švrljanja, ali to je bilo davno, jako davno, još na faksu, i od svega se nije očito ostvarilo ništa. U krajnjoj liniji, nije ju spominjao nikada, nisu se nalazili, nije bilo nikakvih pitanja s njezine

strane o njemu, a ni njegovih o njoj. Nije bilo pritajenih aluzija, šaputanja, neizrečenih rečenica. Ništa. Potpuna tišina. Iako bi me takvo stanje moralo zadovoljiti, ipak sam osjećala da sam ja kriva kockica u ovoj priči. Zapravo, ne najbolje rješenje, ne i najgore, nego neko srednje, osrednje. Ja sam jamac stabilnosti. Žena koja je vjerna i ne postavlja pitanja. Ne sere, ne petlja, nije incidentna, nema šaranja, nema muljanja. Samo ravna svakodnevica. Možda je cijela ta moja sumnja bila najobičnija tlapnja, glupost bez opravdanja, ali šesto čulo je uvijek po tom pitanju bilo na oprezu. Lidija, jasno, nikada nije spominjala ništa, ona je bila dovoljno pametna da s jednom (a možda i jedinom) prijateljicom ne otvara teme koje bi mogle učiniti teren još trusnijim, a s druge strane bila je doista i predana tom prijateljstvu sa mnom, čak i više no što je to meni odgovaralo. Redoviti susreti nekoliko puta mjesečno, uvijek na kavi u gradu, uvijek o ženskim temama, uvijek o svakodnevicu, uvijek uz osjećaj da je tu, kao potpora, blizu. Dok sam bila u braku, u nekim mi je fazama to bilo čak i bez veze, ometalo me, unosilo mi je nemir to njezino *soliranje*. Sada, kad je brak bio gotov, činilo se kao da je ona ostala jedina osoba izvan kruga posla i obitelji s kojom mogu podijeliti, barem malo, ovaj osjećaj transformacije koji mi se događa. Ne patnje, to je bilo na početku, prvih mjeseci, nego transformacije. A ovo kopanje po ostacima neke opskurne crnokronikaške priče stare trideset godina bilo je dio potrage u koju sam krenula, iako još uopće nisam znala s kojim ciljem. Možda da ubijem vrijeme.

Nema sumnje, Lidija mi je mogla pomoći u ovoj potrazi. Koliko god to izgledalo bedasto, ona je izvukla dva godišta *Novog lista*, sama je iskopirala članke s imenima koja sam tražila, sve mi je to skupa lijepo ostavila na pultu i nekoliko dana kasnije nisam morala ništa osim pokupiti fotokopije i odnijeti ih kući. Nema što, bila je temeljita i dobra knjižničarka. S ambicijama u lokalnoj kulturnoj politici, ali to je bio drugi par rukava. Nikada me time nije zamarala, nikada me nije uvlačila, to je bila njezina strast, valjda je sva erotika bila premještena s područja emocija u područje posla i političke ambicije koje nisu bile male. Pa makar se odnosile na gradsku kulturnu politiku.

Na kraju mi je samo poslala SMS u kojem je napisala da baš i nije bilo previše zanimljivog materijala.

Istina, priča je bila neobično štura. Prvi članak je onaj gdje se spominje kako je Marko Sandalić iz nekog OUR-a kao rukovodilac pronevjerio novac. Nekih 10 milijuna dinara. Zaista ne znam koliko bi to iznosilo danas, ali vjerujem da je bio veliki novac. A drugo što ne znam je li to bilo u novim ili starim dinarima, jer smo mi svi crvenu novčanicu od 100 dinara s konjem zvali *desethiljadarka*. Ipak, mislim da je u novinama bila riječ o novim dinarima pa

vjerujem da je taj iznos svakako bio pozamašan. To je bilo jedino iz 1982. godine, poslije se više ništa nije spominjalo o tome, iako su takve afere osamdesetih, pred kraj socijalizma, bile vrlo česte i vrlo intenzivno medijski popraćene. Ovdje je očito bila riječ o uredničkom propustu jer je jedna praktički unutarnja partijska istraga završila u novinama. Ne znam, dakle, ništa što se dogodilo s tim slučajem nakon tog članka. Zacijelo ništa. Slučaj se više nije spominjao.

„Jesi li mi zaboravila nešto, možda je bilo kasnijih godina...” upitala sam dan kasnije Lidiju telefonom.

„Dušo, pregledala sam 1982., 1983., 1984., 1985., sve do 1990. Taj se tvoj tip Marko Sandalić više ni jedan jedini put nije spominjao, osim tada, '82. i ponovo '83., kada je pokrenut slučaj nestanka njegove žene. I da, svakako je čudno da se slučaj Sandalić ne spominje u vezi s pronevjerom, ali imam ja neke druge stvari koje sam iskopala o tom Marku Sandaliću, ali riječ je o ranijem vremenu, što znači da tipa još uvijek ne možemo locirati. Ipak, može biti tu negdje, ima, koliko ono, osamdeset i nešto...”

„Ma da, nisam ni sumnjala da je tu negdje”, sada je prekinem. „A što je to tako zanimljivo o njemu?”

„Ništa posebno, ali važno. To su oni bilteni tog OUR-a gdje je on radio, iz ranijeg vremena, od kraja šezdesetih do polovice sedamdesetih. Bio je kao inovator, donosio je kao neke zapadne ideje, ali uvijek prilagođene samoupravnom socijalizmu, dobar partijac, ali izgleda pametniji od prosjeka onih koji su uglavnom slijegali ramenima i kimali glavom. Vječni direktor. Nositelj je partizanske spomenice, rođen '26. na Krku. Neke privatne podatke baš nemam, a ne znam ni gdje bih ih tražila. Uzoran partijski radnik, tada se voljelo isticati *skromnog podrijetla*, dobro obrazovan, često na službenim putovanjima. Nikad on ne potpisuje članke niti daje neke intervjuje, to rade novinarke poduzeća, ali često se spominje *drug dipl. inž. Marko Sandalić ovo, drug Sandalić ono...* Imaš još samo jednu Arenu, sjećam se da je mama čitala to kao luda, pa sam bacila pogled sasvim slučajno i izvukla članak o slučaju Mirjane Sandalić. Pročitaj, bit će ti neke stvari jasnije.”

„Da, i onda dolazimo do siječnja '83. kada je nestala Mirjana Sandalić”, ubacim joj se u monolog.

„Zanimljivo je da takav tip, očito jači kalibar, totalno nestaje i do slučaja kada se spominje u novinama, *by the way*, samo u *Novom listu* iz '82., a znaš da sam bacila pogled i u druge

novine, nema ničega do nestanka njegove žene u siječnju '83. Mislim da je cijela priča dosta kuhana u pozadini i sigurno nije bila riječ o nekoj slučajnosti, usputnoj pogrešci ili nekom propustu. To se nije moglo dogoditi, naročito ne kod takvih tipova... Priča je sigurno sto puta kompliciranija od onoga što se na prvi pogled čini... I, dušice, pusti to sranje, ti imaš važnija posla nego baviti se nekom opskurnom obavještajno-ljubavno-bizarnom pričom od prije trideset godina..."

„Ma, Lidija, koga boli briga za priču, mene zanima što je bilo s tom Mirjanom“, sada je prekinem.

„Nisi me razumjela, te priče još uvijek žive... To su ti kao zombiji, vjeruj mi..."

„Ajde, vidimo se za koji dan na kavi“, ponovo je prekinem jer me više interesiralo što se događalo po *Novom listu* toj Mirjani.

„Hej, slušaj me, pusti tu priču, nije to tvoj problem... I *kissy kissy*, može u petak?"

„Da, da, može, šibni SMS da se dogovorimo za vrijeme“, nastojala sam što prije prekinuti razgovor.

Mirjana Sandalić je nestala krajem prosinca 1982. tako da je nitko nije ni vidio ni išta znao o njoj nakon toga. Novine prvi put slučaj spominju u siječnju 1983., zatim tek u ožujku, a zaplet nastaje u svibnju kada se u sve skupa uvlači Marka Sandalića, uglednog društvenog radnika, inače njezinog supruga, i to tendencioznim naslovom *Da li Marko Sandalić zna nešto o nestanku supruge Mirjane?* (tada su se poštovala malo drugačija pravila pisanja pa je mogao proći i ovako nepismen naslov). U ožujku se spominje da Mirjani još nema ni traga, a da je preko saveznog sekretarijata pokrenuta i šira potraga. Ovo u svibnju postaje zanimljivije jer se prvi i jedini put sumnja baca na Marka Sandalića. Ovo je isto bio dio SUP-ovske kuhinje jer nitko ne bi ovakve insinuacije nabacivao bez dopuštenja nadređenih, a naročito ne neki crnokronikaški novinar. Tu se spominje i Aleksandar Đorđević, tada 43 godine, koji je u listopadu bio svjedok njihova dolaska u hotel, a zatim su oboje otišli. Pretpostavlja se da je bila riječ o manjoj bračnoj razmirici, što potvrđuje i sam Marko Sandalić. Ipak, Mirjanu su mnogi viđali sljedećih mjeseci, viđena je u njegovom društvu, a bila je s njim i na službenom putu u inozemstvu. No, u novinama nije spomenut njihov odlazak iz hotela tako da ga je najprije napustila ona, a da je nitko nije vidio, a zatim on koji je pokupio dokumente i podmirio račune. Nema ni izjava njezinih roditelja ni sestre koji se spominju u ožujku. Još se jednom spominje slučaj Mirjane Sandalić, ali ne u *Novom listu*

nego u *Areni*, tada vrlo popularnim domaćim novinama za ovakve teme, naročito među gastarbajterima, u kojima je, na gotovo današnji način, dan cijeli presjek slučaja, naravno, opet bez ikakvih jasnih indicija osim da je Mirjana nestala. Tu sam, osim na lošim slikama iz tadašnjeg *Novog lista*, po prvi put vidjela slike ove žene koja je bila lijepa, teško mi je dati neku pametnu usporedbu, ali sličila je baš na Doru. Mirjana Sandalić je nestala na samom kraju 1982., njezin je nestanak prijavljen početkom 1983., muž je jako uznemiren, ali fokus je više dan na roditelje i sestru. Oni su pak bili gastarbajterska obitelj, obje su sestre rođene u Jugoslaviji, Mirjana 1948., Ivanka 1950., ali su svi još krajem šezdesetih otišli za Njemačku, najprije sestre, a zatim su došli i roditelji. Majka Danica nije radila nigdje, a otac Anto zvan Tuna radio je na baušteli. Mirjana je radila u tvornici satova, a Ivanka u tvornici čokolade. Mirjana je Marka upoznala u Stuttgartu 1970., odmah se zaljubila, udala i uskoro vratila u Jugoslaviju, točnije u Markovu Rijeku. Mirjana nije bila iz Rijeke nego iz Podravske Slatine, tj. današnje Slatine, ali u Rijeci se brzo snašla, Marko je bio dosta stariji, vrlo ugledan i što je najvažnije od svega, činilo se da su im sva vrata otvorena. Nisu živjeli u luksuzu kakav se danas pretpostavlja, ali imali su dosta; kuću su na Gornjem Zametu sagradili zajedno s njezinim roditeljima, bila je to čak i jeftina investicija u tada posve neizgrađenom naselju. Sve sama ljubav i sloga pa onda njezin nestanak. Cijelom tekstu kao da je nešto nedostajalo, sva je ta priča bila nabacana, bez glave i repa, s tragičnim završetkom. Štoviše, sve je djelovalo kao da se želi nešto reći, a ne govori se ono bitno. Naučila sam već odavno da tekstovi koji bi trebali govoriti o bitnim stvarima upravo to izbjegavaju pa se sve mora čitati između redaka, pretpostavljati, naslućivati i zaključivati. To je najveća enigma ove priče: žena od 35 godina, posve zdrava, iz *dobre* obitelji, nestaje, muž je ucviljen, sestra i roditelji kukaju i nariču, ali nitko ništa ne sumnja, ne zna i ne pretpostavlja. Iz teksta je vidljivo da je Mirjana bila, ne znam kako bih to rekla, čedno stvorenjce, bez neke veće mrlje u životu, nije imala djece, voljela je roditelje, nije trošila ni na kakve luksuzne stvari, iako su i on i ona to mogli jer su živjeli daleko iznad prosjeka tadašnje Juge.

Njezino je ime i dan-danas na listi nestalih koju vodi Ministarstvo unutrašnjih poslova. To je valjda najjezivija stranica na internetu jer su podaci dani na neobičan način: najprije u krovnoj slici stoje neke vesele djevojke koje pričaju valjda neke zabavne stvari s jednako tako veselim momcima, a zatim je sve dano u nekim roza i ljubičastim okvirima, osim samog sadržaja koji je morbidan da ne može biti morbidniji: ime, prezime, mjesto nestanka, visina, boja kose, boja očiju, fotografija i napomena *osoba se udaljila s adrese stanovanja u nepoznato*. Za Mirjanu Sandalić, djevojački Bistrić, piše *plava kosa, visina 176, nestala u Rijeci, nestanak se vodi u PU Rijeka*.

15.

Već je ružna kišna riječka zima lupala po prozorima kada sam toga jutra-dana-noći, što li je već, sanjala nešto što me strašno uplašilo. Toliko da se više nisam osjećala ugodno ni u stanu ni u sobi, nigdje. Po prvi sam se put sjetila onih djetinjastih djevojačkih strahova o tome da me netko uhodi i da mi ulazi u sobu noću dok spavam. Ta me stvar užasavala i danas i jedan je od razloga zbog kojih sam se usred noći mogla probuditi u panici. Ali ovo sada nije bilo nešto takvo, rekla bih razumno, stvarno, neki fizički lopov ili nasilnik, nego nešto što nisam ni znala ni mogla objasniti. Bio je to moj iskonski strah, ali sveden na entitet koji je postao prisutan u mojoj sobi, u mom stanu, upravo onoliko što sam se više bojala.

Osim lupkanja kiše po limu ispod prozora, osjetila sam da mi iznad kreveta stoji to, nešto, amorfno, ali ipak ljudskog izgleda, gleda me, iako mu ne vidim lice. Strah me toliko zaledio da se nisam usudila okrenuti prema tome; samo sam ga osjetila i ostala posve ukopana.

Zatvorila sam oči i čekala da to ode, ali kad sam ih otvorila, stajalo je točno nasuprot mom licu. Strah me sada posve zaledio, a ovo je zurilo u mene, onako bezoko, bezlično, samo kao neka zelena izmaglica koja je stajala i gledala u moje od posvemašnjeg straha oduzete oči. Stajalo je to tako neko vrijeme, a zatim je nesmetano krenulo prema drugoj strani sobe, prolazeći preko kreveta, preko mojih nogu, i potaknulo u meni valjda instinktivnu reakciju da sam krenula upaliti svjetlo. U sobi je vladala polutama, što od mračnog dana, što od sivila riječke kiše, a svjetlo je valjda trebalo raspliniti ovo što sam vidjela. Ali čim sam uspjela napipati dugme noćne svjetiljke, shvatila sam da ovo ne odlazi iz sobe. Štoviše, opet je krenulo prema meni, nadvilo mi se nad lice i pogledalo me svojim nevidljivim zelenim licem direktno u oči. Zatvorila sam oči i pomislila da je ovo kraj. Međutim, kad sam ih otvorila, ovo je još bilo ovdje i još me neko vrijeme, a zbilja ne znam reći koliko je to trajalo, gledalo, da bi potom, lagano, kao da je obavilo svoju misiju, otišlo prema zidu nasuprot krevetu, prošlo kroz njega i jednostavno nestalo.

Ne, ovo nije bio san, ovo nije bila ni mora, ovo je bila posve opipljiva halucinacija, kakve do sada nikada nisam doživjela. Igra i zabava su jedno, a halucinacije su nešto posve drugo. Jedini usporedivi događaj možda je bio onaj povratak iz Zagreba. Sad mi se čini da je to bilo neko vrijeme izvan vremena, kao dan koji je postao i sve i ništa; i kao da sam negdje tim putem zaspala. Da, znam da me boljela glava, čak smo i stali više puta uz cestu jer sam mislila da mi se povraća, da bi zatim zemlja postala najprije ravna ploča koja se potom

počela savijati kao val prema meni, zatim to buđenje u sobi ispunjenoj čudnom svjetlošću i strašan osjećaj da se događa nešto što niti razumijem niti mogu shvatiti. Granična situacija. Ipak, nešto je nedostajalo u cijeloj toj priči, stalno mi je izostajao neki važniji smisao, stalno su izostajali detalji, a to me povremeno moglo učiniti nervoznom.

Ovo sada me nije samo učinilo nervoznom nego me smrtno uplašilo.

„Jebem ti mater i Mirjani, i Marku, i svima ostalima“, opsovala sam naglas. Često mi je ovo psovanje bilo neka vrsta odbijanja straha, slično pričanju šala u trenucima kada šalama nema mjesta.

„Pička li vam ona materina, da vam pička materina“, opet sam psovala. To je psovanje odagnalo strah toliko uspješno da sam uspjela ustati iz kreveta, požuriti prema kuhinji, otvoriti frižider, uzeti jogurt, uvaliti se u dnevnom boravku na kauč i buljiti u emisiju koju je valjda odabrao Đelo Hadžiselimović, a čitao Miljenko Kokot. Ne znam koga sam psovala: sebe jer sam se uplašila vlastitih snova ili suludu situaciju u kojoj posve sigurno ludim radeći noćnu smjenu, zapuštam prevođenje, ne družim se ni sa kime, ne čitam normalnu literaturu i ne gledam normalne filmove. Moj je život tako dobio smisao velike četverotračne autoceste u ludilo na kojoj se ja jednostavno ne snalazim.

Zato sam sada, umjesto samosažaljenjem, plakanjem ili naricanjem, strah odagnala nekom emisijom o velikim mačkama u savani, jogurtom i toplim radijatorom jer se stan od ove podmukle vlažne zime pretvorio u ledenu špilju.

Pomalo sam, sljedećih nekoliko sati, dolazila k sebi. Događaj je postajao sve više stvar igre snova, obrnutog bioritma, opterećenosti tuđom, za mene posve nebitnom sudbinom, jednom glupom situacijom koju moram ili nadvladati ili napustiti.

Nakon nekoliko dana nekako sam zaboravila na sve, kada mi se dogodio sljedeći san. Naime, šetam jednom ulicom niz Rječinu, a niti je to Rječina niti je to Rijeka, i dolazim do zgrade u kojoj je nekada bio ured moga muža. Ne moram naglasiti da ni ta zgrada ne izgleda kao ta zgrada, a u njezinom je prizemlju nekoliko mladih ljudi koji se nešto došaptavaju. Osjećam, kao i u svakom snu, ne znam kako bih drukčije opisala tu vrstu percepcije, dakle, niti čujem niti vidim, nego osjećam da oni mladi ljudi ne žele da budem kraj njih, a ja se odmičem te kod jedne bitve vidim kako žabe komadaju miševе i jedu im glave. Doista krvav prizor opet me uznemirio, a dovoljno sam znala da je to jedna od onih slika koje je moj muž, po uzoru na svoga dr. Junga, nazivao arhetipskima i koje nemaju nimalo veze s nekim svakodnevno

proživljenim iskustvom, nego govore o nekom dubljem procesu. Možda sam stvarno trebala nastaviti odlaziti terapeutu? Bio je fin čovjek, nekako je budio veliko povjerenje, iako sam ga se istovremeno pomalo i bojala. Nije to slično ginekologu ili zubaru, ovdje se priča o tome kako smo danas, a to je, ako ne pričam u frazetinama, jako teško, ponekad i nemoguće.

Ova se moja priča o Mirjani i Marku, o hotelu, o raspadu mogega braka, počela pretvarati u klupko nejasnih odnosa, strahova, sumnji, bojim se da tu ima i deluzija i svakako se nakon pojave one spodobе u mojoj sobi može pretvoriti u dugu i neugodnu hospitalizaciju na psihijatriji. Opcije su mi:

a) okaniti se ove priče, ostaviti sve to sranje i krenuti u drugome smjeru ili

b) dovršiti ono što sam započela i konačno zatvoriti ovu stranicu koja se, možda je imala pravo moja sestra, nije smjela ni otvarati.

Što se tiče prve opcije, nisam bila sklona takvim rješenjima, ne zato što me proganjao osjećaj da nešto nisam dovršila, nego da sam krenula opet i ponovo ispočetka, odnosno da se ponašam upravo uspaničeno i da će tada svaki pokušaj neminovno završiti pogreškom. Inače, to bi bilo najlakše, mogla sam preživjeti mjesecima od sitnih prihoda, velikih troškova jednostavno nisam imala, nisam plaćala kredite, nisam imala dugove, doduše nisam imala ni ušteđevine, ali sestra ili stan u krajnjoj liniji bili su dovoljni jamac da se neko vrijeme može preživjeti, a da se bude bez posla. Jer na čudesna rješenja gdje bi se riješilo pitanje stalnog prihoda jednostavno nisam smjela računati. Em je posla bilo sve manje, em se sve slabije i sve rjeđe plaćalo, em sam ja bila izvan svih tokova koji bi me malo pogurali i pomogli, kako to kod nas već ide; svi koji nešto rade su malo pogurani i pomognuti. Moj je muž radio jedan čudan posao; naime, on je ljudima objavljivao knjige. Ja sam radila skupa s njime. No, nije to bilo objavljivanje knjiga kao objavljivanje knjiga, nego je ljudima često objavljivao njihove memoarske zapise, sjećanja, razne romaneskne pokušaje, a za što su ti ljudi bili spremni platiti. Neki više, neki manje, rijetko tko i obilno. Naravno, nije radio samo takve stvari, radio je i, recimo to tako, normalne knjige, prijevode, knjige koje bi lijepo aranžirao za prodaju u knjižarama i knjižnicama, ali je glavni prihod predstavljalo ovo prvo, dakle objavljivanje knjiga ljudima koji su, često u poznijim godinama, shvatili da svoj život moraju ostaviti nekako zabilježen, ostaviti ga kao papirnato svjedočanstvo na *kunstdrucku* u četverbojnom izdanju, s kapitalnom vrpcom i zaštitnim ovitkom tvrdog uveza na kojem je zlatotiskom upisano ime autora. Čudan je bio taj posao, znao je i on i ja skupa s njime na čemu radimo i čime se bavimo, pa smo s vremenom valjda postali i pravi amaterski psihoanalitičari, što smo najbolje uspijevali razumjeti ukoliko bi se ti autori nudili u

romanima; tada smo upoznavali neiživljene ljubavi, silovanja u djetinjstvu, patološke aberacije kojih se ne bi posramio ni markiz de Lautreamont, tužne brakove bez ljubavi, još tužnije patnje za umrlom djecom, zapravo cijele galerije ljudske patnje kojoj, što smo više na tome radili, nismo uspijevali naslutiti kraj. Kako je došla ova kriza i recesija i depresija, posao se jednostavno počeo urušavati, počeo se i on urušavati, počeli smo se oboje urušavati i, možda i bolje ovako, nekako je završilo u tom nesretnom razvodu. Bolje i to nego u samosažaljenju, samonaricanju, uzajamnim optužbama, panici, patnji i tavorenju. Nisam imala volje za takvim uzaludnim jadikovkama, a osjećala sam da mi istječe i vrijeme pa sam, dakle, onu prvu opciju pod a) posve odbacila. Ostalo mi je ovo drugo. Dovršiti to što sam započela.

Započela sam tako potragu za Mirjanom. Odnosno Ivankom, njezinom sestrom, za koju sam pretpostavljala da je živa.

16.

Ivanku Bistrić sam jako lako pronašla. Stanovala je na Gornjem Zametu, točno na adresi na kojoj su stanovali Mirjana i Marko te 1982. godine. Nisam joj se telefonski najavila, pretpostavila sam da bi me odmah odbila i zato sam jednostavno došla taksijem.

Kuća je bila na glavnoj ulici, tipična nezanimljiva katnica iz sedamdesetih, s odvojenim stubištem za kat. Te su gastarbajterske kuće uvijek bile građene u ovim, tada manje interesantnim zonama, na nekim nedefiniranim ili poludefiniranim česticama, i uvijek su imale najmanje dva ili tri stana: za roditelje i za svako dijete po još jedan. Pretpostavljam da je Ivanka bila ta koja se, očito, nije udavala i koja je trebala ostati s roditeljima, dok je Mirjana, prva i udana, i zacijelo perspektivnija u ovome odnosu obiteljske moći, dobila stan na katu. Također je do kuće, a odmah uz prizemlje, bila i garaža. Iako sam cijeli život provela u ovome gradu, ove su mi zone obiteljskih kuća u naseljima koja su rasla kancerogenom progresijom ostajale pomalo nepoznate i nepriznate: moja je Rijeka bila ona stara Rijeka definirana neboderima u Čandekovoj, Turnićem, Kozalom, Korzom, zatim Trsatom, Krimejom, Pećinama i Vežicom, dok su mi sva ta Viškova, Gornji Zameti, Rešetari, Rubeši, Kosi, Saršoni, bog te pitaj koja sve naselja, ostajala kao neka posve nezanimljiva i nikad integrirana masa anonimnih bespuća predgrađa. Jednom sam čak taksistu dala 250 kuna samo da me provoza po svim tim naseljima; i nakon što smo se dobra dva sata vozicali od Kukuljanova do Matulja preko Viškova i Kastva, kroz sve te posve nezanimljive naseobine (on mi je gotovo profesionalnim žarom tumačio gdje je dobra konoba i gdje je dobar autoelektričar koji radi na crno), shvatila sam kako je Rijeka zapravo tužan grad. Ružan, zapušten, neplanski, kaotičan. Posve drugačiji nego što sam ga ja ranije doživljavala, a što je očito ostalo samo dio mojeg sjećanja. Grad sjećanja. Ima jedna mala intimna knjiga pokojnog talijanskog pisca, inače Riječanina, Paola Santarcangelija, Židova konvertiranog na katoličanstvo, autora posredne svjetske slave kojeg sada po prvi put uistinu razumijem. *Luka obezglavljenog orla*. Ja bih rekla *Luka obezdušenog grada*. Tko zna što bi on sada pomislio stojeći u ovakvom naselju. Mislim da ne bi ni shvaćao da je u svom rodnom gradu.

Jasno, Ivanka je imala i psa. Bilo je gotovo nemoguće izbjeći lajanje čak i prije nego što sam pozvonila. Lijepi žuti retriever došao je do ograde i počeo mahati repom. Kao i svaki pas uostalom. Dala sam mu ruku da je onjuši, a onda je postao još razdraganiji.

„To je pravi čuvar kuće“, izleti na vrata žena u kućnoj haljini. „Barem zbog lajanja znate da

je netko sigurno pred vratima.“

„Dobar dan, mogu li razgovarati s gospođom Ivankom...”

„Da, a tko ste vi?” sada me malo osorno upita. Malo sam ostala iznenađena ovim pitanjem, iako je posve jasno da me ona nije očekivala, kao i to da nije bilo uobičajeno reći *ja sam ta i ta i došla sam zbog vaše sestre. Imam neka pitanja, znate, radim u hotelu i pojavljuju mi se čudni znakovi koje ne mogu protumačiti pa nekako naslućujem da sam na tragu ubojice vaše sestre.*

„Ja sam Franka, prevoditeljica sam i urednica. Radim na knjizi o misterijima nestalih osoba u posljednjih nekoliko desetljeća. Oprostite što vam se nisam ranije javila, živim u blizini...” ovo je bila posve na brzinu sklepana laž i priča gotovo bez ikakvog pokrića. Ipak, djelovala sam iskreno. Iskreno smušeno.

„I kako bih vam ja mogla pomoći?” upita žena na vratima. Bila je i dalje dosta rezervirana i osorna.

Pas je prestao mahati i pogledavao je čas prema ženi, čas prema meni. Kao da traži dopuštenje za mahanje repom.

„Jeste li vi gospođa Ivanka?” odgovorim protupitanjem.

„Da, a ja vas pitam što vi stvarno želite?”

„Oprostite mi, smušena sam... Radim u hotelu u kojem je svojevremeno bila vaša sestra... i odakle sumnjam da je izašla...” ne dovršim riječi živa. „Imam problem s tim događajem. Znam da će vam djelovati užasno, ali ja tjednima, mjesecima, ne živim normalno zbog toga, iako nemam nikakve veze s time...”

„Uđite... Beni, pusti ženu na miru”, sad me napokon pozove. Valjda se iskrenost isplati.

Pas je opet veselo mahao repom i pokazivao mi put do dnevnog boravka.

„Sjedite, želite li čaj ili kavu?” upita me Ivanka.

„Kavu... puno vam hvala...”

Pas je došao glavom do mojega krila i stavio je u položaj kojim je zahtijevao maženje. Nije smrdio, štoviše, lijepo je mirisao.

Soba je bila uredna, ne sterilna, ali uredna, uređena ukusom kakav se očekuje od predgrađa: regal, trosjed, dvije fotelje, sve u smeđim tonovima, tepih perzijskoga tipa, tapete s apstraktnim smeđe-žutim rombovima, nekoliko goblena, bračna retuširana slika njezinih roditelja, dvije manje retuširane slike sestara-djevojčica valjda iz pedesetih, raspelo, okrugla keramička boca za rakiju na kojoj je pisalo *Bog i Hrvati*, reprodukcija *Dolaska Hrvata na more*, televizor na regalu, na njemu tabletić, u regalu sitnice s putovanja, tanjuri s natpisima *Chicago* i *Niagara Falls*. Malo knjiga, nisam vidjela točno naslove, iako mi se učinilo da ima *Žene koje trče s vukovima* kao jedino novije izdanje uz trideset godina staru kolekciju Marije Jurić Zagorke te uz dvadesetak-tridesetak knjiga, mahom Janka Matka i Augusta Šenoe.

Okamenjene kasne sedamdesete ili rane osamdesete.

Ovo sam već primjećivala u stanovima ljudi kojima se dogodila neka tragedija: ostajali bi okamenjeni u nekoj vrsti kapelice posvećene svojim bližnjima. Uvijek sam se pitala zašto je nužna ta vremenska kapsula. Nekako sada shvaćam da nakon tako velike boli izlazak iz nje više nije lako mogući.

„Smeđi ili bijeli šećer?“ upita me Ivanka.

„Smeđi, ako je moguće...“ prenula me u ovim razmišljanjima.

Ispred mene je bila kava iz filtera u velikoj šalici, baš na njemački način, i posudica za šećer. Pas je i nadalje sjedio u položaju za maženje.

„Franka, rekli ste...“ kaže Ivanka.

„Da, da, Franka...“

„Pa... sada kada ste bili iskreni, recite sve ispočetka“, započne Ivanka.

„Baš sam glupa, oprostite, i neuviđavna. Ako vam smetam, odmah ću otići.“

„Ne, ne, sada kada ste tu, počnite. Rekli ste da ste urednica i prevoditeljica.“

„Jesam i to. I radim u hotelu. Iako ne znam kako te dvije stvari imaju veze, ipak sam već u više navrata dobivala... ne znam kako bih to rekla... senzacije za koje mislim da potječu od vaše sestre.“

„Vi znate da je moja sestra mrtva?“ sada me upita bez okolišanja.

„Da... iako se vodi kao nestala...”

„Vi, dakle, znate da je Mirjana mrtva?” inzistirala je Ivanka.

„Da.”

„Onda mi probajte reći gdje je tijelo.”

Nisam razumjela ovo. Ona mene pita gdje je tijelo, a ja nju želim pitati što se uopće dogodilo.

„Mislim da vam na to ne znam odgovoriti. Možda u hotelu?”

„Nije. U hotelu nije. Ne znate koliko sam se nadala, kada se hotel prije nekoliko godina preuređivao, da će biti nađeno tijelo. Ipak, nije nađeno. Znači da nije u hotelu. Ipak, vi mi ne možete dati odgovor, iako ste blizu. Sada vi pitajte.”

„Mene zanima kakva je bila Mirjana.”

„Draga, voljela sam je više i od roditelja. Kada je nestala, a nestala je 10. listopada 1982., to znate, kao da mi je netko iščupao dio tijela. Ne znam poznajete li taj osjećaj, ali kao da vam netko nasjedne na prsa i ne možete ni disati ni pomaknuti se. Odsjekle su mi se noge u koljenima. Kada je nestala, to nam nitko nije rekao. Ja samo znam da sam je tada posljednji put vidjela. Ni jedan jedini put kasnije. Ona je živjela na katu. Kao, otišli su na put. Toliki mjeseci pa mi se nijednom nije javila. Onaj čovjek”, sada je zastala ne želeći izgovoriti njegovo ime, „njezin muž je govorio da je dobro, da je vesela, da su bili u kupovini, da su sada u Njemačkoj, sada u Italiji... Ona se nije javila ni jedan jedini jedincati put. Jadna moja Mimica...”

„Želim vam reći da sam slučajno, radeći u tom hotelu, doznala za ovaj slučaj. Na početku mi se činilo da je to tek neka glupa gradska legenda, priča za novozaposlene u hotelu, ali kasnije sam shvatila da je priča s vremenom dobila cijeli niz interpretacija, ali da je njezina bit, a to je Mirjanin nestanak, ipak istinita.” Malo sam zastala. „Kakav je bio odnos između Mirjane i Marka, ako vas to mogu pitati...”

„Možete, kako ne. On je bio puno stariji od nje, naočit, dobro odjeven, dobro je mirisao, bolje je govorio njemački od Nijemaca. Vozio je skupa kola, dolazio je u Njemačku kod poslovnih partnera. A mi, što smo bili mi? Sirotinja tu, sirotinja tamo. Samo nas nitko nije gledao poprijeko jer je tata bio ustaša. Tata nije čak ni bio ustaša iz uvjerenja. Neke stvari morate

znati o nama: niste bili ustaša ili partizan zato što ste duboko vjerovali u nešto, nego zato što ste jednostavno bili na tom i tom mjestu u to i to vrijeme. Tata je pobjegao iz ustaša, zarobili ga partizani, pa ga ponovo zarobile ustaše, ali ovaj put kao partizana. To je sad bez veze, ali to je križ koji stalno nosite. Nakon toga je '48. završio na Golom. Ipak, shvatili su da je za Tita pa su ga rehabilitirali. Ali opet na papiru. U stvarnom životu je za sve poslove bio ustaša i IB-ovac. Tako je životario kopajući podrume i bunare. Mima je imala dvadeset, ja osamnaest kad smo išle za Njemačku. Preko zavoda i rođaka kod kojih smo živjele. Ništa naročito, radile smo kao radnice u tvornicama. Tata je došao godinu kasnije i radio na baušteli. Kada je upoznala tog čovjeka, nama se činilo da je napokon svemu tome došao kraj, da ćemo živjeti bez tog križa. On je bio ugledan partijac, naš Hrvat, ali partijac i partizan. Dobar i cijenjen inženjer, stalno u inozemstvu. Mima je bila lijepa, jako lijepa“, sada mi počne gurati slike.

„Stvarno, baš je bila lijepa... I vi ste bili lijepi“, malo sam joj podilazila, iako je istina bila na Mirjaninoj strani.

„Tako ne... Ona je bila ljepša. On je bio stariji od nje više od dvadeset godina, bio je skoro kao naš otac, ali je bio fin. Tata je bio grubog lica, ali nježan, bezopasan. Ovaj je bio jako moćan čovjek. Nikada nije dobro kada tako moćni ljudi dođu blizu nas malih, običnih, kako to danas kažu. Ne znam je li ga Mima voljela. Možda čak i je. Ali znam da je to napravila da spasi nas. On je nju volio, ali previše i okrutno. Znam da je dobila pokoj šamarčinu. A što je najgore, znam po sebi, mi nismo nikakve flundre. Nikoga mi nismo izazivale. Mi smo znale da to ne smijemo jer smo u još gorjoj situaciji. Razumijete zašto sam vam ovo prije ispričala: da lakše shvatite kako nam je bilo. Mi smo se svi osjećali kao progonjeni. Tako razvijete instinkte.“

„Je li vam ona kada javljala o tim njihovim razmiricama? Iskreno, ja ne bih tako mogla živjeti ni dana.“

„Je, povremeno, ali ne stalno. Malo više sam vidjela kada smo se doselili svi u ovu kuću, to je bilo 1978. Tada je on meni našao posao tajnice u gradskom stambenom, a Mimi nije radila. Tata i mama su bili još neko vrijeme u Njemačkoj, 1982. su se i oni vratili. On je tati riješio mirovinu, a još je nešto dobivao i iz Njemačke. Dovoljno.“

„Zašto je on toliko želio Mirjanu?“ sada ubacim posve spontano ovo pitanje. „Pa očito je mogao imati cijeli harem...“

„Zato što je volio lijepe, mlade, plave žene dječjeg izgleda koje ovise o njemu. Volio ih je držati zastrašene, u kavezu, uplašene, zarobljene... eto zašto... jer je bio đubre. Ja se osjećam krivom zbog nesreće koja nas je snašla. Danas znam da naš put nije smio biti ovakav. Ali sada je gotovo. Ipak, pitat će se i njega jednoga dana što je učinio. Nije na meni, to je na dragome bogu. Vjerujete li vi u boga?“

„Da“, odgovorim kao iz topa. Iskreno, ja nisam bila vjernica koja ide u crkvu, to je bila moja osobna vjera.

„Onda znate o čemu pričam. Kada je Mirjana nestala, znali smo da je sve to bilo pogrešno. Tata više nije ni izlazio iz sobe, a mama je stalno naricala. Uskoro su“, počne plakati, „jedno za drugim otišli...“

Pas je sada otišao do Ivanke. Kao da je bio posebno senzibiliziran za njezine promjene raspoloženja i osjećaja.

„Ima još jedna stvar“, htjela sam sada prekinuti ovu neugodnu atmosferu koju sam sama stvorila, „a to je ona afera koju je imao Marko...“

„Gledajte, Franka, jel' da?“ prekine me ponavljajući mi ime. „To su bila cijelo vrijeme čudna posla i mutna posla. Nikada nisam saznala što je onaj čovjek točno radio, kako je radio, čime se bavio. Bio je inženjer, govorio je jezike, bio je stalno u inozemstvu. Njemu su nabacili krivnju od 10 milijuna...“ zastane i kratko se nasmije. „Dode mi da se nasmijem. Njemu je taj novac valjda bio tjedna zarada. Njemu 10 milijuna... Bože, pa to je stvarno netko krajnje glup pokušao na taj način. On je bio moćniji od sto takvih aparatčika koji su ga pokušali izbaciti iz igre. Franka, shvatite, on je bio i ostao moćan čovjek. Ovo je priča veća od običnih priča, a tako je banalna i glupa. I na kraju nitko nije sretan. Ne znam gdje je danas niti me zanima. Otišao je još '83., nijednom se nije javio, nitko ne zna ništa o njemu. Navodno je u Švicarskoj. Moju je malu Mirjanu ubio jer ju je ubio, jer mu je tako došlo... jer je gad...“

„Živate u ovome stanu?“ htjela sam je potaknuti da mi ispriča je li išta našla u gornjem stanu. „Jeste li gornji možda iznajmili...“

„Ne, ne, ma kakvi. Nisam bila gore takoreći ni deset puta u ovih dvadeset i sedam godina. Znam što me želite pitati. Nema gore ničega zanimljivoga. On ju je ubio u hotelu, nekako iznio van i negdje bacio... Jadna Mima...“ opet počne jadikovati. „Da je barem mogu pokopati...“

„Jeste li ikada probali potaknuti da se priča ispriča ponovo, da se pokrene istraga...”

„Dušo, ma kakva istraga? Pa nije istrage bilo ni onda, kakva istraga danas. Ono malo po novinama bilo je smiješno. Zatim su ovi iz *Arene* htjeli ponovo pokrenuti priču, ali više nikada nije bilo ni retka. Tog čovjeka više nema, barem za nas, nitko ne zna ni gdje je ni što je s njime, al' znate da je devedesetih morao biti opet uvaljan u sve i sva... Znate da su svima trebali takvi ljudi. Sada ih zovu lobisti. Kakva svinjarija...”

„Jeste li ikada čuli barem neku priču, neki trač, bilo što...” sada sam već postajala malo nervozna zbog činjenice da se nisam pomakla ni milimetra. Nisam doznala ništa što već ranije nisam znala, osim par detalja o tati ustaši, IB-ovcu i Mimi koja je bila dobra, krasna i mila.

„Ne!” rezolutno odgovori Ivanka. „Nikada ništa osim da je ona nestala negdje u Njemačkoj, promijenila identitet i štatiga ja znam koje sve gluposti. Našla bi ona načina da mi se javi. I da je on danas u Švicarskoj ugledan lobist, naravno s drugim imenom.”

„Gospodo Ivanka, hvala vam na razgovoru”, bila sam već pomalo nestrpljiva zbog neuspjeha za neuspjehom u ovoj svojoj *istrazi*. „Ako nešto doznam, svakako ću vam se javiti.”

Pas je već krenuo prema vratima.

„Franka, svakako... svakako, samo mi se javite telefonom. Nikada ne znate tko je na vratima. Vi mi se činite mladom i neiskvarenom. Valjda niste jedna od onih koje provociraju?” nekako me poprijeko pogleda.

„Ne, ne, nisam”, blago se nasmiješim. „Bez brige, ja sam stvarno nitko i ništa, samo me zanima ova priča. Želim doznati kraj.”

„I čuvajte se. Ovo je vražja priča. Ništa nije onako kako se čini. I dobro je da ste nitko i ništa, nemojte se žaliti na to...”

Žena me pozdravila, a pas ponovo otpratio do vrata iz dvorišta.

17.

„Možeš zamisliti, skoro trideset godina ta žena živi u psihozi zbog toga što ne zna gdje joj je sestra“, pričala sam Lidiji. „Ima psa, mislim da se nije nikada udavala, ne znam uopće od čega živi.“

„Pa valjda je dobila neku penziju“, odgovori Lidija lakonski. „Znaš da svaka šuša dobije neku penziju. To samo nećemo imati ti i ja.“

Lidija je uvijek bila spremna na ove političke opaske. Iako je zapravo živjela ekonomski sređeno, za razliku od mene, ona je bila ta koja je uvijek na sve gledala crno. Znam da je bila upućenija od mene u te političke i društvene razmirice, a isto tako znam da je bila uvijek pomalo pesimistična.

„Znaš što, baš me briga... Bit će što bude. Možda nam čak i daju neku penziju nakon šezdeset godina rada“, skrenem na ironiju. „Palo mi je na pamet da nikako ne znam od čega bi mogla živjeti ta Ivanka, kao ni to kako sve te silne godine ona šuti i ne podiže nikakvu galamu...“

„Imaš na to pitanje dva moguća odgovora“, započne Lidija. „Ili je preslaba pa se ne želi uvlačiti u bitke koje ne može dobiti, a koje je mogu posve uništiti, ili onaj drugi, jednako tako moguć odgovor, da zna da je sve toliko izopačeno i korumpirano da ne želi ni pokušavati jer će u startu biti izbačena iz igre. Prethodno pitanje“, srkala je šlag *eiscaffea* na slamčicu, „od čega živi? Pa penzija od 1800 kuna je dovoljna, a ona je sigurno ima, plus nešto malo iz Njemačke, znaš da tamo imaju pravo na penzije stečene za nekoliko godina rada. Kada zbrojiš dva i dva, dovoljno za sitno životarenje. Iskreno, mislim da je riječ o oba odgovora: taj je Marko dio neke obavještajne priče, nasilnik, voli da mu je žena lutkica, a kada malo izgubi živce, onda je nalema... Tko zna je li već ranije imao takvih afera ili mu je ovo prva? Možda je to radije radio s nekim udanim *drugaricama*, one su ionako šutjele, a njihovi pijani, nesposobni i pokorni muževi nisu smjeli ni zinuti. Jednu ti stvar moram reći, a meni nije jasno, Franka, da ti nakon toliko godina iskustva ne znaš da je moć najjači afrodizijak. Tim frajerima jednostavno kita stoji cijelo vrijeme uspravno i samo čekaju da koga dobro izjebu...“

„Dobro, dobro, dobro, Lidija, jasno mi je...“

„Ne, nije tebi ništa jasno. Jesi blesača... On je predator, ona je lovina, i to vrijedna lovina, kći klasnog, političkog i društvenog neprijatelja, i još uz to lijepa. Ona je zlatokosa, djeva bajna u kuli bjelokosnoj. Samo u ovoj priči nema nikoga da zatuče smrada.“

Imala je pravo. Toliko godina rada na knjigama, a toliko malo priča koje sam uspjela prevesti u praktične i stvarne odnose. Mislim da sam jednostavno glupa. Neinteligentna.

Neinventivna. Slabo razumijem odnose i ne mogu predviđati buduće reakcije. Bože, pa to znaju čak psi i mačke! Samo jedan mali primjer: kada sam prije deset godina razmišljala, odnosno on je razmišljao da ode u inozemstvo jer je bilo jasno da ovdje ništa ne uspijeva, nisam željela ni čuti. Danas isto ne želim ići, ali odluka o tome da se ne ide u svojoj je biti strašna pogreška jer ovdje zaista ništa ne uspijeva već desetljećima. Isto tako, nisam povezivala ni ove odnose: muškarac-zlostavljač i žena-žrtva. Za mene su stvari bile jasne: ako me zlostavlja, odem. Ne ostajem. Ne čekam. Nema tu nikakvog magnetizma koji ja nisam mogla razumjeti. Ili možda ima? Možda bih jednostavno nastavila dalje biti zlostavljana, zatvorivši se u svoju, kako kaže ona, kulu bjelokosnu. Ne znam, jednostavno, nekada mislim da sam priglupa, barem za ove banalne ljudske stvari kao što su odnosi moći, politike, muškaraca i žena, podčinjenosti-nadređenosti...

Ponekad sam sasvim iskreno pomislila da je Lidija nečija ljubavnica. Nekog moćnog, jakog, važnog. Zato je prepuna mržnje prema moći i zlostavljanju. Zato tako puno zna o njihovoj seksualnoj aktivnosti. Na zlostavljanje i osjećaj podređenosti i pokornosti odgovara tako da se želi uspeti na ljestvici moći barem za jednu stepenicu. Jer je ipak inteligentnija od prosječne ljubavnice kojoj je dovoljno kupovanje u *shopping mallu*, mali stan i apanaža. Lidiji ne treba apanaža. Ali ona ne dobiva ljubav i to mi je jasno. No, o tome nikada ne govori. Interesantno je da, iako smo bliske prijateljice, ta bliskost najednom nestaje s ovom temom koja se i ne otvara. Može se razgovarati o drugima, o meni, o bilo kome, ali ne i o njoj. U trideset i pet godina života ona nikada nije imala vanjsku vidljivu vezu s muškarcem. Možda je lezbijka? Ne vjerujem da bi se danas toga sramila. Štoviše, mogla bi to koristiti i za vlastitu politiku. Osim toga, valjda bih primijetila. Nevjerojatno je da nekoga nakon toliko vremena druženja i poznavanja zapravo toliko malo poznajem. Ili sam ja, ponavljam, jednostavno priglupa za ove odnose. Ne znam ni sama.

„... on je tip kojemu je ona bila podložna jer je zapravo branila svoje, a on je zahtijevao njezinu stopostotnu odanost“, pričala je dalje dok sam ja upadala u svoj misaoni vrtlog. „Slušaš li ti mene?“

„Da, da... malo sam se zamislila o tome što si mi rekla o predatoru...“

„Dakle, on je tip koji je od nje zahtijevao odanost, ali ono... odanost odanost... Tolike je godine ona uspijevala izdržati jer je na neki način pomagala roditeljima i brinula za svoje, da bi odjednom došlo do premora i do krize... Ona je vjerojatno htjela pobjeći od njega, ali nije imala gdje, a njegova je osveta jako gadna...”

„Znači, i ti misliš da ju je ubio?”

„Da, kratko i jasno, da. A kako, to ne znam. Gdje je tijelo? Pitaj boga ili stare policijske doušnike! Iako bih ti preporučila da sada staneš, zatvoriš priču i prestanemo se baviti tim pizdarijskim pričama kojih je sigurno bilo mnogo, koš i još, koliko god želiš... Nego, kako je tebi tamo? Gledaj, mogla bih te za koji mjesec, ako imaš sreće i strpljenja, progurati za neko pomoćno radno mjesto...”

„Mislim da sam malo umorna i preopterećena od noćne smjene. Ne možeš ni zamisliti koliko te to umori. Nisam na to pomislila kada sam počela raditi. Djelovalo je kao zajebancija...”

„Čuj, budi malo strpljiva, ako ovdje upadneš, upiši studij knjižničarstva, ideš samo naprijed. Ja sam ti tu...”

„Nego“, prekinem je, „ti stvarno misliš da je to bilo sve tako... Kako to da on nikada nije nastradao?”

„Vidi, sada shvati. I nakon toga ne pričamo više o tome. Tip je bio moćan, što znači da je bio jako visokopozicioniran u hijerarhiji. I danas je, kao i prije trideset godina, isto. On nije neki sitni igrač, nego jako moćan igrač povezan s udbašima, povezan s kosovcima, povezan sa svima. Usrao je stvar jer ju je ubio, ali imali su dovoljno mogućnosti da ga zaštite, pa su to i napravili. Sigurno su mu pomogli oko zataškavanja, skrivanja i tako dalje, ali ne vjerujem da su sudjelovali u skrivanju tijela. Prije bih rekla da je bila riječ o okretanju glave. On je bio dobar vođa i organizator, bolje rečeno manipulator. Još je važnije da je bio dio sive strukture upravljanja cijelim tim sistemom, ali imao je očito malo prijeku narav što se tiče žena. Ipak, to mu se oprašta jer je dobar drug, shvaćaš li sada? Valjda ti je jasno da je tako...”

„Ne, zapravo ne...”

„Franka, ili si glupa ili ti nedostaje dio inteligencije za spletkarsko-pokvarenjačke zakulisne igre, što mi se čini vjerojatnije! Nitko o tome ne postavlja pitanja jer nema o čemu postavljati pitanja: svjedoka nema, tragova nema, spoznaja nema, istraga je pokazala da je žena nestala ili pobjegla... Rodbina je ili mrtva ili je to ona tvoja luda baba Ivanka. I koga tu,

iskreno, više boli kurac za sve to skupa? Koga, reci mi? I sada mi obećaj da ćeš sve to zaboraviti i da se ova priča više neće otvarati jer te se ni na jedan način zapravo ne tiče... A uskoro ideš i iz tog hotela, ja ću to srediti.“

Vidjela sam da je ova priča o Mirjani sve više iritira, iako ni sama nisam mogla vjerovati da je jedna toliko stara priča još uvijek živa. Ipak, iz iskustva sam znala da su priče žive dok su živi njihovi svjedoci. Za njih priča nikad ne zastarijeva, koliko god godina od onda prošlo. No, Lidiya je u pravu, ta priča zapravo nije moja, ja se oko nje ne bih smjela ni truditi i mislim da je najbolje poslušati njezin savjet.

I dok su i Lidiya i sestra bile ti stupovi razuma i jednostavnih racionalnih rješenja, meni se činilo da ponovo tonem u stanje nekog hipnotičkog transa u kojem stvari povezujem na posve drugačiji način. Na primjer, cijela ta priča s Mirjanom bila je posve ispremrežena s mojim snovima i sve, ama baš sve se činilo da me još dublje uvlači u taj labirint odnosa koji postaju svakim novim otkrićem još dodatno zakomplicirani. Da, možda je sestra zaista bila u pravu kada je rekla da noćna smjena nije za mene. I možda je Lidiya zaista u pravu kada kaže da jednostavno pustim tu priču. Međutim, mislim da je ovdje stvar posve obrnuta: priča ne pušta mene. Bez obzira na sve racionalne pretpostavke, u toj je priči i dalje nešto, ne znam kako bih to rekla, okultno, opskurno, nešto što me ove zime gotovo posve izbacilo iz ravnoteže svakodnevice i što me prisililo na brzi tečaj, kako se to danas kaže, osobne transformacije. Ili je to možda bio razvod braka pa se sve ovo pojavilo kao pomalo zakašnjela reakcija na strašni stres? Ne znam. Ponekad mi se čini da sam posve izvan kontrole, dok u drugom trenutku sve izgleda baš onako kako bi trebalo izgledati. Na primjer, zašto se onoga trenutka kada smo se te kišne srijede Lidiya i ja rastale na Korzu, iza ugla, kada sam krenula prema autobusnoj stanici, pojavio Anđelo?

„Oho, opet se nismo neko vrijeme vidjeli...“ krene on srdačno. „Nešto nismo dobre volje?“

„Anđelo, evo, ovo je za tebe“, ponudim mu dvadeset kuna. „Uzmi...“ „Ne, ne, draga moja, gledaj, stani“, zaustavi me tako da rukom napravi znak stop. „Mreže postaju previše guste. Nisi se posve opustila i dopuštaš ovom stanju stvari da te ovlada...“

„Kojem stanju stvari?“

„Ovom kojem ti ne pripadaš“, odgovori i ispravi se: „Kojem više ne pripadaš.“

„Kako to misliš?“

„Gledaj, onoga trena kada si se predala vođenju svojeg duhovnog bratstva i jastva, tada više nema povratka na sitni, mali, jadni ego. Nema više povratka na ono što je bilo. Sve odluke donosiš sama, zar ne? I nema krive odluke. Ima samo opcija želiš li ostati ili želiš ići dalje...”

„Anđelo, mislim da te baš ne razumijem“, pokušam ga prekinuti.

„Ne, ne, stani, stoj...” ponovo me zaustavi. „Vidi, čim si jednom otvorila mogućnost da dobiješ, kako bih to rekao, uvide s one strane, više ne možeš nastaviti sa životom ne vodeći računa o posljedicama koje to ostavlja na drugim nivoima. Dakle, ako netko od tebe traži pomoć, pa makar to bilo s one strane, ne možeš, znajući za to, gurnuti stvar pod tepih jer se nikoga ne tiče s ove strane... Ti si u složenijim odnosima, to ima veće posljedice za tvoju karmu. Znaš ono, dharma, karma...”

„Zbunjuješ me...” prekinem ga. „Sada bih stvarno morala krenuti...”

„Idi, idi, ali ne možeš od takvih stvari više pobjeći, nema više kule u koju bi se zatvorila jer ćeš je kad-tad morati sama razrušiti. Nema kukuljice i skrivanja...” vikao je za mnom.

Vjerujem da je ljudima bilo zabavno laprdanje jednog klošara. Meni nije. Ni najmanje. Anđelo je bio znak da stvari očito moram čitati u nekom drugom kodu. Koji ja nisam poznavala. I dokaz da je došlo vrijeme za promjenu posla. Barem za neki posao u normalnim smjenama. Barem bez noćne.

18.

Sljedećih mjesec-dva, a to znači prva dva mjeseca 2011., provela sam neobično mirno. Kao da se ta magličasta oluja snova i stvarnosti jednostavno smirila, gotovo iščezla, i kao da je moj život počeo nalikovati onome što sam i pretpostavljala da bi miran život trebao biti. Ručkovi kod sestre, vijesti, red noćnih smjena, red slobodnih dana. Čak i nekoliko filmova i knjiga, uglavnom nevažne gluposti i prosječni romančići. Nisam imala volje za nečim pametnijim. Mozak mi je ionako trebao smanjenje poticaja, a nikako povećanje. Henrik mi je malo izašao u susret pa je smanjio broj dana u noćnoj smjeni, dao mi koji slobodan dan više i ubacio me u pokoj u popodnevnu smjenu, što mi je bilo takvo olakšanje da sam mislila da sam ponovo na godišnjem. Smetala mi je kava koju sam pila u golemim količinama pa sam je smanjila, barem za nekoliko šalica dnevno. Nastojala sam jesti urednije, Lidija me nekoliko puta pozvala van na ručak, sestra je povremeno dolazila, ja sam čak uredila stan, pobacala tone i tone smeća, a nekoliko velikih vreća starije odjeće otpremila sam u Caritas. Nekako me podigla ideja da ću uskoro promijeniti posao, da je ovo očito privremeno stanje koje neće takvo ostati zauvijek, odnosno da je dobilo rok trajanja, a taj uskoro istječe.

Nisam zaboravila Mirjanu i Marka, štoviše, vrlo često bih na sve to pomislila, ali oni nisu bili dominantna tema. Kao što mi ni stalno Dorino kukanje o prirodi njezine veze nije bilo nešto što me mučilo niti čime sam se zamarala. Osjećaj je bio kao da sam se oslobodila problema. I svojih i tuđih, bez razlike. Nekako sam i uživala u svom novom stanju, čak sam se u nekoliko navrata gotovo vratila svojem pisanju i prevođenju. Pregledavala sam stare skripte, bilješke profesora M., čitala njegove osvrte o talijanskim piscima *novecenta*, istina, pomalo se zanosila time da ću, iz ove novonastale hobističke pozicije, napraviti nove i bolje prijevode nekolicine meni dragih Francuza i Talijana, ali vrlo brzo bih odustajala shvaćajući da neće biti niti nekog posebnog interesa niti posebnog jamstva da ću ja to izvesti baš tako dobro, a kamoli da bih našla nekoga od svojih kolega koji bi i pomogao u cijeloj realizaciji, pa sam se opet bacala u svakodnevnicu. Za koga ili za što kretati u takve pothvate? Za desetak motiviranih čitatelja? Za sebe i dokazivanje samoj sebi da sam intelektualno spremna na takve izazove? Možda izgleda nevjerojatno, ali prevesti jednu takvu knjigu, na primjer nekog Bretona, zahtjevno je, naporno, intelektualno i fizički izuzetno iscrpljujuće iskustvo, s bezbrojnim konzultacijama literature, preko kolega do virtualnih kolega na forumima, s ukupnim učinkom od dvadesetak prodanih primjeraka plus pedeset primjeraka otkupa knjiga za narodne knjižnice. Bravo od izdavača, bravo od predstavljača kojemu je izdavač

tutnuo 200 kuna u ruku i pohvale organizatoru u DHK-u koji je omogućio predstavljanje u ovom lijepom prostoru, uz pljesak nekih trideset kvalificiranih uzvanika, mahom staraca, koji pola toga nisu čuli. Stvar je u tome da ni mene ta literatura trenutno nije oduševljavala pa ako nije ni mene, kako bi nekog drugog? Nisam bila dovoljno jaka ni dovoljno motivirana. Tu možete dobiti tek onu vrstu osjećaja trenutne zadovoljštine i prestiža da ste napravili nešto takvo, ali to što ste napravili i dalje je razumljivo jako malom krugu ljudi, točnije, gotovo nikome. Osjećala sam se spremnom tek za manje naporne zadatke, možda da prevodim neke priručnike o kvaliteti života ili odgoju djece ili, još bolje, o uzgoju pasa; talijanski su priručnici tog tipa izuzetni, kao i oni o ribolovu na morima i slatkim vodama. Iako, s obzirom na ovu krizu, na manjak novca, na manjak kupaca, na sve to skupa, veliko je pitanje bi li se čak i s takvom vrstom knjiga dalo dovoljno zaraditi da se uopće pokrije trošak pripreme. Mislim da je odgovor negativan. Dodajmo k tome da jednostavne priručnike mogu prevoditi i početnici, studenti i oni koji možda nisu ni studirali strane jezike, ali su uvjereni da ih govore jako dobro. Sranje, nebitno sranje. Moja je sreća da sam trenutno prilagodljiva novim situacijama, iako eho neuspjeha jako dugo odzvanja nekim unutrašnjim prostorima mojega ega. Možda zato ponekad djelujem kao da ljude gledam svisoka. Pa ipak ne osjećam da ljudi bježe od mene. Čak ni motivacija da sam iz pozicije hobistice uspjela u tako složenom zadatku nije umanjivala ogorčenost da sam, zapravo, ispala iz svih tokova. Nezgodno, ali samo ako i dalje nastojim ostati na toj liniji.

Bez obzira na sve, ipak sam se osjećala dobro, čak i najbolje u posljednjih nekoliko mjeseci. Nisu mi trebale tablete za spavanje, nije mi trebao terapeut, nije mi trebalo ničije tetošenje. Posve dobro, bez pretjerane uznemirenosti koja me inače znala buditi jutrima kada nisam radila. U biti ne volim zimu, ali ova mi je protjecala dobro i sasvim ugodno, iako je bila hladna i jako vlažna, snijeg je padoo gotovo do kraja veljače i uopće me nije poticao na izlaske iz stana. Čitala sam, osim toga, blogove s pretkazanjima vidovnjaka za 2012. godinu, kanalizirane poruke koje su i nadalje najavljivale susret s izvanzemaljskom civilizacijom, do kojeg umalo da nije došlo, o promjeni polova na Zemlji i nekom strašnom kometu koji će prije 2012. donijeti 2012. godinu tako da će proraditi supervulkani. Zabava u svijetu kaosa. Virtualna noosfera (je li to možda tautologija?), područje kolektivnog mišljenja, čiji sam djelić čitala ili gledala na raznim internetskim kanalima, a kojih je bilo doslovno bezbroj. Ipak sam se nakon svega osjećala kao da čitam, gledam ili slušam stalno jedno te isto, a novih i zanimljivih ideja je bilo vrlo malo.

Uz one lijene hodajuće demonstracije aktivista na ulicama koje su trebale maknuti premijerku, stalno su nas bombardirale vijesti s Bliskog istoka, one o propasti eura i kolapsu

Grčke kojoj je potreban samo još jedan *bailout* (što je to uopće?) da se održi. Činilo se kao da ove kanalizirane poruke o skorom smaku svijeta zaista postaju stvarne, možda na drukčiji način od očekivanog velikog poplavnog vala, ali ipak, nekako je puzajuće sve postalo podosta razigrano. I tada se, početkom ožujka, dogodio onaj strašni potres i tsunami u Japanu.

Najprije sam ga osjetila u snu. Došao je od nadimajućeg mora, poput velike poplave koja je preplavila grad. Doduše, nisam sanjala konkretno Japan, ali Rijeka u mojim postapokaliptičnim snovima izgleda dovoljno strašno, gotovo posve srušena i preplavljena, opustjela od ljudi, zarasla u korov, s urušavajućim zgradama koje se nalaze, posve neprirodno, na samoj morskoj crti. Najavljivalo je to ponovno pokretanje kaosa u mojoj glavi, a samim time i kraj mira u kojem sam, eto, nakratko imala prilike uživati. Osjećala sam se povezano s tom japanskom kataklizmom, iako me snovi nisu upućivali na mjesto ili vrijeme događaja. Ipak, sada su svi ovi najavljiivači kataklizme dobivali na značenju; badava sva racionalna objašnjenja kada potresi i tsunamiji postaju sve češći i sve veći, a, eto, svi su oni u kanaliziranim porukama i pretkazanjima raznih baba Vanga i drugih baba bili najavljeni. Dakle, krunski dokaz da je svijet na rubu i da je samo pitanje sreće kako ćemo se provući, ako se uopće provučemo.

Na moju je vanjski vidljivu svakodnevicu metež u alternativnim zajednicama imao vrlo malo učinka, no na unutrašnji život, koji sam očito sve teže razdvajala od onog vanjskog, utjecaj je bio velik, štoviše, pa sam opet postala osjetljivija i svakako uznemirenija, a što je, nažalost, značilo da će ovaj mir koji sam osjećala biti više iznimka nego pravilo. Dan za danom osjećala sam da uznemirenost raste i da sam se opet našla u istoj kaši kao prije dva mjeseca. Očito nisam bila u stanju održati unutrašnji mir duže od ovoga koliko sam uspjela i moja se idila počela ponovo osipati.

„A da jednostavno nađeš nekog... dečka?“ pitala me Lidija.

Sjedile smo u trgovačkom centru u kojem je sve blještalo od radosti kupovine. Bit ću iskrena, kao i sve žene, ponekad sam liječila svoje promjene raspoloženja, bile one PMS-ovske ili neke druge prirode, u trgovačkim centrima. Znala sam koje trgovačke centre za što obilazim; prije bih na internetu provjeravala modele, dezone, cijene, zatim bih, pomalo kompulzivno, odlazila u te centre, uvijek s nekim. Dok sam bila u braku, sjećam se s kojom je on mrzovoljom odlazio sa mnom na ta mjesta. Nije mi predbacivao, ali osjećala sam da ga maltretiram. Pa je sve to zapravo još gore: nije rečeno, ali je ostalo među nama. Na kraju nisam ni željela da odlazi sa mnom. Ipak, ovako s Lidijom ili sa sestrom, taj posve bezvezan

posjet postaje pravi odmor i relaksacija od snova, svakodnevice, loših raspoloženja, strahova i dobar ispušni ventil za ispunjavanje ispunjivih želja kao što je, odmah kažem, povremeno nova torbica ili nova majica. Za česte izlete toga tipa nije bilo ni novca ni mogućnosti.

„Jel’ ti to mene zajebavaš?“ odgovorim joj napola se šaleći.

„N... ne, ne... ozbiljno ti kažem“, nastavi opet sigurnije. „Mislim da ti to treba, imaš tek trideset i pet, jesi pukla... do kada misliš...“

„Što mislim? Ne fali mi... ne treba mi... nemam potrebe za seksom, za muškarcem, ništa se nije promijenilo...“ nekako sam ovo brzo izbacila iz sebe.

Lidija zaista nije imala mjere. Ovo je prijateljstvo bilo čudno postavljeno. Naime, ona je poznavala moju intimu, šalila se njome, savjetovala, mudrovala i meni zbog toga nije bilo neugodno. Međutim, s druge strane jednakžbe, ja nisam dovoljno znala o njoj, uvijek je postojala neka prepreka koju bih trebala prijeći da joj na ovakvu provokaciju odgovorim jednostavno istom takvom. Na primjer, *a ti, što je s tobom... ševiš se za poziciju ili za neku sitnu privilegiju... ili za novac...*

„Sorry, nemoj me krivo shvatiti, brinem za tebe“, brzo je odgovorila jer je osjećala bujanje mog lošeg raspoloženja, a koje bi posljedično moglo barem pokvariti naše današnje druženje. „A da idemo na putovanje? Samo ti i ja?“

„Ne. Ne i ne!“ odgovorim jasno i bez dvoumljenja.

Davno su prošla ona vremena kada smo nas dvije, još devedesetih, kao studentice, kao neka prethodnica *backpackera*, obilazile tada nam dostupnu Europu bez *low cost* linija i sa znatno manje hostela, uz evidentan nedostatak informacija s interneta. Sjećam se da smo ljeti ‘98. obišle pola Mediterana s par stotina njemačkih maraka i puno dobre volje. Ukrcale se u Rijeci, a završile pitaj boga gdje, u Ateni, u Solunu, na Ohridu, u Barceloni, u Nici... Ne mogu ni zamisliti da danas napravim tako nešto, ali, eto, tom prilikom jesam i nije mi bilo loše, osim što sam nakon tri mjeseca takvog lutanja i gotovo izgubljene godine na faksu došla kući sa strašnom upalom grla koja opet mjesecima nije prolazila. Valjda sam tada bila takva, ali od onda je prošlo vremena i vremena. Radile smo kao korektorice u nekom književnom časopisu, dobile smo honorar, sjećam se kao jučer da smo ovako sjedile na nekoj terasi u gradu, pijuckale *eiscaffè* i odlučivale kamo ćemo. Tada sam slavodobitno zaključila da možemo do Portugala, ali smo do željezničkog kolodvora već promijenile mišljenje i brzinski kupile dvije palubne karte do Grčke, ne sjećam se koliko je to stajalo, ali bilo je

malo, sitno i bez veze, kao par stotina kuna za dvodnevnu plovidbu preko Jadrana pa preko Jonskog mora do neke vukojebine u Grčkoj. Lidija se nije protivila, ja kao da sam tada bila imuna na sve klimatske, higijenske i financijske probleme; pokupila sam stvari, pozdravila sestru, odnosno nisam je ni pozdravila, nego sam napisala na papirić da sam na putu i da se čujemo. To mi sve skupa danas izgleda neizvedivo, nezamislivo; zanimljivo kako su s godinama došle tako glupe prepreke kao *gdje ću na WC, gdje ću spavati, gdje ću se presvući, gdje ću se oprati*. Nismo imale novaca, a niti nam je trebao; u ta dva-tri dana na brodu nismo potrošile ama baš ništa, stalno su se pojavljivali neki Boruti i Štefani iz Ljubljane s kojima smo malo kartale, malo pričale gluposti, malo flertale, ali samo malo, onako, da nam prođe vrijeme; valjda smo bile ta čedna generacija koja nije bila laka na okidaču pa nismo ni započinjali aferice koje bi nas mogle previše povrijediti; sve je to skupa bila ionako samo ljetna avantura za sjećanje. Nismo ponijele ni fotoaparat tako da nemamo nijedne fotografije, ali ni za to nas nije bilo briga. Svi su ti Boruti i Štefani poispadali do Dubrovnika; nakon Dubrovnika preko Jadrana su se ukrkali Talijani, hvala bogu, baš sam s radošću jedva čekala da popričam s njima, ali na kraju se ispostavilo da baš i nismo bili toliko bliski koliko se činilo; svi su ti Talijani imali u pratnji neku Talijanku koja je s dvostrukom oprežnošću promatrala nas, balkanske djevojke. Nema veze, nakon još jedne noći, pred jutro, sjećam se kao jučer, zapljusnula nas je neviđena toplina, kažu i inače da je to ljetno bilo jedno od najtoplijih u povijesti, uglavnom, u Igoumenitsi smo se iskrcale s talijanskim turistima koji su išli u još jednu balkansku avanturu i kamiondžijama koji su vozili pitaj boga što u Albaniju ili Grčku. Jednog od njih smo uhvatile, neki naš tip iz Pule, da nas prebaci do Ionannine, golem uspon u tih sto kilometara; krajolik kao naš ispod Velebita, samo sve još višestruko veće i više, valjda jer je zemlja strana pa nam je sve skupa bilo totalno nepoznato. Lidija priča s tipom, tip se hvali, kao nije od riječi, no sve mi se čini da bi nas obje volio obrlatiti, ali ne damo se, izlazimo u Ionannini jer ondje hvatamo neki prijevoz za Atenu. Vani +50, ne mogu vjerovati da je tolika temperatura u Europi uopće moguća, izlazimo nakon dva sata vožnje, tip nas pozdravlja, kao mogao nas je prebaciti do Soluna, on ide gore za Gevgeliju. Mi, odnosno ja, ne pa ne, meni se ide u Atenu, jest da je +50, jest da imam sve skupa petsto maraka i još dvjesto tisuća lira usput, Lidija bi u Gevgeliju, ipak ja pobjeđujem i ukrcavamo se za Atenu. I tako šaplastimo mi po toj Grčkoj, Makedoniji, Tesaliji, Epiru, spavamo u rupčagama, na kolodvorima, ali baš nas briga, spavaju i Amerikanke koje su valjda uspjele ostvariti svoje putovanje po Europi na istom tom kolodvoru; s nama neki šverceri, cincari, bezveznjaci, sva sila nekog svijeta koji se ne susreće nigdje i nikada osim ako putujete na +50 po jugu Europske unije kao *backpacker*. Kao da nam to nije bilo dosta... Kada smo se nakon par dana odmorile na Ohridu, koji je

djelovao kao da smo došle na naš lijepi plavi Jadran, nastavljamo nazad kroz Grčku prema Italiji: i sad, nešto autostopom, nešto vlakom, nešto busom, eto nas u Nici, pa još dalje, u Barceloni. Mislim da je Lidija liptala od ovog putovanja, a meni je, iskreno, prljavih hostela, drugih putnika, autobusa, vlakova, brodova, tipova koji se uvaljuju, slabe hrane, novih gradova i zemalja jednostavno bilo za neko vrijeme dosta. Pa iako sam sve to ja nekako stihijski organizirala i stajala iza ovoga pothvata bez novca, sada sam se zaželjela neke kuće. Svoje kuće. Stana. Sestra je divljala jer sam joj se javila svega dva puta, nitko drugi nije imao prilike divljati, a ja sam se osjećala kao da sam skinula brdo sa sebe, testirala samu sebe i uspjela, doduše možda ne u potpunosti, ali svakako dovoljno dobro da sama sebi mogu čestitati. Lidiji nije bilo do čestitanja, nikada više nismo do ovoga trenutka pričale o zajedničkom putovanju; imam osjećaj kao da me za nešto krivila, iako se, hvala bogu, nije dogodilo, osim one moje upale grla, ama baš ništa strašno, unatoč tome što se zacijelo nešto i moglo dogoditi u tih oko pet tisuća kilometara prijeđenih po tlu i to bez značajnijih skretanja. Ipak, sve se nakon toga promijenilo. Ja sam ipak završila faks, počela hodati s njim, udala se koju godinu kasnije, uskoro počela profesionalno prevoditi, ali i uređivati i priređivati knjige. Možda nije uzročno-posljedično povezano, ali je svakako sve to uslijedilo nakon tog *životnog putovanja*.

„Ne, Lidija, shvati, ne“, sada sam još jednom ponovila.

„Hej, pa bilo nam je lijepo onda“, priznala je. „Kao da smo prešle jednu stepenicu više.“

„Je, i ja tako mislim, ali ja imam sada neke druge kriterije...“

„Ma daj, baš si...“ odmahne.

Nije razumjela. Možda je i razumjela. Ipak, mislim da nije. To bi bila definitivno stepenica više. I to onamo kamo osjećam da ne pripadam. Razvedene, udane, ali u sjebanim brakovima, same, dobrostojeće, ali i manje dobrostojeće žene iz Švedske, Njemačke, Italije, Engleske, Rusije sada odlaze u Egipat, Indiju, Gou, Tajland, tamo *nabave* svojeg malog crnca ili čokoladu ili kosookog, pa onda tako, ponekad na gotovo obiteljskim izletima, provedu jednu dobru seks-terapiju, pa se s onom facom koja govori *gledajte me, svježe sam izjebana* vraćaju u Oslo, Stockholm, Norrköpyng, Hamburg, Salzburg, Bruxelles ili Milano, pričajući da su doživjele *neviđenu duhovnu transformaciju*. Sigurno nisu bile na duhovnim vježbama i traženjima drugoga ja, nego na zemaljskoj, jednostavnoj, posve ljudskoj seks-terapiji koju su platile malo, ali je vrijedila više od bilo kojeg tretmana u *wellnessu* ili nove frizure ili šetnje *shopping mallom*, uz, naravno, posve isključene aluzije i osjećaje srama ili pritiska. Čak bolje

i od ljubavnika, najčešće srolje koji je isti kao i suprug pa je tek poludobra zamjena, odnosno nikakva zamjena. I onda će opet sljedeće godine ili za šest mjeseci ponovo doći svojem dečku u neku trećesvjetsku rupčagu na istu tu terapiju, a on će u međuvremenu tim novcem uspjeti prehraniti svoju mnogobrojnu i siromašnu obitelj. Iskreno, sve mi se to gadi, ne zato što sam moralistica, nego zato što mi se gadi, zato što je u sve to ugrađena takva nadmenost i prepotencija da za neke zdrave i nužne emocije jednostavno nema mjesta. Iskreno, mislim da Lidija to i traži. Ja ne. I to je bio najveći razlog zašto nisam bila za takvo putovanje. Ne novac, njega sam mogla koristiti kao jednostavnu i praktičnu ispriku. U takvom se svijetu jednostavno nisam osjećala ugodno. On me gušio i gadio mi se. Odnos ponude i potražnje, prodaje mesa, robe na tržnici, razmišljanje o povoljnoj kupnji. Meni je trebao muškarac, ali da se s njime osjećam dobro, lijepo, ugodno, voljeno, zaštićeno. Trenutno sam ga izgubila, a što je najgore, nisam ni tražila nekog drugog. Valjda je vrijeme bilo prekratko, oporavak nedovoljan. Možda je Lidija u pravu, ali nisam bila spremna na takvo nešto; za mene je to bio prevelik i prezahťjevan emocionalni udar.

Ok, kužim što misliš... barem mislim da kužim... A da idemo onda do Budimpešte?“ sada opet ubaci. „Brinem se za tebe, želim da se što prije vratiš k sebi... Mislim da te gubim.“

Kada bi ona znala što se sve meni motalo po glavi u tih nekoliko desetaka minuta našeg razgovora, ma što u nekoliko desetaka minuta, u ovih posljednjih godinu-dvije, ne znam ni sama koliko, kakav je sve to kaos. Kaos emocija, privremenih istina, privremenih rješenja, pitanja tko sam, što želim, kako želim. Osjećala sam iskrenost u njezinom glasu i to je bila stvar koja je zadržavala naše prijateljstvo upravo u ovom stanju jednosmjernog emocionalnog transfera. Kada bolje razmislim, jedva sam se nosila i s vlastitim životom. Kamo bih stigla kada bih još mislila i o njezinom.

„Razmislit ću, ali ne obećajem ništa“, sada malo popustim.

„Nema veze, kada odlučiš, reci“, nasmijala se. „Tu sam! I dosta više tog samosažaljenja. Ne mogu te gledati takvu. Nja nja, čas ovakva, čas onakva... Baba...“

19.

I sada je, već sljedećeg jutra, preko puta za stolom u *officeu* sjedila Dora. Raspekmežena i djetinjasta kao uvijek. Valjda nije stigla prijeći onu stepenicu koju smo Lidiya i ja prelazile onoga ljeta '98., kada smo nemilice trošile tih jedva jedvice zarađenih par stotina njemačkih maraka, vucarajući se po mediteranskim zemljama. Ne, Dora je zacijelo već obišla cijelu Europu *low cost* kompanijama, tata i mama su je sigurno počastili i jednim ljetnim kampom u Americi, radi takoreći od kada je završila faks na koji je iznimno ponosna (starci plaćaju i doktorski studij), odnosno imala je vraške sreće da radi; tata i mama su joj kupili malu garsonijeru, neka ima svoj stančić, ima dečka kojeg voli, ali nečka se jer ne zna da li on voli nju ili je ne voli (a zapravo bi on glumio velikog jebača, iako nema stvarne attribute za takvo što). I sada me ovako pekmezasto gleda kao da ja mogu riješiti njezine poluprobleme, jer to nisu ništa drugo nego poluproblemi jedne zaostale tinejdžerice. Dobro, možda sam pregruba, ali ti njezini problemi su za sada tek obična glupost, a ja sam glupa što sam uopće nasjela na te njezine žalopojke o tome kako ne zna, ne može, nije sigurna, nije baš najsigurnija, nije baš sto posto sigurna, kako su njezine emocije jako komplicirane i tako dalje... Zar izgledam tako majkoterezinski? Zar sam ja neka gospa da uvažavam tuđe vapaje i molbe, koliko god ponekad bili egoistični i zapravo glupi?

Ipak, nisam imala srca otrfnuti je. Nekako mi je bila draga, kao neka mlađa sestra, ne znam, kao neka bliska prijateljica, iako mi to nije bila jer sam teško osobu tako različitu od sebe mogla prihvatiti kao prijateljicu. Hajde, Lidiya bi prošla, iza nas je tih pet godina studija u drugome gradu, *putovanje života*, prošla je sa mnom sve te moje stvari s brakom, razvodom, ali i posve tričavim iskustvima. Dora je došla kao priljepak. I što da ja sada njoj kažem?

Istina, kada bi me pogledala tim očima koje su odavale veliko povjerenje, razoružala bi me trenutno, ali ja nisam bila u stanju baviti se savjetima. Idi, javi se na internet, čačkaj po forumima, žali se na forumu *Ljubav & Seks*, ali ne pitaj mene o čemu te ne mogu savjetovati niti ti mogu pomoći...

Mora da sam samo još jedno izgubljeno stvorenje na ovome svijetu: jedini zaključak je da sam zapravo aseksualna i da je to moje stalno stanje. Pa zato o tom pitanju ne mogu niti govoriti niti mogu ikome išta savjetovati. Nemam kvalifikacije za *life coacha*, ja eventualno mogu imati kvalifikacije za brodolomca života, a oni baš nisu neka tražena roba u svijetu

krcatom brodolomaca. Dora to još nije, ona je, iako par godina mlađa od mene, samo neodrasla djevojčica.

„Trudna sam!“ sada je odjednom prekinula tu igru pogleda. „Već dva mjeseca. Danas mi je rekla ginekologica.“

Evo opet bujice emocija, nisam znala bih li plakala ili se smijala, bih li na sve to gledala kao na sprdnju života sa mnom, jesam li ljubomorna ili žalim to nerođeno dijete. Na kraju sam se rasplakala. Zagrlila sam je i počela ridati. Ona me također zagrlila, jako, osjetila sam njezine suze na sebi i bila sam svjesna da je ovaj zagrljaj previše blizak za običan zagrljaj dviju dobrih kolegica. I da, primijetila sam da nije pušila već neko vrijeme. Samo sam se zavaravala. Mrzim kada me izjede ovakav jal, ali bila sam i sretna (zbog nje) i tužna (zbog sebe). I, u dodatku, još malo tužna jer znam da je ovo dijete koje nosi u sebi nastalo ne s namjerom da ona postane majka, nego da zadrži njega, totalnog bezveznjaka. Ali i to je slatki limun, zar ne? Ili kiselo grožđe, tako nekako?

„Baš mi je drago“, na kraju sam rekla, „baš mi je jako, jako, jako drago. Dora, čuvaj se i pazi...“

„Da, što manje stresa, što manje alkohola, bez cigareta i bez kave“, prekinula me i zatim je dodala: „Tebi sam prvoj rekla. Zapravo, rekla sam njemu pred neki dan. Ali on je tata.“

Nisam imala srca dodati neke druge stvari. Čak i sada, kada je bliskost između mene i nje povišena na valjda najviši stupanj koji se još može zvati prijateljstvom, ono o tom njezinom Robiju, o tom njegovom smucanju i igranju s tko zna koliko njezinih prijateljica istovremeno, jednostavno nisam htjela reći. Nalazila sam se u vrlo nezgodnoj dvojbi, ali ipak je prevladavalo to da ona sama mora shvatiti. Pa valjda ima imalo mozga da zna s kime se upušta u te stvari. Klasična klopka s djetetom. To mi se nije sviđalo, iako bi ona sigurno mogla satima opservirati kako je to potvrda njihove ljubavi, a ne ono što jest, samo njezina tjelesna reakcija kao omča u koju ga je uhvatila. Očinstvo. Zbog toga će prestati trčati za drugima i više neće biti u dvije-tri veze istovremeno? Nisi valjda toliko glupa, draga Dora, da misliš tako? Takva se situacija uglavnom nije nikada dogodila.

„Udajem se u lipnju. Moraš doći“, sada opet dobaci egzaltirano. „A imam i sličice bebe... Vidi ih“, i počne mi gurati one crno-bijele mrlje koje predstavljaju dijete veličine zrna riže ili nešto veće.

„Baš fora...“ nadovezala sam se na razgovor, iako sam u sebi mislila kako da sročim tu

nedvojbenu i ružnu istinu koju joj opet nisam mogla prešutjeti. „Jesi li sigurna u sve skupa?“

„Kako to misliš? Normalno da jesam...“ ostane malo iznenađena.

„Ma, moram te to pitati, to je prvo pitanje“, nekako se izvučem. „Moram ti nešto priznati.“

Gledala me i očekivala nešto što je pretpostavljala da bih joj mogla reći.

„Do sad sam te smatrala balavicom“, prekinem njezinu nelagodu u iščekivanju neke neugodne istine koja je ostajala neizrečena. „Sada smatram da si stvarno prešla stepenicu više.“

„Hvala“, pekmezasto odahne i opet me zagrlji. „Hvala ti, hvala, hvala... I ja tebi moram nešto priznati... Hvala, hvala, hvala na svemu... Ti me nisi... ne znam kako da to kažem... nisi me nikada gledala kao običnu glupaču.“

Očito sam se prevarila: imala sam majkoterezinski izgled i pogled. Da, draga Dora, nikada nisam licem ili pogledom ili riječima rekla da si glupača, ali sam to sto puta, ma što sto puta, sto tisuća puta pomislila i to mislim čak i sada. Ali ne zato što si glupa, nego zato što si jebeno glupa, naivna, žena-dijete, djevojčica u tijelu žene, zato što si slaba na emocije koje ti se roje i zato podložna i bolesna od te neprave ljubavi. *Da, Dora, ali ljubav nije svakodnevno samo propitivanje voli li te ili ne. Niti je ljubav samo muka, bol i patnja. Ljubav je život, a život je ljubav, ona je sve.* To sam joj htjela reći, ali nisam znala kako. Uostalom, zašto bih baš ja trebala davati lekcije o ljubavi? Mogu samo davati lekcije o propaloj ljubavi.

„Dora, znaš da će ti puno puta biti teško“, sada sam bila iskrena. „Veza je svakakva, brak je svakakav. Ako ikako mogu, uvijek ću ti pomoći...“

„Već si mi pomogla... Hvala ti...“ i natoči mi još one odurne kave pa odjednom skrene temu. „I kako je s onom tvojom potragom za duhovima?“

„Ha...“ sada me zbilja iznenadila. „Nikako, iskreno, ne mislim o tome baš u posljednje vrijeme. Čini mi se da se stvarno nešto dogodilo, ali što? Nema tijela, nema istrage, nema te žene, nestala je i nitko ne zna gdje je... Njezina sestra misli da je ubijena, ne zna gdje je tijelo. Policija nije ni tada napravila ništa, a danas bi još manje napravili... Bez veze, priča bez ičega... Da ti kažem iskreno, uopće ne znam što me spopalo da se bavim time...“

„Ma baš. Bolje da si se ostavila toga, meni se čini kao nešto totalno... ne znam, totalno ludo, a opet ne znam ni je li istina. Nema veze, glupa priča, kriva sam što sam ti je spomenula.“

„Daj mi reci samo još nešto: jesi ikada bila u tom kanalu iza hotela?“

„Da, naravno, glupo mjesto i tamo sigurno nema ničega. Hoćeš da ti pokažem?“ ustane i izvadi ključeve. „Imam master... ipak sam ja ovdje neka šefica... Znači... zanima te?“

Otišle smo nekoliko katova niže.

„Sad ću ti pokazati“, otvori Dora mala vrata koja su se nalazila iza stražnjeg hodnika i lupne po šalteru. „Hoop! Eto!“

Svjetlo provučeno uz betonski zid osvijetlilo je usku i visoku prostoriju u kojoj su se nalazile bačene stolice, komadi namještaja sada nejasnih namjena, stare WC školjke, hrpa *slušalica* od tuša ovješanih o klinove koji su bili pobodeni po nekad kamenom zidu, a sada napravljenom od špricanog betona kako bi se valjda učvrstio kameni zid i kako se ne bi dalje osipao. Ipak, na podu je bilo puno osutog materijala i nešto pornografskih časopisa koji su zaostali za radnicima od prije nekoliko godina. Sve u svemu, smeće.

„Kako sam ti i ranije govorila, ama baš ničega nema u ovoj rupčagi, osim poneke izdrkotine i smeća. Ni najmanje mistično mjesto kako se čini...“

„Ma, znala sam... samo sam htjela napokon vidjeti taj kanal. Dora, idem, umorna sam, iza mene je noćna...“

„Pa pa“, zagrli me nekako kao da me želi priljepiti uza sebe. „Vidimo se sutra ujutro...“

20.

„Vidi!“ pokažem Dori velikog crnog škorpiona na zidu.

„Oh, ja ih imam doma“, kaže hladno i udari ga nogom svom snagom. „Nekad idu po zidu, nekad se zavuku ispod ormara.“

Škorpion je pao na tlo, a ona ga je, onakvog mrtvog, otkinutih nogu, još jednom zgazila.

„Uvijek ga ovako ubijem“, kaže. „Ne podnosim ih. Gade mi se. Kao i zmije.“

Nisam rekla ništa. Iako bih rekla, ali činilo mi se neumjesno, kao *jadna životinja*. Tko voli škorpione?

„Nešto si mi još htjela reći, ali nisi mi rekla“, sada opet započne Dora i pogleda me kao da sam na ispitivanju.

„Ne, nisam...“ pokušam se braniti.

„Jesi, jesi, mislila si kako sam glupa što ću imati dijete s njim i što se udajem. Zavidna si i jadona“, oštro me prekine. „Misliš da sam bolja od tebe jer više volim. Ja volim više od svih, ja mogu voljeti i kada me se ne voli.“

„Ne, ne, nisam...“ branila sam se, ali sam se osjećala posve blokirano.

„Uopće me nije briga ako me on voli, ja njega volim i to će tako biti. Zauvijek!“ odlučno je govorila i gnječila ono jadro krepano škorpionsko tijelo. „I zato mogu podnijeti sve. Ja mogu podnijeti sve i podijeliti to s drugima. Ti je moraš osjetiti... Dođi...“

Njezin je pogled sada od onog inače naivnog postao napadački, agresivan, nije mi dopuštao mogućnost uzmaca. Osjećala sam se strašno tjeskobno u onoj prostoriji, kao da se cijela ispunjava tom nadimajućom Dorinom agresijom, koja odjednom postaje žena-ljudožderka. Uhvatio me golemi strah, posve iracionalan i sulud, ali prisutan u svakom dijelu moga tijela. Osjetila sam njezine ruke oko svojih bokova i kako me dodiruje po grudima. Odmah me privla uza sebe, osjetila sam njezin dah i poljubac od kojeg sam se istovremeno osjećala blaženo i pojedeno. Požderano. I tada sam se našla u njezinu tijelu, za koje više nisam znala je li Dorino ili Mirjanino. Bila sam sklupčana u fetalni položaj i osjećala sam se posve opušteno, slobodno od ikakvih misli. Gotovo da i nema opisa tog osjećaja, on je sve i ništa,

osjećaj da jesi i nisi. Zatim sam ponovo izbačena u vanjski svijet, što me, s prvim udahom zraka, gotovo onesvijestilo od šoka.

Probudila sam se dok je izvana dopiralo ranoproljetno popodnevno svjetlo. Čula sam ptice i samu sebe sam uvjeravala kako je sve to bio samo san. Već mi se spavalo u busu na povratku kući, a kada sam legla, bila sam mrtva-umorna, zaspala sam gotovo trenutno. I eto, sada me ovaj san ponovo potaknuo na bujicu misli što je nisam mogla spriječiti.

Mirjana je bila trudna, pomislila sam. Ta me misao posve obuzela. Činilo mi se da sam se približila nekom ključu ove priče. A Ivanka ovaj detalj nije mogla ne znati. Sestra joj je. *Kao što je znala i za pare koje joj šalje Marko u čijoj kući i živi, smeće pokvareno*, pomislim.

* * *

„Ivanka, niste mi rekli istinu do kraja“, odmah sam nakon kraćeg uvoda krenula u napad. „Imate kontakte s Markom. I drugo, još važnije, Mirjana je bila trudna!“

„Ma tko ti je dozvolio da budeš tako bezobrazna, bezobraznice jedna“, krene Ivanka oštro. Bila je zajapurena. „Ti ćeš, balavice jedna, meni tako govoriti!“

„Ne, nego vi lažete i petljate! Kako možete od nekoga tražiti da vam pomogne, a ne želite reći istinu do kraja?! Ja ću za vas tražiti... istinu, a vi meni ne kažete ni to da vam Marko šalje pare sve te godine...“

„Ma marš iz moje kuće!“

„Ne tjeraj me, nisi mi još ništa rekla...“

„Ti to, kurvo jedna, po svom rukavu mjeriš!“

„Ja bih za tebe“, suzdržim se, ali pomislim *stara kravo*, „trebala riješiti problem jer ti nemaš muda riješiti ga, ha? Bolje je primati pare i biti stara ucviljena baba!“ bila sam bijesna.

„Ma, marš, pička ti ona materina pokvarena...“ žestila se Ivanka. „Zvat ću policiju! Bože moj, što sam zgriješila, luda žena me napada...“

„Aha, istina boli, jel' da? Možeš spasiti svoju savjest, ali tako da netko drugi obavi posao, a ti ostaješ nevina...“ izderem se, ali ipak završim posve naglo i pomirljivo: „Ivanka, žao mi je,

ovo ne možete tako riješiti. Nikada iz ovoga nećete izaći ovako...”

Pas je cijelo vrijeme stajao uz Ivanku i čas pogledavao prema meni, čas prema njoj. Šutjele smo neko vrijeme, ne znam, možda pet-deset minuta, možda i dvije, ne znam, a ja sam stajala cijelo vrijeme kao da sam na odlasku.

„Vi znate puno, samo ne povezujete sve kako treba“, sada je i Ivanka bila nešto smirenija. „I da me niste nikada više ovako napadali!“

„Iskreno, ne znam više što znam ili ne znam. Za mene je ovo nepotreban i posve glupi kaos...” još sam bila spremna na sukob, iako sam popuštala.

„Ali vi ga možete riješiti jer imate bolji uvid u stvari“, Ivanka je sada bila također pomirljiva. „A Marko mi je poslao novac svega nekoliko puta. Kuća je ionako pripadala roditeljima. Bila je prepisana na roditelje, zar ne? Iskreno, uopće me nije briga ni gdje je Marko ni što sada radi“, kratko zastane pa nastavi: „Nikad više da mi niste rekli da živim na njegov račun! Možda vi imate više informacija o njemu nego ja...”

„A odakle bih ja imala ikakvih informacija?“ odmahivala sam glavom. „Pa ja za sve skupa ne znam više od nekoliko mjeseci.“

„Ne znam, probajte još malo prokopati, razmislite“, nastavi ona ignorirajući moje odgovore. „Ipak, jedna je stvar sigurna, ne osjećam se krivom zbog tog novca niti sam smatrala da za taj novac moram nešto posebno šutjeti. A kome bih ja išta mogla govoriti? Koga briga? I da me ne napadate više ovako...” završi.

„Drugo, a bitnije, Mirjana je bila trudna, zar ne?“ sada krenem s drugim pitanjem. „S kime? Samo to, ne je li, jer znam da je... S kime je bila trudna?“

„Ne znam ja što si ti umišljaš, ali je, bila je noseća, nekoliko mjeseci“, odgovori Ivanka. „Nije mi rekla s kime, mislim da nije s Markom. Ali nije Mirjana bila neka koja je švrljala, znate, nije ona bila neka flundra...”

„Ivanka, jasno mi je, uopće je ne osuđujem, ali to je bio vjerojatno i razlog ovih groznih stvari...” stanem odgovarati, ali me ona opet prekine.

„Zajedno smo išle obaviti to“, jasno mi odgovori. „Mislim, mogla je ona reći i da je dijete Markovo, kako bi on to znao?“

„Čujte, hm“, sada stanem malo zamuckivati, „vidio bi, dijete ne bi sličilo njemu, sumnjao bi...”

„Ne, ona nije htjela ni čuti za tako nešto, htjela je da se to obavi, bilo je to tada, nije nitko postavljao nikakva glupa pitanja. Ona je rekla da će on sve saznati, da on sve to osjeti. Nije mi rekla kako...”

„Ne znam vam reći, ovo su teška pitanja...”

„Bilo joj je jako loše nakon svega, činilo mi se da je cijelo to ljeto bila kao u nekom ludilu, ne znam kako da to kažem, nije bila sva svoja“, nastavi Ivanka. „Tog ljeta nije išla ama baš nigdje, nije išla na kupanje, nije željela ništa. Sva je počela propadati. Mislim da je bila jako nesretna, no i dalje ne znam o kome se radilo, tko je bio taj drugi muškarac za kojim je patila, znate kako je to bilo strašno, bilo je ružno za gledati. Mislim da je čak i Marko znao za tu trudnoću, ali pravio se da ne zna ništa. Ona je bila u velikom strahu. Da nije nestala, ne znam, mislim da bi sama digla ruku na sebe...”

Ivanka je govorila tim pomalo starinskim, seoskim riječima, ali je u njezinom iskazu bilo neke iskrenosti. Da, istina, to je motiv da nekoga jednostavno ubijete, to je motiv muškarcu da ubije svoju ženu, to je motiv za zlostavljanje, a koje je kod tako uvrijeđenog i moćnog čovjeka još višestruko pojačano. Sada sam razumjela, po prvi put, pravi smisao sadizma i odnosa koji na seksualnoj sferi reflektiraju odnose moći, odnose zlostavljača i zlostavljanog, odnose podređenosti i nadređenosti, sve ono što sam možda teorijski razumijevala, ali stvarno nisam shvaćala. Sada mi je ono Lidijino ponekad neuvijeno pričanje o razvratnim političarima i moćnicima postajalo posve stvarno. Koža mi se ježila od toga.

„Znate, taj je Marko bio jako moćan čovjek“, nastavljala je Ivanka. „Bio je s mnogo žena. Nije on to čak previše ni skrivao, one su se rado s njime prešetavale i išle pod ruku. Ali ovo on nije želio podnijeti, da ga jedna takva... bijednica tako ponizi“, završi Ivanka.

Da, imala je pravo, imala je pravo, ali još mi nije bilo jasno zašto se jednostavno od nje nije razveo i ostavio je, zašto je morao imati jednu uplašenu, poniženu jadnicu kraj sebe koju je na kraju, nakon svega, stajao glave? Opet sam pogledom zahvaćala one slike na ormaru s kojih me gledala vesela crno-bijela i kolor Mirjana, valjda iz veselih dana

„Još vam jednom kažem, taj je čovjek samo zlo. On je samo zlo. On kada zlostavlja... dobiva hranu. Niste vi to nikada doživjeli, ali ja sam znala da moja Mima stalno propada, a ona je to prihvaćala jer je spašavala nas. Nema od toga sreće. Nema sreće od toga da svojom patnjom

spašavaš druge. Time samo hraniš zlo. Vi ga možete zaustaviti. Samo vi“, završi Ivanka.

„Ne, ne razumijem...” bila sam opet malo iznenađena. „Ne razumijem kako bih ja njega mogla zaustaviti...”

„Jer ste vi shvatili ono što nitko drugi nije htio shvaćati. Jer ste povezali skoro sve, a morate povezati i ono što je ostalo... Gdje je Mima i kako je to napravio?”

„Stavljate na mene obavezu koju ne znam mogu li ispuniti...”

„Ništa što ti se stavlja kao obaveza nije veće od tebe“, sada mi ona odgovori nekom pučkom mudrošću.

„Ne znam...”

„Vidite, vi ste dobra žena. Zaboravite ono što sam vam rekla, bila sam jako ljuta na vas. Zašto ste me onako napali? Zato što ste to shvaćali srcem, uspjeli ste pohvatati konce... A novce mi je poslao samo par puta...”

„I zato osjećate grižnju savjesti...”

„Pa... da... ali ne onoliko koliko mislite. Osjećam, ali ne toliko puno. Ubio mi je sestru i ostao je nekažnjen. Koliko bi mi trebao platiti da bismo izravnali račune?”

„Ne, ne, ne krivim vas, ali to mi je bitno jer onda on nije nestao, nego je jednostavno promijenio zemlju, mjesto boravka, bilo što...”

„Jasno, samo je dobio prekomandu. Na još bolje mjesto. Još vam jednom kažem, nije on bio to za što se predstavljao. Šta mislite, zašto je moja cijela familija bila ovisna o njemu? I još tko zna koliko takvih kao mi?”

„Da, ali svejedno, ubio je, pa to je trebalo biti vidljivo i onda...”

„Dajte, pa zar vi mislite da je on to učinio samo jednom? On je to mogao i gotovo. I cijeli je sistem našao načina da se stvari nikada ne saznaju. A znate u čemu je moja krivnja? Krivnja moje familije? U tome što nam je u jednom trenutku, nakratko, za cijenu naše sestre, dozvolio da budemo kao svi normalni ljudi...” zastane i uzdahne. „Iako znam da nisam kriva ni za što, ipak se sestra ne daje za kuću... ni malo mira...”

Koja odvratna priča, pomislim. Ovo je za mene bilo jako prosvjetljujuće i istovremeno jako

opterećujuće iskustvo.

„Žao mi je“, kažem joj iskreno. „Jako me zaboljela ova priča. Iskreno mi je žao. Napravit ću ono što mogu...“

„To i očekujem od vas“, završi Ivanka.

Pas je stavio glavu u moje krilo i dozvolio da ga mazim.

21.

Sada se događa nešto iznenađujuće. Prilazi odrasli mužjak višestruko veći od ženke.

Na televiziji je bila emisija o kraljevskim kobrama.

Mužjak najprije mirisom pokušava utvrditi je li ženka pogodna za parenje. Međutim, događa se nešto nevjerojatno.

Emisija je istovremeno i privlačna i odvratna. Ipak su kraljevske kobre odvratne zmijurine. Mužjak najprije jezikom paluca oko ženke i čini se kao da se želi pariti. Međutim, osjeća da ženka nosi jaja drugog mužjaka pa se polako uvije oko nje i odjednom je snažnim ugrizom uhvati za vrat.

Iako je djelomično imuna na otrov, on ga instinktivno u nju ubrizgava.

To ženku ne ubija pa je on nastavlja daviti. Kako ni od toga ne umire, on tada, baš onako gmazovski, počne strahovito brzo rotirati njezino tijelo kako bi je što brže usmrtio.

I tada se događa ono najčudnije od svega, nastavlja glas na televiziji.

Mužjak je, nakon što ju je ubio, počinje proždirati.

Kraljevske su kobre ipak zmijožderi i kanibali.

Mužjak je guta i guta, ali ona je ipak predugačka za njega. Napokon, odustaje i povraća je.

Ostavlja je strvinarima. Ovo je okrutan svijet kraljevskih kobri, zaključuje pripovjedač.

Ubijena ženka kraljevske kobre, očiju koje su već posivjele i s nekoliko kapi krvi na ustima, ostaje u šumi. On odlazi u šumu.

Ponekad gledam ovakve emisije i tupo pijem onu noćnu kavu prije odlaska na posao. To je neka vrsta rutine, zapravo svakodnevno ponavljanje radnje kojom si pomažem nadvladati osjećaje koji se u meni roje, misli koje me opsjedaju i ovo stanje limba u kojem sam se počela daviti. Sve ovo, taj noćni rad, ta strašna tragedija s tom Mirjanom koju zapravo i ne poznajem, ti čudni ljudi oko mene, a opet s druge strane monotoni i beznadno prazni događaji, glupe knjige koje čitam i osjećaj posvemašnjeg stanja hipnoze u kojem se nalazim,

sve to postaje toliko težak teret da ga mogu nadvladati samo tako da dnevno ponavljam jedne te iste stvari, da se uvučem u svakodnevicu, stvorim naviku i tada taj hipnotički san postaje podnošljiviji, jednostavno postaje takav da mogu dočekati sljedeći dan, a nakon njega opet onaj sljedeći, ali bez ikakvih planova i ideja za budućnost, jer tada bi se poremetila ta ionako nestabilna i klimava ravnoteža koju sam s mukom izgradila. Moj je život kao u nekoj vrsti sna u kojem svjesno radite neke stvari, ali onda uskoro otkrivete da neke stvari činite samo zato da bi se opet otvorile neke druge stvari i da, u svojoj biti, ne kontrolirate ništa, a da je najsigurnija ova kukuljica svakodnevica sa svojim ritualima kojima se na neki način odagna osjećaj nemoći. Želje su ostale negdje iza granice onoga što već pomalo nazivam *prošlim životom*. Nemam želja, ništa mi se ne da. Cijelu potragu za Mirjaninim ubojicom i motivima u stvari ja nisam ni vodila, ja sam postala samo dio toga programa, a sama ne činim ništa ili gotovo ništa kako bih se riješila ovog posve nepotrebnog opterećenja. Kao da sam se predala snovima i znakovima koji su postali sve samo ne simpatični i ugodni motivi razbibrige i relaksacije.

Tako je djelovala i ova emisija: umjesto svakodnevne relaksacije, ja gledam emisiju o zmiji koja ubija drugu zmiju, o muškaku koji ubija ženku tako da je najprije truje, zatim davi, da bi je napokon odlučio pojesti. Nije me uznemirila ni ova emisija ni neka pomisao na neki glupi noćni posao. Dapače, kavu sam popila s velikim zadovoljstvom, a na posao sam otišla jednako kao što sam otišla i dan ranije i dan prije toga. Ipak, svaka je ovakva stvar postajala još jedan komadić u priči koja je, iako nije moja, postajala moja i u kojoj je postojalo strahovito mnogo različitih kockica koje su se međusobno nadopunjavale. Na filmovima su uvijek prikazivali neke kompulzivne manijake, vrlo slične samim zločincima koje slijede, a koji prate ritam zločina tako da po zidovima imaju ispisane poruke, zalijepljene fotografije, na sve strane razbacane hrpe dokumenata i mapa, žive kao u svinjcu i nemarni su prema svemu osim prema predmetu svoje kompulzivne potrage. Tako je i kod mene, samo se ne vidi izvana, sve su te hrpe dokumenata, poruke, fotografije i vizije u mojem umu, prilijepljene na stijenke glave, i reaguju na svaki okidač koji dodatno slaže ovaj grozomorni *puzzle*. To je kao san u snu pa još jedan san u snu, kao igra s babuškama, u onoj većoj je manja i nikada nema kraja toj spirali poveznica koje čine jedno jedino veliko stablo. Zašto baš ja toliko radim na toj Mirjani? Koja je moja veza sa svime time? Zašto se od svega na svijetu, od onih lijepih, posve neopterećujućih stvari, baš ja bavim nečim tako mračnim, opskurnim, jezivim, kao što je nestanak i vjerojatno ubojstvo Mirjane Sandalić? Nisam si postavljala ovo pitanje jako često, no kao da je autopilot mogega uma stalno vodio u smjeru te potrage za nekom istinom koju ionako nitko nije želio znati i koja je posve jasno trebala ostati neotkrivena jer njezino razotkrivanje ne služi ničemu. Ili se i u tome varam?

Te je večeri sve izgledalo kao što je i trebalo izgledati: Dora mi je predala smjenu, ispričala nekoliko stvari o svojoj trudnoći i o tome kako je sretna. Zatim je sjela na svoj skuterić Scarabeo što ga je dobila za neki rođendan i nestala. Pojela sam večeru, popila još jednu kavu i opet sam ostala sama na recepciji sa smanjenom rasvjetom; čekala sam još dva ili tri moguća gosta, porješavala dio svakovečernje papirologije i nadala se da ću naći nešto zanimljivo za gledanje ili za čitanje. Jedna od velikih mana noćnoga rada je gledanje u monitore, a to strašno umara oči pa sam zato vrlo često kapala umjetne suze. Drugi je nedostatak što u gledanju i prelistavanju svega i svačega završite na svemu i svačemu, pa sam tako jedne večeri naletjela na post mortem fotografije. Sjećam se, kao dijete sam jednom naletjela na bakin albumčić na kojem je pisalo *Memento mori*. Nikada mi ga nije pokazivala; samo bi ga uvijek gurnula sa strane i rekla da mi to ne treba. Kada sam bila malo starija, u tinejdžerskoj dobi, kopala sam po svemu, bake više uskoro nije ni bilo pa sam opet naletjela na taj albumčić i imala sam što vidjeti: prabake, pradjedove, djecu, puno male djece, neke dječake i djevojčice, uvijek uredno počesljane i obučene, kako leže na krevetu, kako su spokojni, kao da su napokon pronašli svoj mir s igračkom u ruci. Tek bi se tu i tamo, ponekome od njih, moglo vidjeti da te oči nisu zatvorene kao u snu, nego su preklopljene, a da od ispod gleda ono šuplje, mrtvo oko koje je fotograf ponekad znao uredno retuširati. Bilo je tu nekih dvadesetak-tridesetak slika i kako sam tada taj album uze la, tako sam ga i posve uznemirena vratila. I mislim da ga nakon svega nisam više nikada ni vidjela. *Memento mori*. Tako su se zvale i neke stranice na internetu, neki luđaci, zatim neki koji se bave povijesnom fotografijom, a onda sam otvorila pravu zbirku groteski, od stajaćih portreta pokojnika do onih gdje su pokazani u akcijskim pozama, kao neki američki vatrogasac, na primjer, zatim skupni portreti cijele obitelji koja drži zagrljenu malu pokojnu sestru ili tugujućih roditelja koji se grle sa svojom pokojnom kćeri u ranim dvadesetima. Zbirka užasa, nešto za što sam mislila da i ne postoji; sada sam opet otvorila i ostala opet jednako zgranuta količinom morbidnosti i groteske.

Te sam se večeri bavila normalnijim temama, popustima u dućanima za higijenu i kozmetiku, zbrajala nagradne bodove i računala što bih kupila za njih. Bez obzira na sve, oči opet peku kao da mi je netko bacao pijesak u njih. Zatvorila sam internet i opet kapala kapi u oči.

Napokon je oko ponoći došao i taj posljednji gost, neki jako napirlitan i prepotentan čovjek, toliko napuhan da mi čak ni neka njegova šala koju mi je dobacio nije značila ama baš ništa. Jedva sam čekala da ga se riješim i da napokon ode u svoju sobu 616.

„Ipak, ovo mi možete pričuvati“, dobaci na kraju uz neki usiljeni osmijeh i gurne fascikl.

„Samo do jutra, sigurno neću proučavati spise do jutra.“

„Da, da, naravno“, bila sam sasvim profesionalno ljubazna i očekivano nasmiješena jer sam se veselila što ga neću vidjeti do jutra. „Ovdje je na sigurnom, ne brinite.“

„U to ne sumnjam“, opet dobaci ovaj. „Želim vam ugodnu noć i nemojte se zamarati sadržajem.“

„Naravno, neću, ugodna noć i vama, vidimo se ujutro“, odgovorim opet s onim istim osmijehom.

Kao da mi je dobacio prijedlog *zabavite se sadržajem*, a ono što je uslijedilo bili su spisi vezani uz jedno dvostruko djecoubojstvo. Sumnja se i na trostruko, ali nedostaju zapisi s obdukcije, a bilo je dovoljno davno i dovoljno nebitno da se ni time nitko nije zamarao. Znači, žena je došla na hitnu s trogodišnjim djetetom s teškim ozljedama glave i unutrašnjim krvarenjima. Zatim je dijete obrađeno, ali unatoč naporima umrlo. Tek kada je došlo do obducenta, on je posumnjao da se radi o ubojstvu, da je dijete pretučeno do smrti. Nakon toga je policija provela dublju istragu i onda su u slučaju koji se zbio prije nekoliko godina u obdukcijском nalazu otkrili isti uzorak: pretučeno dijete, ali koje se vodilo kao da je palo po stepenicama. Tada su došli na red istražitelji, javno tužilaštvo, privođenje, ispitivanje. Imala je još jedno dijete desetak godina ranije koje je također preminulo u sličnim okolnostima, ali nedostajala je dokumentacija s obdukcije, odnosno postojeći materijal nije bio dovoljno iscrpan da bi se uspjelo utvrditi je li riječ o ubojstvu ili o nekoj drugoj vrsti smrti. U svakom slučaju, ta je naša gospođa uredno radila u jednom dućanu, svako je dijete bilo od drugog muškarca, a svaki put kada bi joj dijete valjda izazvalo taj ubilački nagon, ona bi ga jednostavno i ubila. I što je najgore, slučaj je dva puta, pa skoro i treći, prošao posve neprimijećeno. Zatim su slijedili neki spisi istrage, uviđaja, dokumentacija o istražnim radnjama i, ono najgore, fotografije obdukcije najprije onog ranijeg djeteta, a onda ovog posljednjeg. Do tog sam mjesta uglavnom čitala kao neki krimić; ovdje je stvar prestala izgledati kao krimić, dobila je svoje lice, *memento mori*, užasno lice smrti koje sam jednostavno zaklopila i nastojala odagnati glupim starim skečevima *Letećeg cirkusa Montyja Pythona* na Youtubeu ili stranicama kozmetičkih kuća, ali nije išlo. Tip koji mi je ovo ostavio zacijelo je neki istražitelj ili sudac, a sad mi je jasno zašto tu svinjariju od materijala nije ponio sa sobom u sobu, valjda ne bi li ipak lakše spavao.

Ovo mi se rijetko događalo, ali povremeno bi me posve ovladao neki strašan umor koji više nisam uspijevala spriječiti ni nadolijevanjem kave ni prelistavanjem sadržaja na internetu.

Zaključala sam vrata hotela, i ona glavna i sporedna, i uvalila se u fotelje za goste u kutu u kojem sam bila najmanje vidljiva. Imam osjećaj da sam trenutno zaspala.

Usnula sam u dubok i težak san u kojem sjedim kod Ivanke. I dok nas dvije pričamo, odjednom ugledam one fotografije nje i njezine sestre na kredenci, ali sada shvatim da je slika napravljena tako da je Ivanka pridržavala mrtvu Mirjanu kako bi portret bio što životniji, a Mirjana me gleda svojim mrtvim očima. Ova me spoznaja toliko prestravila da odjednom ustajem i bježim iz Ivankine kuće, a već se u sljedećem trenutku nalazim u hotelu gdje me dočeka mrtva Mirjana koja me povede prema sobi 616. Sada sam posve ukočena od straha. Mirjana ovaj put nije kao neka prozirna sjena, nego je stvarna, obučena u odjeću sa slike, ali mrtva, sigurno mrtva, s polupreklopljenim očima i zelenkaste boje lica, gotovo kao neka groteskna, loše retuširana lutka, i rukom me zove da je slijedim. Kako sam ukočena od straha, jedva se krećem, ali ipak idem za njom do sobe gdje vidim strašnu neman, golemu crnu zmiju koja je obavija oko tijela i hvata za vrat. Zmija me hladno gleda, kao da joj želim oteti vrijedan plijen. Zatim zmija ubija Mirjanu i guta je. No, u času kada sam mislila da će me napasti, budim se u silnom grču i obuzetosti, posve užasnuta svime, gotovo izvan sebe.

„A u pičku materinu, a u pičku materinu, a u pičku materinu“, ponovim nekoliko puta prije nego sam se uvjerila da je riječ o snu i da sam sada konačno budna, u stvarnosti.

Vani se lagano razdanjivalo. Umila sam se, oprala zube i vratila se poslu: otključala vrata, popila čašu vode i navrat-nanos pokušala srediti kosu koja je izgledala kao da sam, hm, tek ustala. Već su počeli dolaziti prvi radnici iz kuhinje i restorana. Odjednom, a vani je već bilo vidljivo rano sunce, u velika stakla centralnog stubišta koja gledaju prema moru udario je golub i mrtav pao na tlo. Na neugodan prizor nisam nikako reagirala.

Zapravo, uopće nisam reagirala. Mislim da sam bila doslovno nikakva.

„Jesmo dobro proveli noć?“ sada se pojavio onaj seronja iz sobe 616 i zacvrkutao: „Ja sam vedar i čio.“

„Da, da, dobro, dobro, naravno“, malo me prene iz ove snomorice. „Izvolite, vaši dokumenti.“

„Nadam se da se niste zamarali sadržajem. Jedna strašna priča...“

„Ne, nikako...“

„Nema veze, recite mi od kada je doručak?“

„Od šest i trideset...”

„Znači, još dobrih sat čekanja... Pa dajte da mi riješimo ovo”, i krene platiti pruživši mi posjetnicu. „I molim vas, R1 prema ovim podacima...”

„Svakako... Plaćate gotovinom ili karticom?”

„Karticom, *Amex*, može?”

„Naravno. Kako ste proveli noć, oprostite, nisam vas ni pitala?” upitam ga posve bez veze dok sam provlačila karticu.

„Rekao sam vam već, izvrsno. Malo ste zbunjeni”, kao da me provocirao. „A da ipak niste čitali ove... materijale?”

„Naravno da nisam”, slažem bez imalo grižnje savjesti, vratim mu karticu i krenem sa službenom ljubaznošću.

„Želim vam ugodan dan. Ako želite, slobodno u baru popijte prvu kavu, javit ću kolegicama. Ili možda želite doručak u sobi?”

„Ne, ne, ništa, ništa, snaci ću se”, vrati karticu sobe i jednostavno napusti hotel.

22.

„Ovako, ovdje ti je matična mliječ, ovdje su ti vitamini B i C i ja bih ti preporučila još da napraviš krvnu sliku... Kad si zadnji put napravila krvnu sliku?“ sestra je sjedila na mojem krevetu.

Probudila sam se nakon sati i sati sna. Sestra me dovezla kući, dala mi je dva velika *Apaurina* koji su ostali još od onda, od razvoda, i pustila me da spavam. Vani je bilo vedro, taman pred zalazak, crvenkasto. Ranoproljetno. Ne moram na posao, imam slobodne dane. Ali ne znam ni koji je dan ni koje je vrijeme.

„Ne sjećam se, davno...“ odgovorim preko volje.

„Sada ćeš je napraviti. Draga moja, ovo više ovako ne ide. Prije godinu dana ja sam imala normalnu sestru, da, normalnu, sada imam luđakinju... Pa zar meni treba da me zove tvoj kolega s posla, tvoj šef, da te povezem kući jer ti je toliko zlo da ne možeš stajati? Jesi li totalno popizdila?“ nezaustavljivo je pričala i postavljala pitanja kao da puca iz mitraljeza.

„Pusti me... Pusti me. Sama ću.“

„Nećeš. Donijela sam ti sve ovo, kuham ti čaj, popit ćeš čaj. Od sada ćeš jesti svaki dan kod mene. Ako treba, ja ću ti donositi hranu u kantici. Samo ovo više nećeš raditi. Što ti je bilo? Što je tebi uopće?“

„Ne znam“, bila sam preslaba. „Ali ja mislim da ludim...“

„O bože, bože, nakon svega što je bilo, ona sada misli da ludi“, kao da se obraćala nebu, a zapravo se obraćala mrlji na plafonu. „Ovako, od sada daješ odmah otkaz na tom poslu. Pa jebemu mater, pa nisam budala da ne vidim da postaješ sve gora i gora. Pa ti si, Franka, u posljednjih godinu dana izgubila najmanje deset kila. Idemo na vagu...“

„Nemoj, pusti me“, bila sam slaba, a ovo me maltretiranje strašno iritiralo. „Znam, znam da je loše, idem opet kod terapeuta.“

„Ne uzimaš nikakve lijekove?“ upita me, iako je znala da ne uzimam.

„Uzela sam u apoteci neki melatonin...“

„Ovako, Franka, tako neozbiljnu osobu nisam upoznala nikada. Tako glupu... ne, ne... Upropaštavaš se, ne jedeš, imaš temperaturu. Šta misliš da u kupaonici nisam vidjela krv u slivniku? Zubi, jel' da? Uzet ćeš bolovanje. Ideš k meni. Idemo na pretrage. Započinjemo sutra. Ne, još bolje, odmah ću te odvesti na hitnoću psihijatrije!“

„Ne, ne, ostavi me, znam što radim...“ zavapim.

„Dobro, možeš li mi barem ispričati o čemu se radi? I nemoj krenuti od stoljeća sedmog, možeš od prije nekoliko mjeseci...“ nakon što me nekoliko minuta gledala, sada kao da je odlučila promijeniti pristup. „Ipak, ideš na bolovanje, što god bilo. Izgubila sam roditelje, još ću izgubiti i tebe... e, neće ići...“

Neko smo se vrijeme gledale. Ona me gledala, nepokolebljivo, odlučno, bez suza. Ja sam je gledala jadna, pokisla, slomljena, suzna. Osjećala sam se loše, opsjednuto, bolesno, psihotično.

„Izgledam psihotično, jel' da?“ upitam je.

„Da“, odgovorila je kratko. „I gore od toga, psihotična manijakinja. Hoćeš li mi sve ispričati?“

Nasmijala sam se. Shvatila sam da nisam psihotična. Samo iscrpljena. Umorna. Na rubu. Blizu svojeg, kojeg ono, desetog živčanog sloma u posljednje dvije godine. Imam priviđenja. Imam halucinacije.

„Nisam luda, odmah ti kažem, ali osjećam se loše“, odgovorim joj. „Iskrpljeno. Posve iscrpljeno.“

„Jesam li ti govorila da nije noć za tebe? Jesam li?“ sada mi je popovala poput neke nadmoćne mame.

Crvenkasto je svjetlo dolazilo izvana. Moja usamljenost, zbunjenost i osjećaj slabosti polako su postajali emocionalna eksplozija koju sam, umjesto plačem, suspregnula jednim dubokim uzdahom pa izdahom. Čula sam ptice kako pjevaju, zvukove na ulici i osjećaj novog proljeća. Nakratko mi se učinilo da ispovijed sestri može značiti novi start. Nakratko. Jer sam zapravo znala da je stvar puno nejasnija nego što mi se činila na početku.

„Hoćeš, znači, kratku verziju“, sada sam prekinula besmisleni niz njezinog popovanja.

„Ako je moguće“, odgovori. „Ali jasno i razgovijetno, kako su te učili u školi...”

„Zapravo, ne znam gdje je početak, ali znaš da sam se bavila onom Mirjanom Sandalić...”

„Ne, ne znam da si se ičime bavila osim noćnom smjenom“, prekine me. „O čemu ti to?”

„Pričala sam ti, Mirjana Sandalić, ona ubijena žena, nestala, kada već, 1982. u hotelu...”

„Ok, ok, povezujem, samo nisam znala da si se ti ičim takvim bavila. Mislim, kako ti je palo na pamet baviti se?” opet zastane. „Koje ti veze imaš s time? Jesam li ti već rekla da ne guraš nos tamo gdje ti jednostavno nije mjesto...”

„Dobro, hoćeš li priču ili da te lijepo zamolim da odeš kući?” srknula sam čaj i odjednom osjetila da mogu pričati bez prestanka. „Znači, nisam se ja time toliko bavila, koliko se to bavilo sa mnom. Znam, reći ćeš da sam luda, ali jel’ ti znaš da mi je u sobi bio duh? Da sam vidjela mrtvu Mirjanu i kako je ubijena u sobi? Znaš li da sam shvatila da je bila trudna i da je pobacila pa ju je ovaj ipak ubio? Osim toga, ona je Dora ista ova Mirjana... Ista! Kako mogu dvije osobe biti toliko slične? U snovima mi se često miješaju njih dvije, sve je to toliko čudno da ti ne mogu smisleno ni ispričati...”

„Stani, stani, stani...” sada me ponovo prekinula. „Sve ovo što ti pričaš je hrpa budalaština. To nema veze ni sa čime i nemoj me uvjeravati u svoju takozvanu izvantjelesnu percepciju i ostale gluposti. Ja se brinem za tebe. Prestani s tim glupostima!”

„Ne, slušaj me sada!” prekinem je oštro. „Ovo nije zajebancija niti neka glupa priča koja se događa negdje drugdje. Nije otmica izvanzemaljaca, neka pojava NLO-a niti neka priča o duhovima za tinejdžere. Ovo je iskonski strah s kojim se suočavam, nešto najgore što mi ulazi u snove, u dane, u život kroz beskrajno mnogo sitnica, slučajnih i neslučajnih događaja, kroz sve pore... a ti mi pričaš da prestanem. Kako da prestanem? Reci, kako? Da jednostavno ne dođem na posao, ti mi plaćaš život i sve pet? Kako, pa ću te poslušati. Ti sve vidiš jednostavno, kao po špagici, a meni ništa nije tako: nemam ni muža, ni djecu, ni posla, ni novca, ali to je posve nevažno, nemam mira u sebi, ne mogu od toga pobjeći... Ti misliš da se od toga može pobjeći?”

„Jel’ ti slušaš sebe?” nakon nekoliko trenutaka gledanja u oči me prekinula. „Ići ćeš kod liječnika i gotovo. Budeš li se protivila, prisilit ću te, pa makar te nalemala...”

„Ti bi mene nalemala?! Glupačo! Glupačo!” počnem joj se unositi u lice.

Tada odjednom osjetim oštru pljusk preko lica.

„Franka, ovako više ne ide... Sutra idemo, ne, još bolje, odmah idemo na hitnu. Ja te ne mogu više slušati, jer ako ti pukneš, slomit će mi se srce...”

Šutjela sam. Plakala je, a to je bilo rijetko. Možda je stvarno bila jako preplašena. Zagrlila sam je.

„Idemo, ne da mi se danas, idemo sutra ili preksutra. Ne brini za mene“, zagrlim je. „Ne želim da ti se slomi srce...”

„Franka, ne zajebavaj me!“ sada je opet bila u svojem starom raspoloženju zapovjednice konclogora. „Naravno da idemo, ja ću zvati terapeuta, zovi sutra liječnika da ti otvori bolovanje, a onom svom Henriju, Henriku...”

„Henriku“, ispravim je. „Njemu reci da nećeš doći i neka si noćnu nabije u guzicu“, činilo mi se da joj se dobro raspoloženje ponovo vratilo. „Neka nađe opet neke kretene za takvo nešto...”

„Imam ionako slobodne dane.”

„Još bolje, imat ćeš vremena za sve te gluposti s doktorima. I, kao boga te molim, uzimaj što ti daju...” nakratko zastane. „Vidim da jako patiš. Kakve, zaboga, duhove ti vidiš? Jel’ ti znaš gdje ćeš završiti ako im to kažeš... I kakve to mrtve ljude vidiš?”

„U ludnici“, kratko joj odgovorim. „Znam, ne moraš mi pričati o tome. Gdje će me lijepo šopati koktelima kako bi ponašanje i unutrašnja zbivanja prilagodili prihvatljivima...”

Nisam joj imala srca reći da je ludilo koje proživljavam zapravo jedan čudan proces. Kao proces samoizlječenja koji me boli i u kojem patim, ali koji me zacijelo negdje vodi.

„U ludnicu, da, tamo te vodi“, opet me prekine, uhvati za ruke i nasmije se. „Ali riješit ćemo mi to...”

Osjećala sam se glupo. Ona nije u stanju razumjeti, ali joj ne mogu nanositi bol.

„Naravno“, odgovorim, „riješit ćemo mi to...”

„Donijela sam ti jelo...”

„Nemoj mi reći... Gulaš s njokima...”

„Pa to najviše voliš”, bila je kratka.

„Riješit ćemo mi sve”, opet sam se vratila na prethodni razgovor.

„Ajde, idemo... Reci, imaš sve što ti treba? Donijet ću ti što god ti treba...” ponovo me upita, iako me to zacijelo nekoliko puta već pitala.

Vani se već lagano mračilo.

„Kad bolje razmislim, gdje je onaj bakin albumčić *Memento mori*?” upitam je odjednom.

„Kakav albumčić?” upita me začuđeno.

„Onaj gdje su slikani mrtvi djedovi, bake, djeca, šta ja znam...” odgovorim.

„Odakle ti to? Ja to nisam nikad vidjela”, bila je malo začuđena mojim pitanjem i jasna u novom pitanju. „Da ti nije opet loše?”

„Ne, ne, samo pitam, činilo mi se da sam jednom davno s bakom gledala slike pa sam naletjela na taj album”, izvlačila sam se.

„Možda si nešto krivo povezala... Ne sjećam se da je bila ijedna takva stvar u našoj kući”, kratko se zamisli. „Nijedna.”

„Ma, ništa, možda sam se stvarno zbunila”, osjetim da je vrijeme da završim razgovor.

„Valjda sam sanjala... Nije važno... Idemo jesti.”

23.

Dok lijeno odmaram tih ranoproljetnih dana na svom kratkom bolovanju, opet se prisjećam onog našeg putovanja u Zagreb na tu prezentaciju knjige, ali sve mi se čini da je bilo više tih putovanja i da su mi se u sjećanjima sva ona pomiješala i da konkretno tog dana nismo u Zagreb išli zbog te knjige nego zbog nečega drugoga, a što opet možda i nije ne znam koliko važno. Ne znam zašto, ali to me putovanje istovremeno uznemiruje i opušta, čini mi se da je to valjda bio posljednji lijepi dan koji sam provela s njime i svakako nešto što mi se duboko uvuklo u sjećanje. Taj osjećaj proljetne kiše, oblaka i svjetlosti koji se izmjenjuju pri zalasku, grada i prirode koji prolaze mimo, i neki čudan osjećaj izdvojenosti, kao da je riječ o snu, možda su upečatljiviji nego ijedan razlog zbog kojeg smo bili u Zagrebu toga dana.

Istina, dugo, možda već godinu dana, a možda i duže, nisam se osjećala toliko tetošeno, paženo i maženo kao ta dva tjedna. Sestra je dolazila svakodnevno, Dora je bila nekoliko puta, a Lidija je zvala, dolazila i donosila hranu, sokove i voće barem četiri puta tjedno, tako da nisam bila gotovo uopće sama, a što mi je, za živo čudo, bilo posve ugodno iskustvo. Možda i zbog tableta. Vjerojatno zbog tableta. Terapeut mi je prepisao neke biljne antidepresive, kaže posve bezopasan proizvod, osim što se ne smijem previše izlagati suncu. Dvije tablete ujutro, dvije navečer, efekte ću početi osjećati otprilike nakon mjesec dana uzimanja. Kaže da je ovo jednostavno pregaranje zbog noćnog posla i stresa. Nije mi preporučio uzimanje anksiolitika, kaže, nije to to, mogu nakon nekog vremena čak i pogoršati stanje. Na kraju uzimam te tablete, sestra mi ih je donijela toliko da ih mogu koristiti najmanje mjesec-dva.

Pametan je čovjek taj moj terapeut, onako malo smiješan, izgledao je poput nekog mladolikijeg profesora Baltazara, odnosno kao što i zamišljamo psihijatre, s rijetkom dugom kosom na zaliscima i gotovo posve ćelavim tjemenom, mudrim okruglim naočalicama i intelektualnom bradicom; ima i lijepi srebrni džepni sat na stolu, onaj kojem se vidi mehanizam, tko zna, možda nasljedstvo ili tek osjećaj za stil, nije ni bitno, možda tek neka jeftina replika kupljena na e-bayu. Nije mi se na početku sviđalo s njime razgovarati, pitanja su bila oštra, osjećala sam se kao na ispitu na faksu kod zahtjevnog i napornog profesora. Kasnije sam počela shvaćati da i nije toliko loš, ali jako dugo opet nisam došla u njegovu ordinaciju, sve do sada. Kaže da sam, zapravo, jako dobro podnijela sve te dosadašnje napore i stresove, ali da organizam očito traži nakratko predah i da je nužna promjena. Rekao mi je da napravim i krvne pretrage, da se vidi nedostaje li mi željezo ili imam

problema s hormonima.

„By the way, imam napokon i dobre vijesti za tebe“, negdje zadnjih dana mi je odmah s vrata rekla Lidiya. „Ona je baba napokon odlučila otići u penziju, za desetak će dana biti raspisan natječaj. Naravno, ti se javljaš na njega, jel' jasno?“

„Hm, da...“ zamuckivala sam. „A što... a koliko će se ljudi javiti na taj natječaj...“

„Dosta, ja sam iza tebe, ovo će biti riješeno“, bila je oštra i odlučna. „Uopće me ne zanima koliko će se ljudi javiti i tko će se javiti. Ti upadaš, ali se moraš javiti na natječaj. Jel' jasno?“

„Jasno“, odgovorim i zastanem. „Malo me čini tjeskobnom... ovako... preko veze...“

„Ne seri i slušaj što ti pričam“, ona me odlučno prekine. „Ovo nije vrijeme za zajebanciju ni vrijeme za tvoje ekshibicije. Najebat ćeš, mala, jel' ti jasno? Znači, radiš što ti kažem. A u slobodno vrijeme radi što hoćeš, piši, prevodi, radi noćnu, glumi sveticu, budi istražitelj mrtvih duša, ne zanima me, samo slušaj što sam ti rekla.“

„Ok, samo će me...“ htjela sam reći *drugi poprijeko gledati*.

„Što će drugi? Franka, što će drugi?“ sada me ona prijekorno upita. „Drugi neće ništa jer mi ne mogu ništa! Jel' može tvoj naivni um shvatiti kako stoje stvari?“

Otprilike da, htjela sam joj odgovoriti. Lidiya je bila dovoljno mudra da bude nečija ljubavnica; i još mudrija da to nitko ni na koji način ne zna i ne vidi. Ni po čemu, ni u čemu. Njezino je napredovanje vezano uz struku, dodatno obrazovanje i pamet. Nije glupa, ali zna svoje mjesto. Za razliku od mene. Ja nisam glupa, ali nisam ni pametna na taj način. Ja se snalazim od pojave do pojave. Ako mene nosi neka bujica života, ona je u čamcu pa je barem manje mokra i promrzla.

„Znači, ovo mogu shvatiti kao *da*?“ I nastavi: „Da ponovim, javljaš se, uskoro te zovemo na razgovor i postaješ tehničarka. Nema veze što je ispod tvoje stručne spreme, uskoro ćeš upisati dodatni studij, to je malo davež, ali prolaziš i to i idemo dalje. Je li jasno?“

„Ok“, shvatim da mi nema druge nego se uhvatiti na virtualni čamac. „Idemo danas malo na zrak... Idemo u šetnju...“

„Može, pod uvjetom da te počastim pizzom“, odgovori mi spremno. „Može onaj restorančić, kako se zove... kod kazališta...“

„Ne znam, ne mogu se sjetiti, ali mislim da znam na koji misliš... Idemo radije do Kostrene, lijep je dan...”

„E, da, i nemoj još ništa govoriti. Neka ovi na poslu misle da ostaješ, a kada se natječaj raspiše i kada pošalješ molbu i kada te primimo, odmah ih se riješi”, brzo mi izda nove upute. „A sada idemo u šetnju... Koliko ti treba da se spremiš?”

„A što misliš, pa cijelo se vrijeme spremam”, odgovorim joj nekako otresito. „Još desetak minuta...”

„Aha, sad se još i ljuti na mene”, smijala se. „Grize ruku koja je hrani...”

„U svakoj šali, malo... šale”, odgovorim. „Sorry, jako me veseli sve to, samo još nisam stvari posložila u glavi. Stvarno sam mislila da ludim...”

„Ma nemoj”, opet odgovori kroz smijeh. „Hajde više, požuri, past će mrak pa ćemo morati samo na pizzu...”

„Može i tako, nemam ništa protiv...”

24.

Iako je to bila svakako dobrodošla promjena, ipak sam bila malo zbunjena svime. Kao da se cijeli jedan mali svemir mogeg života ponovo počeo raspadati na milijarde dijelova e da bi ga zamijenio neki novi, koji opet nisam poznavala. Nisam bila posebno tužna zbog odlaska iz hotela, više sam bila uzbuđena zbog svega, sve je nekako sjedalo na mjestu gdje je trebalo i tih mi je desetak dana pa natječaj, pa razgovor za taj posao tehničarke u sveučilišnoj knjižnici, sve mi je to proletjelo kao u nekom ubrzanom filmu koji se izmjenjuje s povratkom u noćne smjene i svakodnevicu hotela, a za koji sam imala osjećaj da sve manje marim, jer sam se jednostavno osjećala kao u nekom drugom filmu. Kao da sam se spasila, izliječila samu sebe, izvukla. Sve se činilo tako jednostavno jasno, a ipak istovremeno zbunjujuće, da nisam nikako uspijevala shvatiti ni samu sebe: jesam li ja sve to sanjala ili je to zaista bilo iza mene? Ipak, sve je to bilo iza mene. Sve te drame rastanaka, drame hotela, te slutnje i strahovi nečije tuđe strašne priče, a koja, budimo iskreni, nema stvarne veze sa mnom. Jer, na kraju krajeva, što ja mogu učiniti za tu Mirjanu? Mogu li ja spriječiti njezino ubojstvo, mogu li ja razotkriti njezinog ubojicu, mogu li ja išta napraviti da se izvrši neka imaginarna pravda, kada se ona stvarna nije mogla provesti? Samoj sebi sam rekla da se ovaj dosje u mojoj glavi mora zatvoriti i da ću, čim se samo odmorim od svega, otići na jedno lijepo putovanje, ne znam još gdje, ali svakako hoću, samo da se odmaknem od svega, očistim misli i dokučim samu sebe. Znam, istina je, ovo je bilo društvo u kojem je jedna takva stvar mogla proći nekažnjeno. Možda nije to samo stvar ovoga društva, možda je stvar svih društava. Ipak, neka te dvojbe pomete onostrana pravda, ovdje je na meni da se spasim jer ne mogu nositi takve terete a da ne uništim samu sebe. Na kraju krajeva, to je neodgovorno prema samoj sebi. Ovako sam se spasila. Možda je glupo, možda je preko veze, možda je posao posve ispod svakog očekivanja, ali sam negdje sistematizirana i mogu funkcionirati.

„Vidi, vidi, znači... mijenjamo konjicu?“ poviče za mnom Anđelo. „Nisi me dugo vidjela?“

„Hej, Anđelo, odakle ti to znaš?“ odgovorim mu.

Stajao je pored nekog raspadajućeg Renaulta 4. Auto je bio pun nekih kutija i gajbi s povrćem s tržnice koje se bacalo, a koje je on odnosio tko zna gdje.

„Znaš da ja sve doznam. Dobro je to, dobro. Znači da se stvari ubrzavaju“, sada mi dobaci.

„Jesi li sve riješila s bivšima?“

„Još ne“, stanem do njega. „Nego, reci mi, nešto se jako važno događa sa zvijezdama da se meni otvorila takva prilika...“

„Da samo znaš, uskoro će biti još luđih stvari, samo ne mogu o tome govoriti. Pazi da te ne zarobe mreže jer su sve gušće, a ti si gotovo spoznala stvar.“

Nisam ga baš najbolje razumjela.

„Vidim da me ne pratiš, tvoja je transformacija gotovo potpuno završena. Još malo i sve će biti na svome mjestu. Samo s ovima bivšima sve riješi na najbolji način.“

„Aha“, odgovorim, iako još nisam posve shvaćala. „To mi je riješila prijateljica, mislim da me spasila, bila sam jako umorna od ovoga hotela...“

„Znaš onu staru o Isusu i čovjeku koji se žalio na svoj križ?“ sada me on prekine.

„Ne“, odmahnem. „Mislim da tu nisam čula.“

„Ide čovjek kod Isusa i kaže mu da mu je križ pretežak. *Dobro*, reče Isus, *u ovoj su dvorani križevi pa ti slobodno izaberi jedan. Koji uzmeš, tvoj je*. I tako čovjek krene birati lakši križ pa gleda, traži, bira i nakon puno nećkanja i dvojbi dođe do Isusa i kaže da bi uzeo baš ovaj križ. A Isus reče *dobro, neka je tako. Ali znaj da si opet izabrao isti križ...*“

„Dobra je“, odgovorim. Voljela sam njegove poluzen-polukatoličke sentence.

„Nisi me razumjela, ali nema veze. Brzo ćeš skužiti, sve se odvija prema planu, ne brini. Ti si na dobrom putu i bit ćeš spašena. Samo ne smiješ dopustiti da mreže postanu prečvrste.“

Auto mu je zaudarao na prljavštinu, trulo povrće i neko strojno ulje. Bila je to krtija kakvu se rijetko kada moglo vidjeti, ali uz njega mi je odgovarao baš takav automobil.

„Anđelo, treba li koja kuna?“ upitam ga.

„Ne, ne treba još ništa, kad bude trebalo, reći ću“, odgovori i brzo me ponudi kolačem. „Ovaj je tek od jučer, vidi, uzmi ovaj upakirani...“

„Hvala, ne bih“, odgovorim s vidljivim gađenjem na licu.

„Znam, znam, sve je to kod vas ljudi tako, sve nešto bez veze, ali ne ljuti se Anđelo... Hajde, da te pozdravim, vidimo se“, i dohvati me za nadlakticu.

„Ovo je samo da te blagoslovim. Ovo moraš činiti i ti, blagosloviti ljude, to je jedini način da se izvučeš...”

„Vidimo se...” i nestanem u gradu.

Bez obzira na sve, s novim sam proljećem ponovo počela osjećati neku novu energiju, neko novo dobro, kao da su sve blokade i strahovi iznova, po tko zna koji put, počeli netragom nestajati. Konačno, Anđelo je imao pravo, trebala sam i njima u hotelu reći da je gotovo i da se uskoro pakiram na drugo mjesto. Valjda bolje. Tako se činilo, barem iz perspektive koju sam imala. Mogla sam konačno početi organizirati život, od onih svakodnevnih planova do onih dugoročnih, mogla sam konačno zbrojiti dva i dva i kako dalje, konačno, možda sam se mogla ponovo zaljubiti, možda i udati, ne znam, mogla sam svašta. Ovo je zaista djelovalo kao spasenje; svakako sam morala naći neki način da zahvalim Lidiji na gesti zbog koje ću se nakon toliko vremena osjećati konačno slobodnom. Neka, naći ću način, nije mi to sada presudno, važno da se stvari počnu *odvijati po planu*.

25.

„Dakle, odlaziš...” zaključila je Dora, sva nekako oneraspoložena, gnjecava, memljiva te večeri.
„Ne mogu ti reći koliko mi je žao.... Stvarno, stvarno, stvarno žao...”

„Doći ću ti na vjenčanje, bez brige”, govorila sam kao da se sve nastavlja po starom, misleći da ću tim riječima odagnati ovu meni neugodnu situaciju skorašnjeg rastanka.

Ipak, znala sam: to je ona stara, mudra, tko zna čija, *daleko od očiju, daleko od srca*. Nova sredina, novi ljudi, novi problemi, novi život, novo sve. Često nema mjesta za nostalgiju pa čak ni za bolesno nostalgичnu osobu kao što sam ja. Žena u srednjim tridesetima, na pragu nečega što se nekada zvalo zrelost, a danas je, evo, pogledaj samo ovu Doru, to neka vrsta produljene adolescencije s jednakim problemima i dvojabama kao i u prosječne dvadesetogodišnjakinje, iako moraš izigravati *zrelost*. Zнала sam da, osim na društvenim mrežama, Doru neću više ni sretati ni vidati, to su jednostavno nove okolnosti i dio našeg mentaliteta gdje se prisni odnosi u jednom trenutku posve otuđuju nakon vrlo kratkog razdvajanja. Znam, sjedit ćemo za istim stolom i odjednom nećemo imati o čemu pričati, a to je tako žalosno. Ipak, nema tu vremena za žaljenje, jednostavno se sve miče u jednom smjeru, a ja skupa s time trčim, bez veze, suludo i, naravno, putem ostavljam svoje kosture iz ormara u obliku prijatelja koji to više nisu. Eno, puna ih je mreža, pune su ih virtualne stranice prijateljstava, a sve se opet svede na jednu-dvije, najviše tri osobe s kojima pričam, družim se i s kojima stvarno živim. Sve ostalo je... ništa, zrak, čak ni prava sjećanja.

„Ipak, meni je jako žao”, osjetila sam u Dorinu glasu onu knedlu kao prije nego što će zaplakati i vidjela crveno lice i bradu koja drhti. „Ne znaš kako je to, ti ideš...”

„Pupa!” sada sam je zagrlila. „Idem, ali ne idem... Kao da je to neka jaka stvar! Pa i ti tražiš neki... drugi posao.”

„Da, ali ti si ga našla prije”, nekako mi prijekorno odreže, kao da je ovdje bila riječ o natjecanju. „Svejedno, žao mi je što ideš, jako, jako... S kim ću pričati ovoliko?”

„Pa...” zastanem i počnem izmišljati. „Uvijek se netko dogodi. Uvijek netko dođe. Samo pozoveš nekoga i, hop, imaš s kime pričati...”

„Sereš, ali nema veze... Možda i bolje, možda se i ja pomaknem s ovog usranog mjesta. To ti hoću reći, sve me to s tobom nekako motiviralo, guralo, jednostavno sam se osjećala bolje...”

Uto upadne Vito. Nisam ga dugo vidjela, a još sam mu se manje veselila. Nije mi trebalo njegovo suludo blebetanje, mudrovanje i seksualna agresija. Ne, nije me privlačilo ništa u tome, apsolutno nisam bila u takvom stanju uma u kojem bih s njime voljela provesti ni nekoliko minuta.

„Tu si, kurvice!“ krene odmah s vrata na Doru.

„Ostavi je na miru i idi. Zar ne vidiš da pričamo svoje?“ prekinem ga odmah, za mene vrlo neobičnom odlučnošću.

„Je li, sad smo se uzgoropadili, tetice, je li?“ Vito je krenuo agresivnije i na mene.

„Vito, odlazi, zvat ću policiju, vidiš da ih imam memorirane na mobu...“ zaprijetim mu.

„A, a“, krene vrtjeti glavom. „Šta je, kurvice, jeste se malo našle... Ha, malo bi si češale pičkice... Pa odite zajedno u zahod pa to radite kao prave...“

Istina je, dakle, da je Vito bio posve opsjednut seksualni manijak koji je živio u svijetu okamenjenih fantazija. Osim toga, sada sam po drugi put bila posve uvjerena da je on i opasan, da je jači od nas dvije i da je moguće da ovo neće proći dobro.

„Vito, hajde, ostavi nas...“ tjerala sam ga, iako sam pomalo osjećala da ga moja agresija sve više potiče.

„Braniš ovu drolju, je li? A nije joj bilo teško kada se kurvala, he, he, he... A da dođe malo meni popušit...“

„Ostavi je na miru!“ bila sam sve bjesnija.

Obuzimao me strašan bijes, ljutnja, to je bila neka iskonska žensko-ženska obrambena situacija u kojoj nisam mogla dopustiti da agresor uspijeva u svojim namjerama. Dora je bila stisnuta u fotelji na rubu recepcije, nije plakala, iako je bila na rubu panike.

„Vito, gubi se, ne želim te više vidjeti, vidiš da zovem...“ i pritisnula sam 112. „Vito, oni su ovdje za manje od pet minuta, bježi prije...“

„Ma kamo da ja bježim, ha?!“ sada je krenuo brzo prema meni i došao sve do ruba pulta. „Odmah me pusti da uzmem ovu malu...“

Srce mi je bilo u petama, osjećala sam da mi se cijeli organizam pretvorio u golemog

bijesnog ježa. Ovaj moj stav kao da ga je barem usporio u namjerama, imala sam osjećaj da je počeo izigravati kao da je cijelu scenu samo odglumio ne bi li nas zastrašio. Idiot, kompletni seksualni manijak sa smanjenim kvocijentom socijalne inteligencije. I ja sam s njim pričala? Davala mu hranu? Slušala njegove tlapnje o anđeoskim kartama? Bože, što sam glupa...

Telefon mi je bio na uhu. S druge mi se strane javio neki tip, a ja sam mu u mahu izgovorila *prijetnja silovanjem, fizičkim napadom, hotel, poznata osoba*. Tip je odgovorio da šalju interventnu jedinicu što prije. Vito me gledao kao da ne može vjerovati svojim očima što se događa. Ovo je bila rubna situacija u kojoj me mogao ili napasti ili pobjeći, ali on je odigrao treću ulogu, odlučio je odigrati na ludilo.

„Bože, kako si ti glupa, kako si ti glupa, kako si ti glupa!“ sada je počeo kompulzivno ponavljati i kretati se recepcijom s kraja na kraj udarajući se šakama po glavi. „Sve si sada upropastila...”

Dora je i dalje sjedila u šoku, stisnula je noge u koljenima i zabila glavu u njih.

„Znaš li ti da si sada sve upropastila?“ unosio mi se u lice, da bi se u sljedećem trenutku već krenuo udaljavati. „Sve, sve si upropastila...”

Nisam se željela upuštati ni u kakve razgovore. Ovo je bilo jako dugo *čim prije*, a reakcije nisam više mogla procjenjivati.

„Sada će se sve otkriti, sve“, opet mi se unosio u lice. „A sve je kriva ona mala kurvica tamo... Kako se samo uspjela vratiti? Kako se uspjela vratiti?! Od tamo se nitko ne uspijeva vratiti...”

Ne, nikako se nisam htjela uplesti u mrežu njegove priče. Ne, na meni je bilo da pričekam tih nekoliko minuta, taj *čim prije*, a to nije dolazilo nikako. Osjećala sam se da bih se doslovno mogla upišati u gaće, mislila sam da je to fraza, ali nije, ne kad vam je život u rukama nekoga tko bi mogao već u sljedećem djeliću sekunde postupiti tako da vas jednostavno zadavi.

„Stari Sale je istinu ponio sa sobom u grob, znaš to?“ opet mi se unosio. „Znao je on da je mala kurvica to zaslužila. U čemu je pogriješio? U tome što je uzeo pare! Re-pa, pa-re...”

Shvaćala sam. Da, naravno, što bi se drugo i moglo očekivati od profila starog Saleta ili Vita? Osjećaj za drugoga, empatija, suosjećanje, ljudska riječ, toplina, utjeha?

„Re-pa, pa-re“, sada je hodao po recepciji lijevo-desno, od zida do zida, i ponavljao: „Re-pa, pa-re...”

U stvari, on je bio psihotičan, samo to nitko nije znao ili htio tako nazvati. On je bio za bolnicu. Možda je glumio, možda nije. Možda je jednostavno poludio već ranije, od ove noćne smjene, ovoga hotela i priče staroga Saleta koji je živio sam kao zvijer i koji se na kraju ubio skupa sa svojom tajnom. A tajna je bila da tajne nije ni bilo: on je jednostavno dobio nešto novca od Marka i pomogao mu odnijeti tijelo pretučene i zadavljene Mirjane do auta. Jasno, to tada nitko nije mogao ni vidjeti, ni znati, ni imati ikakve sumnje jer je stari Sale dobio novac, a imao je, s druge strane, i dovoljno soli u glavi da se ne zamjera tipu kao što je Marko. Osim toga, jasno, ona je bila pokvarena kurvica, zar ne? Stari Sale nije istinu ponio u grob, nego ju je usadio Vitu. Poklonio mu je tajnu koju je ionako svima pričao, a nitko starom pijancu nije vjerovao. Pa stari pijanac želi samo na sebe skrenuti pažnju, zar ne?

„I sada će se sve doznati... A kad se dozna, zvijer će se probuditi i sve će nas kazniti, znaš“, sada mi se opet prijeteci unosio. „A to neće proći tek tako... doći će zvijer po tebe... to je užasan strah... užasan strah, kada mu vidiš lice...”

Vidjela sam samo plava rotirajuća svjetla i trenutačnu reakciju tipova koji su bacili Vita na pod. On se nije opirao, ali oni su mu svejedno vrlo grubo pritislili glavu o pod i izvili ruke na leđa.

„Nemojte tako, on je za bolnicu...” osjetila sam strašnu muku od prizora.

„Gospodo, sve ćemo mi riješiti“, prekine me onaj u civilu. „Dolazi i hitna zbog vas...”

„On je za bolnicu“, opet sam ponavljala.

Tipovi nisu imali previše razumijevanja za moje pričanje. Vitu su odveli do interventnog vozila, a on se nije nimalo opirao.

Nakon dugog i mučnog uviđaja, nakon beskrajnih pitanja, nakon grozne Dorine šutnje, nakon što je primila bocu infuzije i nakon što je sve to skupa nakon nekoliko grozomornih sati završilo, osjećala sam da se počinjem opuštati. Zvala sam Dorine roditelje. Nadala sam se da neće pobaciti. Ona je i dalje sjedila u fotelji, ali je sada mami stavila glavu u krilo i gledala u jednu točku. Nikada, ni u kriminalno lošim krimi romanima ni u filmovima ne prikazuju kako izgleda nakon ovakvog događaja. To je uvijek jako jednostavno, eto, sutra

smo opet svi na poslu, važno da je glava na ramenima. Dorina mi je mama zahvaljivala. Tata ju je zagrljenu vodio do auta. Jadna, bilo mi je strašno žao, ali nisam znala što da joj kažem. Ona me nije ni pogledala. Osjećala sam krivnju, ali nisam mogla znati kakva bi to trebala biti krivnja. Neka, ionako je sve to uskoro gotovo. Možda trebam vremenu prepustiti svoje.

26.

„Mislim da sam time sve zaokružila“, rekla sam Ivanki dok sam pila kavu u njezinu dnevnom boravku. „Marko ju je ubio, Sale je pomogao za novac, tajne službe za koje je Marko radio su sve prešutjele i dobro prikrile, on je premješten negdje gdje mu nitko neće postavljati takva pitanja i stvar je zapravo riješena. Bit cijele priče je da su svi prihvatili svoje uloge.“

Mislim da sam ovom zadnjom rečenicom malo pretjerala. I Ivanka je dio toga, koliko god ona poricala. I ona je znala dosta, ali nije činila ništa. Valjda je sve trebalo pomesti pod tepih pa će se sve tako i riješiti.

Beni mi je stavio glavu na koljena. Opet sam pogledom pratila knjige i slike na ormarima i zidovima.

„Puno ste napravili“, kaže mi Ivanka. „Ipak, niste našli njezino tijelo.“

„Ne, nemam načina da dođem do tog mjesta. Mislim da je bačena u neku duboku jamu, neki bunar, nešto duboko i zacijelo nakrcano kosturima iz prijašnjih vremena. Žao mi je što to tako kažem, ali to će biti prije nego da je negdje drugdje... Jeste li možda čuli za neki Vražji prolaz ili takvo neko mjesto?“

„Ne, ma kaki... nikad čula... Ipak, nema tijela“, sada je opet kukala Ivanka i počinjala zapomagati. „Kada ću se ja primiriti?“

„Ivanka“, prekinem je „ovo je priča o puno različitih stvari. I o strahu, i o novcu, i o prestižu, i o okrutnosti, i o izostanku ljubavi, o gospodarima i podčinjenima. Vi znate da ja ne mogu doći do svega, ja imam intuiciju koja me vodi, ali nemam nikakve materijalne dokaze, a ni ikakva sredstva da otkrijem išta više.“

Ljutila me. Sama je bila dio priče, sama je bila u sve umiješana, sama je pretpostavljala o čemu se radi. I sada? Što bih ja sada trebala? Stvoriti tijelo njezine sestre kako bi ona našla svoj mir? Dovedi do nekog iskupljenja nju i ljude koji su bili dio toga? Kako?

Beni je i dalje spokojno ležao na mojim koljenima.

„Je, istina je, daleko ste dogurali“, prizna Ivanka. „Ipak je ovo trideset godina stara tajna. Nije riječ o nekome vašem, ne znate kako je to...“

„Ne znam?“ sada je oštro prekinem. „Ja sam mjesecima doživljavala takve senzacije kakve ljudi ne mogu ni zamisliti. Utvare, nepovezani događaji, strahovi, neprospavane noći...”

„Nemojte se odmah ljutiti“, sada me pomirljivo prekine Ivanka.

Beni ode do nje.

„Puno ste napravili, priznajem vam. Da, puno ste i propatili. Nema puno ljudi koji bi se uhvatili takvog čega. Ovo se može riješiti samo osobno. Nikada i nisam željela neku zadovoljštinu na sudu, nema suda koji ove stvari rješava. Ovo je stvar grijeha koji rađa drugi grijeh, znam ja to. Ja ću se smiriti kada konačno nađem tijelo. Kada vi nađete tijelo. A vas mogu nagraditi. Ali nemam puno...”

„Molim?“ ostanem kao zapljusnuta hladnom vodom.

„Novac, mogu vam dati nešto novca za trud...” opet ponovi Ivanka.

„Ne dolazi u obzir!“ ustanem i naglo krenem. „Ivanka, mislim da smo za sada gotove. Vidimo se nekom drugom prilikom.”

„Pa kud ćete, nisam vas valjda čime uvrijedila...” govorila je za mnom. Zapravo, nije me uvrijedila. Ne, ovo je bilo nešto drugo, nešto još gore, krug u kojem ostaješ trajno zarobljen ako prihvatiš igru. Ne, ne, ja sam ipak započinjala nešto novo, ovo je za mene trebala biti završena priča. Kraj. The End. Fin. Fine.

„Drugom prilikom“, mahnem joj u brzini. Jedva sam čekala da se maknem. Moje je nestrpljenje postalo ključni faktor igre živaca. Zbogom, Ivanka, Mirjana, Marko i noćna smjeno! Da vas više nikada ne vidim i ne čujem.

27.

Ovo je bila moja posljednja noćna smjena u ovome hotelu. Možda i posljednja noćna smjena uopće. Dora je još na bolovanju. Nije pobacila, to je bilo dobro. Ipak, rekli su joj da ostane na bolovanju sve dok se ne bude osjećala posve dobro. Mislim da joj neću doći na vjenčanje. Ne osjećam se ugodno u toj kombinaciji, nije mi do oživljavanja loših iskustava. Henrik je primio vijest o mojem odlasku gotovo ravnodušno. Kao da je riječ o bilo kojem od njegovih *noćnih* koji su krali novac, seksualno napastvovali gošće, spavali, ljenčarili, neredovito dolazili na posao, bili neuredni i pijani. Stvar se uvijek svede na jedno te isto: svima je sve svejedno. I meni je svejedno. Drago mi je što idem, ne želim ni za čime. Možda je sve to skupa bila zaista posve nepotrebna avantura.

„Dobra večer“, pozdravi me na talijanskom jedan fini gospodin u odijelu, bonvivanskog izgleda, vrlo star, rekla bih osamdesetogodišnjak. „Imate li koju slobodnu sobu za povoljnu cijenu?“

Vani sam vidjela Bentley s četiri uključena žmigavca.

„Dobra večer, svakako, naći ćemo nešto za vas“, odgovorim. „Želite jednokrevetnu ili...“

„Jednokrevetnu, samo za jednu noć, ne treba ni doručak“, prekine me stari.

„Doručak nam je uračunat u noćenje“, odgovorim. „Svakako ću naći nešto povoljno za vas...“

„Može soba 616?“ upita stari.

Govorio je s jakim naglaskom, ali tečno, bez greške.

„Naravno, soba stoji 96 eura sa svim taksama“, odgovorim mu uz osmijeh. „I s doručkom, naravno.“

„Pa... nije baš jeftino“, komentira stari. „Mislim da je prije to bilo puno puno jeftinije... prije puno godina...“

„Niste ovdje prvi put?“ upitam recepcionarski zainteresirano.

„Ne, bio sam već. Ovdje vam je putovnica“, kaže stari. „Idem parkirati auto. Je li parking uključen u cijenu?“

„Naravno, samo tu malo ispred ili iza recepcije, kako želite...”

„Nema problema, vidimo se za minutu-dvije”, odgovori.

Stari je došao za nekoliko minuta, a ja sam za to vrijeme pripremila karticu. Crvenu švicarsku putovnicu nisam ni pogledala, jednostavno sam je odložila i mislila kasnije unijeti osobne podatke, a naplatu ću ostaviti za sutra. Ne vjerujem da netko s Bentleyjem nema ili neće platiti, koliko god se žalio na cijenu.

„Niste me još unijeli?” upita stari s vrata dok je za sobom vukao kovčežić.

„Ne, to ćemo kasnije”, i pružim mu karticu sobe 616. “Doručak je od...”

„Ne, ne, hvala, probudit ćete me u četiri sata. Samo malo sna i idemo dalje”, odgovori, uzme karticu i doda: „A vama također laku noć ili dobar posao...”

„Hvala, vidimo se...” Ponekad je zaista bolje sve odrađivati mehanički. Jer da nisam tako odradila, vjerojatno bih se ukočila pri samom pogledu na putovnicu, na ime i prezime ovoga čovjeka i na spoznaju koja me trenutačno užasnula skupa s drugom pomisli da je sve ovo jedan grozan, nepodnošljiv san u kojem sam ostala zaglavljena s vlastitim noćnim morama.

Marco Sandali, pomislim, švicarski državljani.

Sada je uslijedio nalet sjećanja koja sam posve potisnula, koja nikako nisam mogla prizvati. Da, onaj izlet u Zagreb, onoga lipnja, onoga dana kada me boljela glava. Taj sam dan sama prozvala krajem svijeta. Moj muž i ja našli smo se s njime, s tim Marcom Sandalijem u Zagrebu, u hotelu *Dubrovnik* u centru grada radi dogovora oko rada na njegovoj knjizi. *Uvijek kontra struje*, to je trebao biti naslov. Nevjerojatno je to kako stari ljudi, miljama udaljeni od bilo kakve knjige, od bilo kakve duhovnosti, od bilo koje pročitane rečenice, kada se stvari počinju pomalo zatvarati i kada sve to skupa pomalo počinje završavati, imaju potrebu za pisanjem vlastite knjige.

Stari nam se mjesec-dva ranije javio mailom, želio je da pripremimo njegovu biografiju na doličan način, da je to u Švicarskoj jednostavno preskupo, a da ćemo mi nekako nadoći na razumnu cijenu. Da nas već neko vrijeme prati, da zna da dobro radimo. Muž se zalijepio na tu priču, nije mogao vjerovati da je uopće moguća takva prilika. Ovo je bila prilika, financijska prilika, prava prilika, kakva god.

Stari se u svojoj biografiji bavio time kako je započeo sa školovanjem, svojim roditeljima,

svojim plemićkim podrijetlom, kako je vrlo brzo uhvatio jake veze u privredi ondašnje Jugoslavije, kako je radio s jakim ljudima u Njemačkoj, kako je po njegovim nacrtima napravljeno ovo ili ono; u svakom slučaju, beskrajna količina nabiranja vlastitih djela koja su, eto, ostala po strani sve dok ih on nije pobrojao sada u ovoj knjizi. Nije bilo ničega ni o njegovoj obitelji, ni o čemu drugome, kao da nije imao nikoga živoga u ovoj zemlji u kojoj je do prije trideset godina bio tako važna faca. Onda odlazak u Švicarsku pa internacionalna karijera, pa bankarski krugovi, poznavanje jakih financijskih i političkih lobija, doduše, sve to malo bljedunjava, ali ipak, budimo realni, osjećala se moć u blizini tog čovjeka; nije trebalo postavljati previše pitanja.

No, ispalo je da je oko cijene trebalo postavljati pitanja. Naime, nikako mu se nije sviđala cijena koju smo ponudili pa smo zbog toga i došli na taj sastanak u Zagreb gdje nas je, istina, htio počastiti ručkom, ali i dvostruko nižom cijenom od one koju smo mi tražili. Zahvalili smo mu na ručku i rekli da se vidimo za nekoliko sati, dok ne obavimo još nešto po Zagrebu.

Tada smo se muž i ja posvađali. On je htio pristati na nižu cijenu, a ja za takav posao, uza sve uvjete koje smo trebali ispoštovati, nisam željela baš toliko rušiti cijenu. Bila sam bijesna, bio mi je odvratniji taj čovjek koji je tako lako manipulirao našim osjećajima, koji nas je tako lako razdvajao jer ono nije bila samo svađa oko novca, bila je ono i svađa oko koncepcije... pristupa životu i principa. Ja sam mislila da za takve kao što je taj Sandali alias Sandalić ne treba imati nikakva posebna obzira. On je mislio da je bolje zadržati klijenta, pa makar time podnijeli i gubitak. Ne, ja sam osjećala da je to neka vrsta prijevare u kojoj nas je on iz pozicije moćnijeg mogao gledati kao male pokusne miševce. Još mi se nešto gadilo na tom čovjeku: njegove mekljive ruke sa žilama izbodenima raznim infuzijama i marama nehajno omotana oko vrata. Ne, taj je čovjek u meni izazvao strašan bijes i ljutnju, a time odmah i strašan bijes i ljutnju prema mojem nesposobnom, nemuškom, nehrabrom i nadasve glupom mužu. Znam samo da sam hodala i hodala, bila sam izvan sebe, ne znam gdje je ostao onaj bezveznjak od mojeg muža, osjećala sam da me boli glava i da će me ova lipanjska vrućina uništiti. Ipak, nije me bilo briga, htjela sam sve to skupa poslati dovraga, riješiti se svega ovoga svraba i započeti nešto novo.

Išla sam niz Savsku, tada je počela i kiša, i tada mi je odjednom postalo i hladno; znam samo da je nebo bilo premreženo tragovima aviona, takozvanim chemtrailovima, i da je započinjao još jedan nalet *zagrebačkog monsuna*.

Valjda nakon nekoliko sati naišao je on, ušla sam u auto i krenuli smo kući. Kao da se ništa

nije dogodilo, ne sjećam se da smo nešto posebno pričali, lagano je već padao mrak, gledala sam predivnu prirodu oko nas koja se tri puta mijenja u tih stotinjak kilometara i znala sam da je to posljednji dan svijeta, tako su barem najavljivali izvanzemaljci u kanaliziranim porukama.

I sada on stoji meni nasuprot, Marko Sandalić, ženoubojica, ubojica, i traži sobu 616. Koliko je to bila potisnuta istina kada ni uz najbolju volju nisam mogla doprijeti do nje, kao da se radi o nekom hipnotičkom stanju u kojem sam jednostavno izbrisala svaku vezu s njime, a eto, sve su te veze na ovaj ili onaj način pokazivale koliko su prisutne? Koliki su mjeseci bili potrebni da ova jednostavna istina ispliva?

Koliko sam bila prestrašena, toliko sam znala da je ovo ključan trenutak mogega života. Ovo je bio izravan susret s mojim najvećim strahom, s onime o kojem sam saznala sve osim mjesta gdje ju je bacio. Za mene ovo nije bila obična stvar, činilo mi se da sam se našla u nekom inicijacijskom obredu u kojem sam trebala odraditi svoj strah kako bih dostigla neki novi, valjda viši nivo.

Noć mi je prolazila u potpunoj mahnitosti. Šetala sam gore-dolje, nisam obavila ni jednu stvar koju sam morala, išla sam na zahod i kad sam morala i kad nisam morala.

U četiri sam mu samo uporno zvonila telefonom sve dok se nije javio, ovaj put na hrvatskom, pa sam mu odmah poklopila.

Došao je jako brzo, ponovo jednako odjeven kao što je sinoć i otišao u sobu.

„Sjećate me se?“ upita me na hrvatskom. Odmah doda: „Glupo pitanje, naravno da me se sjećate...“

Što god sam željela reći, nisam mogla. Ostala sam paralizirano gledati u njegovo pjegavo i istočkano staračko lice koje je izgledalo kao da je prekriveno ljuskicama kože. „Ne bojte se, sve što ste saznali... nije baš tako“, krene mi objašnjavati. „Sve što sam napravio, morao sam napraviti. To je sve tako moralo biti. Nisu stvari onakve kakve se čine na prvi pogled. Mislite da ste došli do cijele istine? A ne, niste, još vam treba sazrijevanja...“

Gledala sam ga i dalje.

„Pametni ste. Najvažnije je uvijek slušati samoga sebe. Ja sam to radio cijeli život. Nisam slušao nikoga osim sebe. Ali morate znati da sam sve radio iz ljubavi. Iz strasti. Iz prave, iskrene ljubavi“, pogladi me onom pjegavom rukom po licu. „Ne možete razumjeti?“

Zavrtnim glavom kao da ne razumijem. Bila sam posve utrnula.

„Koliko sam vam dužan?“

„96 eura“, odgovorim automatski.

„Evo, ovo je za vas“, gurne mi novčanicu od 1000 franaka.

„Ne... hvala“, odgovorim posve zbunjeno. „Ne treba...“

„I dalje ne možete razumjeti?“ ponovo me upita stari. „Sve je to iz čiste ljubavi. Sve je to povezano i zato morate znati da je to iz čiste ljubavi prema vama.“

Uzela sam novčanicu. Sada sam konačno povezala da je sve to isto stanje uma, stanje prirodnog pristajanja na takve odnose, i da nikakve razlike nema između mene, starog Saleta, Vite, Ivanke i ovoga Sandalića koji samo predstavlja vrh te priče o podčinjavanju i dominaciji, potkupljivanju i pristajanju na takav odnos.

„Znao sam da ćete razumjeti, ne možete tu ništa napraviti“, opet napomene stari. „I shvatite, to je tako, i tu se ne može napraviti ništa. Što prije to shvatite, bit će vam lakše.“

Opet me pogladio onom staračkom rukom po licu.

„Pametna si ti dovoljno da shvatiš kako se igra...“ opet započne. „A ovo je isto iskaz ljubavi. Možda ti se čini odvratnom ljubavi, ali to je prava ljubav.“

Bila sam užasnuta. Gurao mi je još jednu novčanicu pa još jednu.

„Treat će ti“, doda i krene prema vratima. „Ja ionako neću baš jako dugo. Novac uvijek treba.“

Tada odjednom stane, ukoči se, učinilo mi se da mu se zavrtjelo u glavi. Okrenuo se licem prema meni, kao da mu se glava izvila u vratu na suprotnu stranu, zatim sam mu vidjela zgrčeno lice i usne koje su se objesile na jednu stranu. Ruke i noge su mu odjednom izgubile koordinaciju. Potrčala sam prema njemu, iako sam znala da se dogodilo nešto jako loše i da će moja pomoć biti slaba. Pao je kao da ga je pogodio metak, a ja sam kleknula iznad njega slušajući mu srce koje je još udaralo. Nisam znala što bih, osim što sam ga okrenula na bočni položaj. Čula sam mučno disanje i vidjela grč lica koje je poprimilo groteskni izgled. Odmah sam zvala hitnu. Dok su stigli, osjetila sam žaljenje. Sama sebi se čudim s kojom sam lakoćom osjećala žalost za nekim takvim, ali ona je bila iskrena. Dok su ga odnosili,

dotaknula sam mu ruku i dala blagoslov pa mu gurnula sve one tri novčanice natrag u džep. Glupo, zar ne? To će vjerojatno uzeti neki od bolničara. Njihova sreća.

28.

Kad sam bila djevojčica od nekih deset godina, baka mi je govorila da će mi se javiti s drugog svijeta. Bilo je to strašno iskustvo, znati da je više neće biti, da će umrijeti, pa je ovo očekivanje poruke s drugog svijeta bilo nešto kao utjeha, iako se teško moglo nazvati utjehom jer mi je sama ideja da je neće više biti bila toliko strašna da se i danas mogu prisjetiti tjeskobe koja je pratila to razmišljanje. Međutim, smrt je došla, ne samo jedna nego njih nekoliko za redom, i bilo je nevjerojatno da u svom odraslom ili tinejdžerskom svijetu više nisam ni očekivala da mi se itko javi s onoga svijeta. S onoga se svijeta nitko ne javlja, zar ne?

Sada je sve postajalo jasnije, iako mi je i dalje bilo gotovo nemoguće proniknuti u neki stvarni slijed događaja. Ostavila sam ga na ulici, jako smo se posvađali oko te knjige Marka Sandalića. Osjećala sam snažan nemir i jednostavno mi se činilo da se sve u meni počelo lomiti. Hodala sam i hodala, on je ostao s njim u hotelu, ali sada znam da me slijedio.

Sjećala sam se glavobolje i strašno hirovitog vremena; u tom se danu vrijeme promijenilo nekoliko puta, čas je padala kiša, čas je sjalo jako lipanjsko sunce, čas je bilo vruće, čas hladno. Nekako me ta glavobolja sjetila da mi je on ranije želio kupiti tablete, ali ja sam mu rekla da nema potrebe, da će proći; bila je to neka glavobolja koja nije upućivala ni na što ozbiljno.

Hodala sam gradom, nemam pojma gdje sam sve hodala, došla sam do Savske ulice i nekako sam instinktivno krenula prema Rijeci. Pješke. Stala sam na semaforu na križanju s Vukovarskom.

Ulicom je prolazilo mnoštvo pješaka, vidjela sam par koji je gurao kolica, mladića s biglom na uzici, nekolicinu njih na biciklima, na promet nisam obraćala pažnju. Uobičajena gužva, čula sam zvuk tramvaja. Bilo je poslijepodne.

Tada mi je počelo sijevati pred očima i znala sam da to nije dobro, osjećala sam miris psa koji je prolazio nekoliko metara od mene, smrad prometa, miris bebe, miris *after shavea* mladića preko ceste i miris parfema žene koja je ulazila u klimakterij, miris hrane iz obližnje pekare, miris spaljenog ulja s tramvajske lire, da bi bljeskanje odjednom postalo toliko intenzivno da sam izgubila i vid i osjećaj za prostor i vrijeme. Odjednom sam znala da se rušim i da mi je svaka veza sa stvarnošću prekinuta, osim tog okolnog nepodnošljivog mirisa

i buke.

Znam da se dogodilo nešto strašno, ni sama ne znam što je bilo, ali meni se, iz moje perspektive, čini da smo nastavili put kući.

Probudila sam se u autu, bilo mi je još pomalo mučno, ali više nije bilo onih strašnih mirisa, ni buke ni sijevanja pred očima; samo te lijepe boje koje se nižu kada napustite urbani krajolik južnog Zagreba i kada se približavate najprije Gorske kotaru, a nakon toga Rijeci.

Stali smo na jednome mjestu, on je rekao da je ljepše po staroj cesti. Nastavili smo putem od Bosiljeva prema Skradu, pa prema Delnicama, a zatim je rekao da bismo mogli stati na tom jednom mjestu, nekom mjestu usred šume. Nisam se opirala, uostalom, bio je to nekakav izlet, pa što ne bismo malo stali i predahnuli na ovom lipanjskom suncu pred zalazak. Odveo me u šumu do nekog mjesta, bilo je to lijepo mjesto, posve neobično, velika građevina usred ničega, a koja je imala stubište što vodi u podzemlje ispunjeno vodom.

Tada sam zaronila u Vražji prolaz. To je to mjesto. Ono je istovremeno i san i stvarnost.

Opet sam se ubrzo probudila. Zatim slijedi neobičan prolazak kroz šumski krajolik za koji ne znam je li stvarnost ili ne.

Vratili smo se na autocestu i nastavili prema gradu.

On je tada bio još uvijek pored mene, osjećala sam se sasvim ugodno i lijepo, iako je nešto govorilo da je ovo smak svijeta i da više ništa neće biti isto. *Posljednji lijepi dan na svijetu*. Više sam se osjećala kao u nekoj igri, nisam bila tjeskobna zbog te pomisli, nego sam samu sebe tijekom te dosadno-ugodne vožnje ušuškavala strašnim mogućim krajem svijeta, a koji će se jednom, možda i ne tako daleko u budućnosti, dogoditi. Ipak, ovo je bio samo jedan poseban dan. On me pokupio, osjećala sam se kao da smo prošli jednu tešku fazu, problem, muku, a sada smo odjednom opet bili u svojem najljepšem stanju uma.

Postoji jedna pripovijetka (znam da sam dosadna) koju je jako davno napisao Dostojevski, a zove se *Bobok*. Sjećam je se kao jučer, to je jedna od onih priča koju ili trenutačno zaboravite ili je pamtite cijeloga života. Naime, pripovjedač, od kojega se autor dosta ograđuje, pripovijeda kako je jednom prilikom ostao na groblju i čuo pokojne kako međusobno pričaju. I kako je to njihovo pričanje ono posljednje što svijest radi prije nego se rastoči, nestane i ponovo se vrati u nesvijest. Da, znam, priča je čudna i jeziva, ali najbolje opisuje moje stanje: posljednji proplamsaji svijesti.

Ipak, sada znam da je sve ovo stvorio moj um: i noćnu smjenu, i hotel, i čudne prikaze i odnose s ljudima koje nikada nisam poznavala... a sve to je ništa drugo nego igra moga uma koji je ostao zarobljen u uglavnom nepokretnom tijelu u komi. Ja nisam umrla. Ja sam između. Nisam prešla Letu kako bi me obavio posvemašnji zaborav, ne, nikako. Moj um uvijek i stalno priziva dijelove iskustva i gradi novu stvarnost. Ja sam u komi. Ali to ne znači da je moj svijet imalo manje stvaran od svijeta u kojem je sada ostao on uz moje komatozno, nepokretno i beznadno neupotrebljivo tijelo. Nakon moždanog udara on me smjestio u hospicij gdje o meni skrbe, peru me, rade fizioterapiju, daju mi kokosovo ulje, čak sam osjetila kako mi na jezik daju fini čaj. Brinu o meni. Vjeruju, manje ili više, da se mogu vratiti. Sprečavaju infekcije. Ja više ne znam želim li se vratiti. Jer ja nisam tu, ja sam između. Moj je svijet postao svijet napuštenosti, razvoda, osjećaja ostavljenosti, noćne smjene, čudnih prikaza, prizivanja naizgled nepovezanih događaja, a koje sam morala riješiti da bih oslobodila samu sebe.

To da moj um stvara svjetove i jednako ih tako razara jedina je pouka ovog stanja u kojem sam se našla. Moj um je odvojen od svog pravog stabla.

Ja se više neću probuditi u svijetu u kojem oni brinu o mojem tijelu. To nije neko moje proročanstvo ili neka viša istina do koje sam došla. Ja sam došla do ruba. Moj je um blizu konačne svijesti koja nije više ograničena mojim sjećanjima, shvaćanjima, učenjima i iskustvima... i koja me drži u stanju stalne vezanosti. Zato mi je Anđelo govorio o blagoslovu i zato ga moram davati svima, i onima koji me vole i onima koji me ne vole. Sada činim posljednju stvar i molim ga neka me pusti. Jer jedino što me drži vezanom je on.

29.

Dragi moj čokoladni zecu,

imat ćeš tko zna koliko godina, možda i osamdeset-devedeset, kada shvatiš da sam te voljela kao nikoga do sada. Isto tako, dragi čokoladni zecu, shvatit ćeš da me samo tvoja ljubav držala te dvije-tri godine između svjetova gdje sam morala proći svoja iskustva, valjda bez tebe. Tako ćeš i ti, s tih osamdeset-devedeset godina, kada ti oko kreveta budu stajali unuci željni nasljedstva, shvatiti da je stiglo vrijeme kada moraš odraditi neka svoja, možda posve nedokučiva i neshvatljiva iskustva. Možda i ne shvatiš, ali ćeš osjetiti. Život je čudna igra, ali tada ćeš znati da postoje stotine i stotine života i iskustava koja živiš paralelno, kojih nisi svjestan niti ih možeš spoznati. I tada, u pravom trenutku, kada je tvoja misija obavljena, a koju ne znaš niti je možeš znati, spoznat ćeš da je došao kraj i da sve to, bez kajanja, osjećaja srama i osjećaja žaljenja, moraš ostaviti i prepustiti se.

Znaj da te volim i da mi se srce, moje informacijsko srce, sastavljeno od terabita informacija, slama kada te zamislim kako na krevetu, jadan, kao malo dijete, ležiš i plačeš, i ne možeš krenuti dalje. Propatio si svoje, sada je vrijeme za neke druge stvari. Nije patnja uvijek loša, ali je ipak treba završiti. Ne znam kako bi mogao saznati moje misli, ne znam kako da ti ih isporučim, ne znam kako prijeći tu granicu između naših izmaštanih svjetova, ali dajem ti blagoslov da me pustiš i da dočekaš svoje osamdesete-devedesete godine kada ćeš, prirodno, mirno, spokojno, krenuti na ovo putovanje koje sam ja prošla. Odmah znaj da to nije ništa strašno, sve je to kao neka šala, igra. U pravom trenutku jednostavno ćeš shvatiti da smo i ti i ja, i sve oko nas, ništa više do samo jedan kratki mali vrtlog u vrtlogu jednoga jedinoga uma. Vrijeme ne postoji, ne postoji ništa osim slika koje su manje ili više čvrste, i osjećaja koji čas jačaju, a čas blijede.

Patiš jer želiš da se probudim onakva kakva sam bila, patiš jer ti nije uspio posao ili zato što si u toj krizi došao do ruba bankrota i ne možeš plaćati račune pa tražiš krivca za svoj samozvani životni poraz. Znaj da se ja ne mogu probuditi onakva kakva sam bila, znaj da ti je posao tek privremen i da ćeš ih promijeniti tko zna koliko i da je kriza, ah, što da ti kažem, samo jedan nivo igrice koju nisi baš tako zamišljao. I zato te, moj čokoladni zecu, molim da me pustiš: vidjet ćeš, odjednom, kako će patnja završiti i kako će brzo proletjeti vrijeme kada ćeš i sam, s osamdeset-devedeset godina, okružen djecom i unucima (ipak se nadam da neće čekati samo da dobiju nešto), shvatiti da je sve to, znaš i sam, jedna velika zajebancija.

I kako moja ljubav prema tebi jednako tako nikada nije prošla. Čak bih ti oprostila i to što si me u ovom mom drugom, nazovimo ga izmaštanom svijetu, onako ostavio.

Dragi moj čokoladni zecu, želim ti da budeš jednako tako voljen kao što te i ja volim i da se sada, odmah, što prije osvijestiš i probudiš. Inače će svaki tvoj strah i patnja koju prolaziš postati tvoja ponovna lekcija i tako opet i iznova. Zato me pusti i idi. Tugovao si svoje, sada moraš dalje.

Voli te tvoja Franka.

30.

„U ovome ti mene misliš prevesti preko?“ zapitam začuđeno Anđela koji je ponosno stajao ispod moje zgrade pored svoje krtije od Renaulta 4.

„Da“, gledao me začuđeno. „Pa što bi sada tu trebalo biti problem?“

„Pa...“ zavrtim glavom. „Ništa, zapravo ništa...“

„I ja tako mislim“, odgovori on. Prije toga sam isključila plin, zatvorila ventile za vodu, zatvorila prozore i zaključala vrata od stana. Bilo je vrijeme da krenem. Bilo je besmisleno to činiti, ali ipak sam to učinila. Što mogu, navika je strašna stvar.

„A, a“, počne vrtjeti glavom Anđelo i ispruži ruku. „Ipak mi nešto trebaš dati...“

„Ah... da...“ sjetim se i izvadim srebrni novčić od jednog dolara. „Evo, uzmi... Baš si... lopov.“

„Možda. Ali to je sve ionako tvoja ideja, zar ne?“ upita me.

„Da“, odgovorim dok sam sjedala u auto koji je zaudarao na trulo voće i povrće i na neko neodređeno smeće. „Baš da, to je sve moja ideja.“

„Pazi što želiš...“ sada počne mudrovati.

„A da konačno krenemo?“ bila sam nestrpljiva pa sam ga prekinula.

„A kamo bi ti to tako žurila?“ upita.

„Ne znam, kamo treba“, odgovorim posve neodređeno. „Da nam mreže ne postanu preguste.“

„Ha, ha, vidim da si zapamtila barem nešto što sam govorio. Bez brige, sve se odvija prema planu“, odgovori Anđelo.

I tada sam, po prvi put, zaista, sama, bez ikakvih briga i sjećanja koja bi me opterećivala, krenula na svoje novo putovanje. Preko blještave bjeline. Preko oceana mira. Daleko, daleko, izvan okruglog svijeta.

Milan Zagorac

Rođen 1976. u Rijeci. Završio studij hrvatskog jezika i književnosti na Filozofskom fakultetu u Rijeci. Od 1997. do 2001. bio pomoćnik glavnog urednika časopisa *Rival*. Od 2002. radio kao pomoćnik glavnog urednika u izdavačkoj kući Adamić, od 2005. do danas vodi sa suprugom Tamarom Modrić izdavačku kuću Studio TiM. Od 2009. do 2013. direktor Izdavačkog centra Rijeka i njegov glavni urednik.

Od 2013. sudionik i suorganizator *Ri Lita*, suosnivač i urednik časopisa i portala za književnost i umjetnost *Književnost uživo*, urednik nekoliko edicija u elektroničkom i klasičnom izdavaštvu. Objavljuje kritičke tekstove, osvrte, recenzije, prikaze, eseje, poeziju i prozu od 1997. u *Rivalu*, *Plimi*, *Književnoj reviji*, *Književnoj Rijeci*, sisačkim *Riječima*, *Novoj Istri*, *Vijencu*, *Studentskom listu*, *Novom listu* te je stalni suradnik *Korzo.neta* i *Magazina GKR* na kojima redovito objavljuje kolumne i recenzije. Vodi blog *Aksiomatični Milan*. Do sada je objavio više od 500 tekstova proze, eseja, prikaza, osvrta i kolumni te uredio i objavio 400 naslova knjiga i časopisa u izdanjima *Adamića*, *Studija TiM*, *Rivala*, *ICR*-a kao i skupine *Ri Lit* i *Književnosti uživo*.

Objavio: *Dan velikih valova*, *antologija Rivalova naraštaja* (izbor iz časopisa *Rival* uz kritički pogovor, koautorstvo s Goranom Ušljebrkom i Mladenom Uremom, 2001), *Želiš li pogledati sunce u ponoć?* (roman, 2002), *Jeste li kupili direktoru parkerice* (roman, 2006); *Janko Polić Kamov, njegovo i naše doba* (u koautorstvu s Mladenom Uremom, 2010), *Spojene vožnje* (roman, 2011), *Vražji prolaz* (roman, 2014), *Simpatija za luzere na riječki način* (izabrane kolumne, 2015), *Objava po povratku iz crne šume – simboli vječnog sazrijevanja* (esej, 2015), *Noina velika avantura* (roman za mlade, 2016), *Noćni ekspres* (proza, 2017).

Biblioteka elektroRI

knjiga 6

Milan Zagorac

VRAŽJI PROLAZ

© 2018 Milan Zagorac

© za elektroničko izdanje: Društvo za promicanje književnosti
na novim medijima, 2018

Izdavač

Društvo za promicanje književnosti
na novim medijima, Zagreb

Za izdavača

Krešimir Pintarić

Urednik

Goran Čolakhodžić

Fotografija

© Fotokon / Fotolia.com

ISBN 978-953-345-629-4 (HTML)

ISBN 978-953-345-630-0 (EPUB bez DRM)

ISBN 978-953-345-631-7 (PDF)

ISBN 978-953-345-632-4 (MOBI)

Prvo izdanje

Studio TiM, Rijeka, 2014.

**Knjiga je objavljena uz financijsku potporu
Grada Rijeke.**

**Projekt Besplatne elektroničke knjige [BEK]
financijski podržava Zaklada “Kultura nova”.**